Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU JA EN HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 18 (593) **Reedel, 6. mail 1955. a.** **XIV aastakäik. Hind 50 kop.**

VÕIDU SAAVUTAMISE 10. AASTAPÄEVA PUHUL

Nõukogude sõjamees

Kui sa tahad rääkida võidust, mis on saavutatud vere ja higiga, kannatuste ja surma kaudu elu ja õnne juurde viivast teest, siis kasutad selleks sõnu, mis sisaldavad rahvale kõige kallima.

Meie keeles on niisugused lihtsad ja pühad sõnad, mille sisu on mõõtmatult sügav ja kõikehaarav: kodumaa, kommunism, töö, partei, ema... ja nende hulgas, nendega ühes reas seisavad sõnad: nõukogude sõjamees. Võib kirjutada kümneid ja sadu lehekülgi piiritust ustavusest, murdmatust mehisusest, ennastsalgavusest ja hingelisest puhtusest, kuid võib ka kõik selle mahutada lühikestesse sümboolsetesse sõnadesse: nõukogude sõdur, nõukogude meremees!

Paljud sõnad ja mõisted minetavad aastatega oma esialgse sära, kuluvad otsekui vaskmündid, muutuvad tühjaks nagu kuivanud kaev, kuid need sõnad säravad iga aastaga üha eredamalt, üha päikeseküllasemalt, omandavad järjest sügavama mõtte ning tähenduse. Sellest ei saa vaikida võidupüha tähistades, seda ei tohi kunagi unustada!

Kangelasteo suuruse määrab ennekõike selle suurus ja õigsus, mille nimel teda teostatakse. Ajaloos pole olnud midagi suuremat ega õigustatumat kui Nõukogude kodumaa kaitsmine, partei võitude, kommunismi ehitavate nõukogude inimeste rahuliku töö kaitsmine. Sellepärast pole ajaloos ka olnud kangelastegusid, mis oleksid võrdsed meie sõjameeste kangelaslikkusega, kes purustasid fašistlikud jõugud.

Nõukogude sõjamees! Laviinina veeresid tema peale „tiigrid" ja „pantrid"; õhust pommitasid teda „junkersid" ja „heinkelid"; merel ähvardasid teda torpeedod ja miinid; tema pihta sihiti loendamatuid tuhandeid mürske, miljoneid kuulipildujavalanguid; tema kuulsusrikast nime püüti mustata mürgiste laimujõgedega. Kuid ta püsis kindlalt, ta võitis, oma kodumaa suurte ideede lipukandjana sammus ta mööda Euroopa teid. Ta seisab oma kodumaa piiril rahu, vabaduse ja õnne kaitsel — kohutav vaenlastele, kallis oma sõpradele.

Võidu tee oli uskumatult raske. Kes ei mäletaks kibedusest mürgitatud 1941. aasta musta suve taandumispäevi! Üle põldude ja mööda teid liikusid põgenike vankrid — murekoormad. Me taandusime ida poole, ei saa olla kibedamat muret, piinavamat piina. Kuid ka kõige raskematel päevadel ei kaotanud me usku kodumaasse, parteisse, võidusse.

Usk kodumaasse, parteisse, rahvasse. See usk dikteeris kindralitele ja admiralidele lahinguplaanid, õpetas ohvitseridele lahingute võitmise rasket kunsti, andis sõduritele ja madrustele meisterliku relvakäsituse, sisendas kõigisse piiritut mehisust, Gastello ja Matrossovi, Golubetsi ja Nikonovi, Zoja ja Olegi mehisust. See oli just usk kodumaasse, armastus kodumaa vastu, mis nõukogude sõjamehe iseloomujooneks muutununa sooritas selle, mida läänes nimetati „imeks Moskva all" ja „imeks Stalingradi all".

Stalingradist Kurski kaareni, Varssavisse, Bukaresti, Budapesti, Prahasse, Viini, Berliini, mööda tolmuseid teid, läbi vahutavate lainete, läbi suitsu, tule ja surma läks nõukogude sõjamees — venelane Kostromast, ukrainlane Tšernigovist, valgevenelane Mozõrist, eestlane Tartust, usbekk Taškendist, inimesed, keda liitis usk võidusse, armastus ja sõprus. Nõukogude sõjamehe kätt surusid tänulikult Rumeenia ja Bulgaaria põlluharijad, Ungari töölised, Poola partisanid, Tšehhoslovakkia haritlased. Tema oli see, kes andis nende maade inimestele võimaluse hingata ja elada, tema vabastas kunstniku pintsli ja kirjaniku sule, sepa vasara ja talupoja adra. Suure patrioodina tervitas ta iga maa inimeste tõelist patriotismi. Ja kõik oma kodumaa tõelised patrioodid: bulgaarlased ja slovakid, poolakad ja rumeenlased, ungarlased ja tšehhid teadsid, et oma tuleviku eest on nad tänu võlgu võimsale Nõukogude Liidule.

Õnnelik on see rahvas, kellel on niisugune armee ja laevastik, niisuguse kuulsusega, nagu meil. See kuulsus pole sugugi ainult suure mineviku mälestus. See on traditsioon, ja traditsioon on võitlusrelv. Seda relva, nagu iga teistki relva ei tohi lasta roostetada. Sest meid ju jälle ähvardavad vaenlased, kes püüavad meid hirmutada aatomisõjaga. Nürnbergi roimarite Washingtoni varjud relvastavad reetureid. Nad püüavad meiega, kes me iga tunniga tugevneme, rääkida „jõu positsioonilt"

Milline mõttetus ja hullus! Kuid ometi me peame olema valmis kõigeks. Sõjas nägin korduvalt, kuidas kuulsa kangelase relv anti edasi noorele võitlejale. Ta võttis selle vastu sügava vastutustundega. Ja see relv — suurtükk kaatril, seniitkahur või snaiperi püss jalaväes — tulistas endiselt. Rahupäevil olen tihti jälginud, kuidas poeemiks, lauluks, mehisuse ja meisterlikkuse õpikuks muutunud kangelaslikkuse traditsioon karastab noorte tööliste ja võitlejate südameid.

Mulle jutustati hiljuti ühest episoodist Tallinna—Moskva rongis, millega noored eesti patrioodid sõitsid uudismaid vallutama. Vaguniakende taga kihutas mööda täherikas öö, poetades kuldseid sädemeid; pooljaamade kivihooned kadusid hallide lindudena pimedusse. Vagunis ei magatud. Seal lauldi, loeti värsse, isegi tantsiti, ja valgepäine akordionimängija sobitas meloodia rütmi vaguniratase rütmiga.

Laulu peale nagu rändur tule peale tuli naabervagunist elatanud kapten. Talle vabastati istekoht pingil. Ta istus ja kuulas kaua vaikides. Siis hakkasid agarad tütarlapsed nõudma, et ka kapten esineks millegagi stiihiliselt tekkinud kontserdil.

Kapten ei punninud vastu.

„Loen teile oma lemmikballaadi, ballaadi oma sõbrast Laarist, mille on kirjutanud poeet Ilja Selvinski."

Vaikuses kõlasid värsiread ja elustus lahingupilt, vedurisuitsu hall lakk akna taga muutus lahingusuitsuks ja ratastemürin kostis kui kauge kahurimürin. Kaardiväe nooremseersant Laar sooritas 1943. aastal kangelasteo, mis oli oma tähtsuselt võrdne Matrossovi kuulsa kangelasteoga, isegi ületades seda sündmuste pingelise arengu poolest.

Kapten luges ballaadi lõpuni ja jutustas Laarist kõik, mis ta teadis. Vagunis valitses pingeline vaikus. Niisugune vaikus, millal inimene kuuleb, kuidas tuksub tema enda süda. Ja äkki ütles valgepäine akordionimängija:

„Näete, sõbrad, kuidas me uudismaal töötama peame, et olla niisuguse kaasmaalase väärilised nagu meie Laar!"

Ja keegi lisas lihtsalt:

„Peame töötama nii, et igaüks meist oleks valmis kordama Laari kangelastegu."

Mõtlesin hiljem pikalt sellest episoodist ja noorte sõnadest ning kangelasteo surematusest, mis kasvatab uusi põlvkondi.

...Tallinna sadamas seisva väikese kaatri ühisruumis seadis noor leitnant lauale raamatud, kaardid, lootsiasjanduse käsiraamatud. Ta uuris endisi kangelastegusid nagu elu õpikut. Tema ees avanesid Põhjamere laevastiku sõja-aastad, tähtis lahing, mille viis läbi tulevane kahekordne Nõukogude Liidu kangelane Šabalin. Hulljulgelt tungis tema kaater varjatud Petsamo lahte ja uputas vaenlase transpordilaeva. Kuid paistab, et tal endal pole pääsu. Teda ründavad fašistide kaatrid, tulistavad kaldapatareid. Kui Šabalin oleks olnud ainult vapper, ta oleks auga hukkunud. Kuid ta oli ka leidlik, tark ja osav, ning see ühendus annab võidu ja elu. Šabalin oskas pääseda nii vaenlase kaatritest kui ka kaldapatareide tulest. Hitlerlased võisid ainult imetleda tema kaatri vahujoome, kuid seegi kadus varsti. Jah, seda võitlust tasub tõsiselt uurida! Ja niisama väärib uurimist Nõukogude Liidu kangelase Gumanenko nelja torpeedokaatri kangelastegu, kes kartmatult ründasid vaenlase eskaadrit ning vigastasid vaenlase ristlejat ja kaht miinilaeva.

Vaprus ja leidlikkus, tarkus ja meisterlikkus — seda õpetavad meile sõja kogemused, seda omandavad praegu meie võitlejad.

Rahupäevad on sõjameestele vaimseks ettevalmistuseks suurteks töödeks ja kangelastegudeks. Ja neilgi päevadel toimuvad oma kangelasteod. Kes jälgib kas või sõjaväelehtedegi järgi laevade ja väeosade elu, see kuuleb Kotenkost, traallaeva leitnandist, kes oma kehaga purustas õhukese kaldaäärse jää ja kartmatult õhkas miini, millele paat lähedale ei pääsenud, lennuväe sõdurist Jakov Filippovist, kes õhus kinni haaras oma ohvitseri, kelle langevari ei avanenud. (Võib kujutleda, millist külmaverelisust, jõudu ja leidlikkust on vaja selleks, et laskudes tohutust kõrgusest hõljuva langevarju all õhus haarata ja kinni pidada hooga mööda lendavat rasket keha!) Imetlust väärib vanemmadruse Karakai kangelastegu, kes üksinda paigale kinnitas laevalael tormis valla pääsenud suurtüki.

Ühes vanas populaarses laulus öeldakse: „Oleme rahuarmastavad inimesed, kuid meie soomusrong seisab tagavarateel". Me oleme valvsad ja hoiame püssirohtu kuivana ning alati käepärast, kui on vaja vaenlastele hävitavat vastulööki anda.

Ja ärgu unustagu keegi, et me võidupüha tähistades ei meenuta ainult olnut, vaid õpime mehisust tulevikuks. Ja ärgu pidagu ükski kunstnik oma südametunnistust puhtaks, kui ta pole sellest omalt poolt kirjutanud, kui ta pole kirjutanud nõukogude inimesest — sõjamehest ja tema jaoks.

Ja pidagem meeles ja pidagu seda meeles ka meie vaenlased: nõukogude inimese arsenalis, kes vajaduse korral on valmis saama sõjameheks, kes on varustatud kõige täiuslikuma uue tehnikaga ja eesrindliku nõukogude sõjakunsti saavutustega, on veel võitlustraditsioonide relv. Ka see on ähvardav relv! Selle jõudu tunnistavad hitlerlike anastajate surnuaedade ristid meie maal ja pearoimarite võllad Nürnbergis. Mõeldes hiljutise mineviku neile näidetele võivad uued sõjaõhutajad kergesti ette aimata oma tulevikku.

G. Skulski

1945. aasta. Berliin. Võidulipp Reichstagi kohal.

Paraad ja 1. mai demonstratsioon Tallinnas

Veel mõni päev tagasi kandsid tuuled jääväljade külma hõngu Soome lahelt, 1. mai pidupäeval aga oli kevad koos demonstrantidega tulnud vana Tallinna tänavaile. Silma rõõmustab punane pidurüü. Sadamasildadelt kuni Toompea iidsete kõrgete müürideni — kõikjal on transparendid NLKP Keskkomitee 1. mai hüüdlausetega, V. I. Lenini ja J. V. Stalini ning kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse juhtide portreed.

Demonstrantide kolonnid liikusid kesklinna poole laulude ja muusika saatel.

Võidu väljakul olid sirgetes ridades rivistunud väeosad. Tribüünil olid vabariigi juhtivad partei- ja nõukogude töötajad, NSV Liidu Ülemnõukogu ja Eesti NSV Ülemnõukogu saadikud, ministrid, tööstuse eesrindlased, teadlased ja kultuuritegelased, vaprate Nõukogude relvastatud jõudude sõjamehed.

Paraadi vastuvõtja, lõpetanud vägede ülevaatuse, astus tribüünile ning õnnitles vabariigi töötajaid Eesti NSV valitsuse ja EKP Keskkomitee nimel ja ülesandel töötajate rahvusvahelise pidupäeva 1. mai puhul. Kostsid võimsad suurtükisaluudi kogupaugud. Kõlas NSV Liidu riigihümn ja Eesti NSV hümn.

Sõjaväeparaad on lõppenud. Lühike paus — ja marsihelide saatel tulevad väljakule demonstrandid kahes kolonnis. Nad kannavad transparente, milledele on kirjutatud: «Olgu tervitatud 1. mai — töötajate rahvusvahelise solidaarsuse päev, kõigi maade tööliste vendluse päev», «Vennalik tervitus kõigile rahvastele, kes võitlevad rahu eest, demokraatia eest, sotsialismi eest!», «Elagu ja õitsegu Nõukogude Liidu rahvaste vennalik sõprus — meie paljurahvuselise sotsialistliku riigi jõu ja võimsuse allikas!», «Elagu Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei — nõukogude rahva suur innustav ja juhtiv jõud võitluses kommunismi ülesehitamise eest!» Kui rõõmurikas, kui värvikülllane on väljak! Kui palju raporteid töövõitudest, mis on saavutatud kodumaa auks, kommunismi triumfi nimel! Tallinna tööstus laseb praegu toodangut välja üle kuue korra rohkem kui enne sõda. Linna ettevõtted täitsid ennetähtaegselt viisaastaku ülesande tööviljakuse tõstmise alal. Sammuvad keeruliste ja unikaalsete masinate loojad — masinaehitustehaste kollektiivid. 1. mai demonstratsiooni avamise au olid võitnud «Ilmarise» tehase masinaehitajad. Selles tehases on tööviljakus viisaastaku algusest kahekordistunud, ei ole ühtki töölist, kes ei täidaks normi. Tallinna masinaehitustehas on hakanud edukalt valmistama nafta- ja gaasitööstusele 20-tonniseid kristallisaatoreid ja 70-tonniseid külmutusseadmeid. Kolonni hulgas sammuvad nende agregaatide loojad — monteerijad sm-d Kirš, Stradenberg, Liblik.

Tallinlastele on südamelähedased partei otsused põllumajanduse järsu tõusu saavutamise kohta. Sammub elektrimasinate tehase «Volta» paljutuhandeline kollektiiv, kes viisaastaku algusest on suurendanud põllumajandusele määratud elektrimootorite tootmise neljakordseks. Tallinna Remonditehase töölised lasevad juba peaaegu pool aastat välja tööpinke masina-traktorijaamadele 1956. aasta arvel.

Üle väljaku kantakse rohkesti pannoosid. Demonstreeritakse laiatarbekaupade mitmesuguseid näidiseid — jalatseid, riidekangaid, toiduainetetööstuse saadusi. Naha- ja jalatsikombinaadi «Kommunaar» kollektiiv on aasta algusest hoidnud kokku materjale sellises koguses, et sellest võib valmistada täiendavalt 6000 paari jalatseid. Nägusad on vabriku «Punane Koit» siidriided ja trikotaaživabriku «Marat» tooted. Kõigi nende kaupade väljalase suureneb lakkamatult.

Mööduvad kaubalaevastiku meremehed, raudteelased, ehitajad. Kolonnides on üle 25 000 koolide ja tehnikumide õpilase, polütehnilise, kunsti- ja pedagoogilise instituudi ning konservatooriumi üliõpilase.

Ligi 500 teadlast töötab Eesti NSV Teaduste Akadeemia arvukates asutustes. Praegu on neil käsil peaaegu 200 teemat, mis on tihedalt seotud vabariigi rahvamajanduse ja kultuuri edasise arenguga.

Väljakule tulevad üha uued ja uued kolonnid. Igaüks neist raporteerib uutest tootmisvõitudest, mis suurendavad meie armastatud kodumaa võimsust ja tugevdavad rahujõude. Kõlavad elaguhüüded armastatud kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse auks, Nõukogude rahvaste sõpruse auks.

Nõukogude Eesti töötajad väljendasid 1. mail uue jõuga oma piiritut ustavust kommunistlikule parteile, Nõukogude valitsusele, kommunismi üritusele. (ETA)

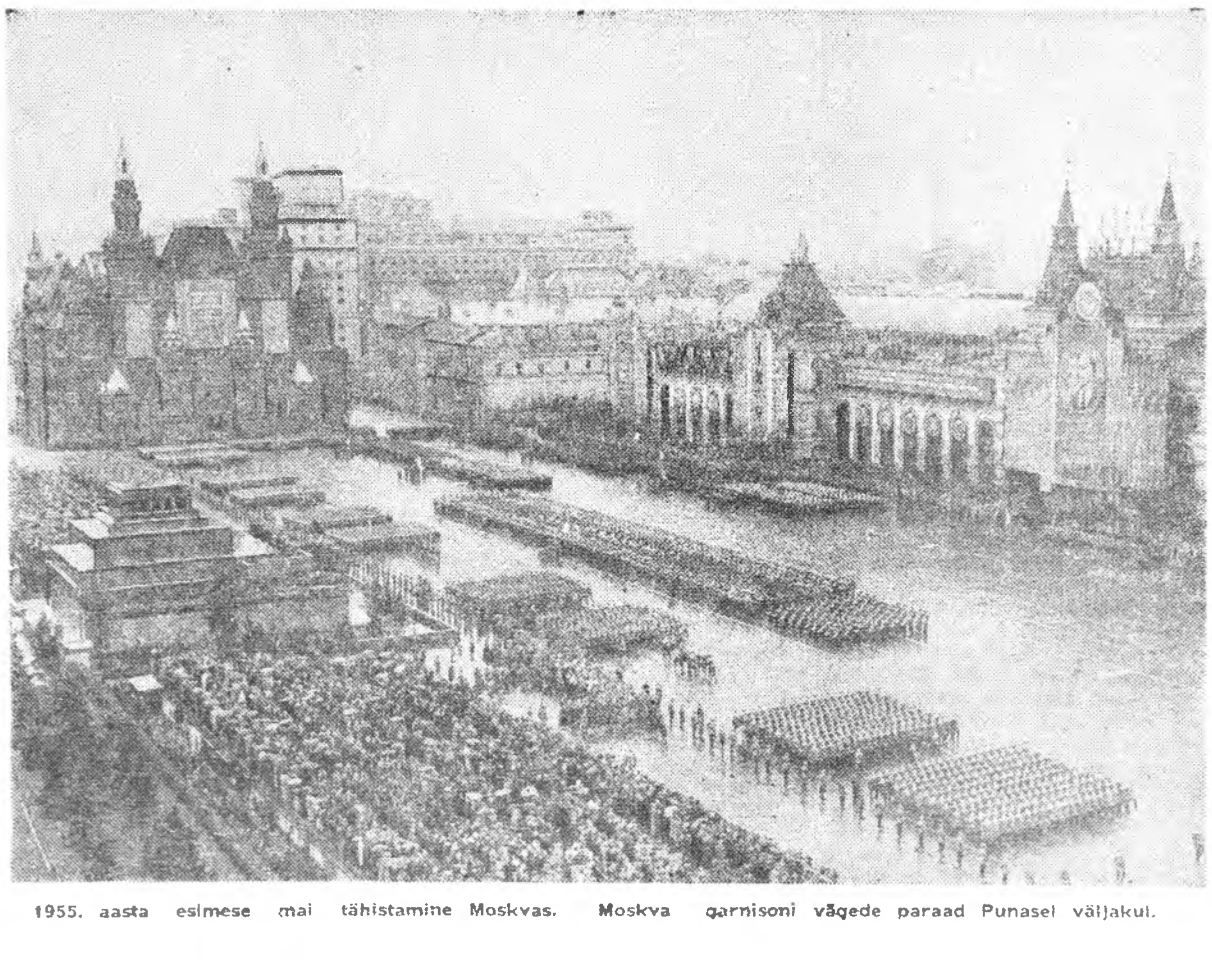

1955. aasta esimese mai tähistamine Moskvas. Moskva garnisoni vägede paraad Punasel väljakul.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

Kirjaniku tööst ajakirjanduses

Samuti kui enne kirjanike üleliidulist kongressi, kuuleb ka nüüd sagedasi etteheiteid kirjanike aadressil — liiga aeglaselt reageerivad kirjanikud vabariigi ees seisvatele ülesannetele, liiga vähe võtavad nad sõna ajakirjanduse veergudel nende küsimuste kohta, mis huvitavad kogu rahvast. Kahjuks need etteheited vastavad tõele.

Tavaliselt ei peeta heaks kombeks alustada jutuajamist kirjanduse või kunstiküsimuste kohta statistikaga. See on õige. Peamiseks otsustajaks hinnangu andmisel kirjanduse või kunsti olukorra kohta on loodud teoste väärtus. Lubatagu siiski antud juhul alustada just statistikast, et esialgu kas või mahuliselt anda mõningane ülevaade selle kohta, mida ootavad meie ajalehed ja ajakirjad kirjanikelt ja kuipalju sellest on kirjanikud suutnud täita.

Meil ilmub vabariigis kümmekond ajakirja. Arvestame siit maha erialased ajakirjad — niisugused, nagu „Sotsialistlik Põllumajandus", „Nõukogude Kool", „Eesti Kommunist" ja „Abiks Agitaatorile", „Kehakultuur" — ning meil jääb pooltosinat ajakirja, mille lehekülgedel peavad kõige sagedasemateks külalisteks olema just kirjanikud. Selline jaotus ei tähenda sugugi, nagu ei võiks kirjanikud esineda erialaste ajakirjade veergudel. Mitte ainult ei või — vaid isegi peavad. Miks ei võiks ega peaks kirjanik sõna võtma pedagoogiliste küsimuste kohta või avaldama oma arvamust põllumajanduse küsimuste kohta erialases ajakirjas. Sellised sõnavõtud oleksid ainult teretulnud. Kuid nendes ajakirjades pole kõige otsustavam kirjaniku osavõtt ajakirja tööst.

Mis puutub aga sellistesse ajakirjadesse, nagu „Stalinlik Noorus", „Pilt ja Sõna", „Pioneer", isegi „Nõukogude Naine", rääkimata juba Kirjanike Liidu enda häälekandjast „Looming", siis nende ajakirjade sisu oleneb eelkõige just sellest, kuivõrd üks või teine ajakirja toimetus on enda ümber suutnud koondada kirjanike aktiivi. Nende ajakirjade põhiliseks löögijõuks peab olema kirjaniku sõna — olgu see siis jutustuste, olukirjelduste, luuletuste, publitsistlike artiklite või retsensioonide näol.

Meil ilmub suur hulk vabariiklikke ajalehti. On päris loomulik, et igast ajalehest vähemalt üks või kaks korda nädalas leiaksime kirjanike nimesid. Ajalehtedes avaldatavad kirjanike olukirjeldused peaksid olema eeskujuks laialdasele ajalehtede aktiivile, algajatele kirjanikele, ajakirjanikele. Kirjaniku allkirjaga publitsistlik artikkel ei tohiks puududa ühegi ajalehe veergudelt. Luuletused ja följetonid — suured ja laialdased on kirjanike ülesanded perioodikas.

Kõik see aga tähendab, et meie kirjanike sulest peaks igas kuus ilmuma vähemalt paarkümmend jutustust ja lühijuttu, umbes niisama palju olukirjeldusi ja publitsistlikke artikleid. Lisaks sellele följetonid, luuletused jne.

Selline statistika, kõigi ülesannete kokkuarvamine on kasulik mitte ainult selleks, et teha kindlaks n. ö. „nõudmisi" üldsummas. Arutades ühe või teise ajakirja või ajalehe tööd eraldi, me oleme harilikult harjunud etteheiteid tegema, et kirjanikud võtavad selle ajakirja või ajalehe tööst loiult osa. Pärast sellist arutlust mõne kuu jooksul püüavad kirjanikud tõepoolest antud väljaandele rohkem kaastööd teha, toimetus püüab rohkem kirjanikke organiseerida. Kuid seda peamiselt teiste ajakirjade ja ajalehtede arvel.

Kirjanike ülesandeks pole ainult oma ajakirja „Looming" veergudel esinemine, nagu võis aru saada hiljuti „Literaturnaja Gazetas" ilmunud artiklist „Kirjanikud ja nende ajakiri", kus etteheiteid tehti autorite puhul, kes kõiki oma teoseid ei anna „Loomingule". Ei — kirjanike ülesanded on palju laiemad kui ainult oma ajakirjale kirjutamine. Igale kirjanikule on auasjaks ja kohustuseks avaldada oma töid kõigi väljaannete veergudel, olgu see siis „Rahva Hääl", „Sovetskaja Estonia" või „Eesti Kommunist". Kirjanikel on vaja esineda noorte ja lasteajakirjanduses, ühiskondlik-poliitilistes ajakirjades jne.

Kõiki ülesandeid kokku arvates jõuame järeldusele, et tegemist pole mitte niivõrd toimetuste halva tööga kirjanike organiseerimisel. Jõuame ka järeldusele, et kirjanike ees seisvad ülesanded on nii suured, et nende täitmine nõuab suurt jõupingutust kogu kirjanikkonnalt. Praegu aga on olukord kujunenud selliseks, et üksikud järjekindlalt ajakirjanduses esinevad kirjanikud püüavad liikuma panna vankrit, mille vedamine on võrdlemisi raske isegi kogu kollektiivile. Sellest tulenevadki etteheited, et jooksev töö ajakirjanduses segab põhiliste ja kapitaalsemate teoste loomist.

Kitsas, liiga kitsas on järjekindlalt ajakirjanduses esinevate autorite ring. Korduvad nimed, kes sõna võtavad mitmetes ajalehtedes ja ajakirjades (V. Beekman, V. Gross, P. Rummo, R. Parve, viimasel ajal M. Raud ja veel mõned teised). Kas meil kirjanike hulgas tõesti on nii vähe autoreid, kes suudavad anda häid tänapäevatemaatilisi lühijutte, olukirjeldusi, luuletusi, esineda publitsistlike artiklitega?

Sugugi mitte. Lehitsegem läbi meie vabariigi Kirjanike Liidu liikmete nimekiri. Vähemalt 30—40 inimest nende hulgast on ennast näidanud heade publitsistidena, on kirjutanud lühijutte ja olukirjeldusi, s. t. töötanud žanrides, mida nii väga vajavad meie ajalehed ja ajakirjad.

Kuna meie kirjanikud aga nii harva esinevad, siis ajakirjade veerud on sageli täidetud üsna hallide materjalidega, mida nimetatakse küll olukirjeldusteks, aga mille tase ei ulatu palju kõrgemale laiendatud informatsioonilisest artiklist.

Olukirjelduse ja publitsistika madalas tasemes on süüdi ka see, et suurel plejaadil noortel autoritel on vähe eeskujusid vabariigi suurematelt sõnameistritelt. Suur osa noortest ei valda küllaldaselt vene keelt, et õppida vene olukirjelduste ja publitsistika meistritelt. Liiga harva tõlgitakse paremaid olukirjeldusi ja publitsistlikke artikleid eesti keelde. Lihtsalt piinlik võiks olla Eesti Riikliku Kirjastuse juhtkonnal, et eesti keeles ei ole veel Ovetškini, Trojepolski ja Tendrjakovi olukirjeldusi.

Nähtavasti sellest tingituna, et ajalehtedes ja ajakirjades avaldatavate olukirjelduste ja följetonide tase on üsna madal, võib mõnigi kord kohata käegalöövat ja alahindavat suhtumist ajakirjanduses ilmuvatesse olukirjeldustesse, följetonidesse ja isegi jutustustesse, neile vaadatakse kui teisejärgulisele kirjandusliigile.

Kirjanike vähene esinemine ajakirjanduses pole tingitud mingisugustest „objektiivsetest", kirjanikest endist mitteolenevaist põhjustest. Need ajad, kus mõni toimetaja arvas, et tõsises ajalehes pole sobiv avaldada luuletusi ja följetone, või niisuguseid olukirjeldusi, kus peale positiivse on näidatud ka meie elu varjukülgi, on möödunud. Küsimus on peamiselt kirjanikes endis, n. ö. subjektiivseis, kirjanikest endist olenevais põhjustes.

Missugused on põhjused, et meie kirjanikud nii vähe kirjutavad ajalehtedele? Kas ajakirjanduse tähtsuse alahindamine? Seda ei tahaks sugugi väita. Põhjused on isegi palju sügavamad ja komplitseeritumad kui lihtne loominguline laiskus.

Tahes-tahtmata tuleb jälle alustada vanast kulunud etteheitest — liiga vähesest elutundmisest, vähesest sidemest eluga jne. Neid etteheiteid oleme kuulnud kauemat aega, ning oleks õige aeg rääkida juba konkreetsemalt — mida tähendab side eluga, kuidas on kirjanikul kõige otstarbekam elu tundma õppida.

Mida me oleme harjunud pidama elu tundmaõppimiseks? Loomingulised komandeeringud, esinemised koosolekul, sõidud oma vabariigis ja vennasvabariikides. Tundub, nagu jätkuks sellest, et elu igakülgselt tundma õppida. Kuid need on vaid eelduseks elu tundmaõppimisele.

Räägime avameelselt — liiga palju viibib suurem osa kirjanikke oma kabineti vaikuses kirjutuslaua taga. Liiga mugavalt oleme harjunud kirjutama ainult oma toas, oma kirjutuslaua taga, liiga vähe kasutame kirjutuslauana märkmikku põlvedel või vaguniakna all asuvat tibatillukest lauakest, kolhoosniku elutuba või uusehituste ajutiste elamute nurgakesi.

Liiga vähe liigume me ringi. Aastat kaks-kolm tagasi, kui alustati tööd uute võimsate hüdroelektrijaamade ehitustel, kui ühendati Volga Doniga ja kõrbetes tehti ettevalmistustöid niisutussüsteemide ehitamiseks — siis liikusid meie kirjanikud palju rohkem vennasvabariikides. Ilmus olukirjeldusi, artikleid. Nüüd on see unustatud. Isegi selline suurüritus, nagu uudismaade harimine Kasahstanis ja Lääne-Siberis, pole meie kirjanike uudishimu äratanud, kuigi seal töötavad ka Eestist sõitnud noored.

Kuid kirjaniku sõidud ei tohiks piirduda ainult ekskursioonidega ja ainult kõige suurematele ehitustele. Me oleme harjunud maha sõitma tuhandeid kilomeetreid, et viibida kuu või kaks suurehitustel. Kas ei oleks aga niisama vajalik ainult mõnesaja kilomeetri kaugusel ja mõne päeva ulatuses vaadelda oma lähimate naabrite elu. Viibida Pihkva linakasvatajate ja läti karjatalitajate hulgas, vaadata, kuidas on üles ehitatud Velikije Luki ja kuidas on jälle kolhoosiperedega asustatud Leningradi oblasti endised inimtühjad külad.

Kirjanikul on vaja nii palju näha ja vaadata, et ta üsna harva saab istuda oma kirjutuslaua taha. Sellepärast ma rääkisin oskusest kirjutada ükskõik kus.

Kahjuks huvi vaibumisega suurehituste vastu on vaibunud ka kirjanike sõidud vennasvabariikide töötajate eluga tutvumiseks. Osavõtt vennasvabariikide kirjanike kongressidest, juubelitähtpäevade tähistamisest, isegi viibimine lõuna kuurortides annab muidugi väga palju nii kirjandusküsimuste paremaks mõistmiseks kui ka üldse silmaringi laiendamiseks. Kuid sellest on vähe.

Me liigume väga vähe ringi ka oma vabariigis. Tõsi — ei möödu nädalat, kus kirjanik ei teeks sõitu Tartu, Pärnu, Viljandisse, Elva, Kosele või kusagile mujale keskusse. Kuid — peamiselt kohtumiskoosolekutele.

On seltsimehi, kes arvavad, nagu oleksidki kohtumiskoosolekud põhiliseks elu tundmaõppimise vormiks. Kohtumiskoosolekutel on muidugi suur tähtsus. Seal kuuleb kirjanik lugejate hinnangut ilmunud teostele. Lugejad juhivad tähelepanu puudustele ja vigadele, mis kirjanikul tuleb parandada. Veel enam — lugejate koosolekult võib kirjanik saada ideid oma tulevaste teoste jaoks. Lugejad näitavad kirjanikule kätte teemad, probleemid, mille käsitlemist nad ootavad kirjanike teostes. Kuid ükski kohtamine ei suuda kirjanikule anda materjali uute teoste loomiseks. Seda leiab kirjanik ainult siis, kui ta vahetult on koos töölistega tehastes või nende kodudes, kolhoosnikutega põllul või heinamaal. Ainult selline side inimestega võimaldab luua kirjanikul tõelist kirjanduslikku teost. Ainult koosolekul nähtu-kuuldu järgi olukirjelduse või jutustuse loomine viib skeemini, skeletini ilma liha ja vereta.

Elu tundmaõppimine ei tähenda ainult nägemist-kuulmist, vaid nähtulekuuldule ühtlasi hinnangu andmist. Ja see — vähemalt mulle tundub, on üks nõrgemaid külgi meie kirjanike töös. Lühivormis esinemine nõuab hinnangu andmist n. ö. otse käigu peal.

Hinnangu andmine — see tähendab elus esinevate nähtuste hulgast uue ja positiivse, areneva leidmist ja selle toetamist, vana ja iganeva vastu võitlemist. Leida uus ja seda toetada, välja kraapida vana — selline on kirjaniku ülesanne.

Me läheme sageli mööda nähtustest, märkamata nendes seda uut, mida peaksime toetama.

Möödunud sügisel jutustas mulle üks Tõrva rajooni kolhoosi esimehi suure südamemurega, kuidas kolhoosis jäi koristamata mitukümmend hektarit nisu. Vihm ujutas nisupõllu üle, võimatu oli seda koristada isegi lõikusmasinaga, rääkimata kombainist. Kolhoosi esimees lubas kolhoosnikutele, kes nõustusid äärmiselt rasketes tingimustes nisu koristama, 50 kilogrammi nisu hektari pealt preemiaks. Kolhoosnikud, isegi karjatalitajad ja tallimehed hakkasid juba koristamisega pihta. Kuid rajooni põllumajandusosakonna poolt keelati premeerimine. Kolhoosnikud jätsid nisu sinnapaika, otsides kergemaid tööotsi.

Ma ei osanud kolhoosiesimehe teguviisile anda mingit hinnangut. Tundus, et ta talitas õigesti. Kuid — niisugust premeerimist pole ju kolhoosi põhikirjas ette nähtud. Esimees rikkus kolhoosi põhikirja. Ma lihtsalt ei julgenud ajalehes sõna võtta, kolhoosi esimehe teguviisi heaks kiita ja rajooni täitevkomitee vahelesegamist hukka mõista. Alles käesoleva aasta jaanuaripleenumi ajal, kus räägiti kolhoosnikutele suurema töötasu andmise vajalikkusest koristustööde perioodil, jõudsin kindlale veendumusele, et kolhoosi esimees tahtis õigesti talitada.

Selliseid näiteid võiks tuua üsna palju. Hinnangu andmine ühele või teisele nähtusele nõuab vastava ala põhjalikku tundmist. Kolhoosielu tundmine tähendab mitte ainult huvitavate sündmuste ja paljude kolhoosiinimeste tundmist, vaid eelkõige meie kolhoosielu põhialuste tundmist, kolhoosides teostatava partei poliitika tundmist.

Elu tundmaõppimine ei tähenda ainult ringisõitmist, vaid ka uneta öid, järelemõtlemist selle üle, mida uut toob partei või valitsuse määrus kolhoosikülla, missuguste uute meetodite rakendamist tähendab see kolhoosi juhtimisel, kollektiivse töö organiseerimisel. Ajakirjanduses esineda, see tähendab aktiivselt ellu vahele segada. Aktiivselt ellu vahele segamine nõuab aga mitte ainult olukorra, vaid ka arengutendentside põhjalikku tundmist ja neist õigesti arusaamist.

Mitte ainult tavalises ajaleheinformatsioonis, vaid ka ajalehes ilmuvas kirjaniku olukirjelduses või publitsistikas mängib tähtsat osa fakt, mõeldagu selle all siis sündmusi õige tegevuskohaga ja tegelaste õigete nimedega või mitte. Mulle tundub, et ajakirjanduses sõna võtvad seltsimehed kirjanikud alahindavad veel fakti tähtsust. Nii võib otsustada vähemalt ajalehtedes ilmunud materjalide järgi. Või õigemini — neil on vähe fakte, vähe sündmusi, millest jutustada. Üheks põhjuseks, nagu juba märkisime, on kindlasti vähene kokkupuude eluga. Kuid veel suuremal määral nähtavasti elusündmustest möödavaatamine. Me näeme, kuuleme iga päev midagi huvitavat, kuna see aga ei anna otseselt midagi juurde momendil käesolevale teosele, laseme sellel silmadest mööda libiseda. Me räägime palju ajakirjaniku blokknoodist. Me peaksime sagedamini rääkima ka kirjaniku blokknoodist kui varaaidast, kuhu ta kogub toormaterjali mitte ainult käsiloleva, vaid ka tulevate tööde jaoks.

Faktide tagavara vähesus annab ennast tunda ka pikemate kirjanduslike teoste loomisel. Kas meil on vähe jutustusi ja olukirjeldusi — venitatuid, ühe ja sama küsimuse ümber keerutavaid.

Vähene kirjandusliku toormaterjali — faktide tagavara sunnib tihti esile tassima teisejärgulisi küsimusi. On tunda, kuidas kirjanik iga juhuslikult kättesattunud fakti hindab otse kullaterana.

*

Mida ootab lugeja kirjanikult ajalehes või ajakirjas? Missugust kaastööd peaks nõudma ja tellima kirjanikult toimetused? Tundub, et küsimus on nii lihtne, et sellest pole mõtet rääkidagi. Kuid asi pole sugugi nii.

Kui vaadelda mõneaastase vanusega ajalehtede aastakäike, siis torkab eelkõige silma, et kirjanikud on varemalt ajalehtedes sagedamini esinenud. Kas see annab aga õiguse rääkida, nagu oleksid kirjanike ja ajakirjanduslike väljaannete vahelised sidemed tol ajal olnud tihedamad, kirjanikud tol ajal palju elavamalt reageerinud lugejate ja ajakirjanduse nõuetele?

Ei, sugugi mitte, kuigi mõnikord püütakse tõestada, nagu oleks just viimastel aastatel kirjanikud tõmbunud eemale tänapäeva elust ja tema kajastamisest.

On tõsi, et mõni aasta tagasi võis ajalehtedes sagedamini kohata kirjanike nimesid. Kuid missuguste materjalide all? Tavaliselt olid need mõnekümnerealised artiklikesed kas Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva eel, 1. mai, kevadkülvi või sügisese viljakoristusperioodi puhul. Mõnekümnel real kõige üldsõnalisemates ja trafaretsemates lausetes rääkis kirjanik Oktoobrirevolutsiooni või mõne muu aastapäeva tähtsusest, tuletas meelde, et kevadkülv on otsustavaim periood. Niisugust artiklit läbi lugedes ei saanud kuidagi öelda, et see oli kirjaniku kirjutatud. Võib-olla sellepärast oligi autori nime juurde märgitud „kirjanik".

Võib-olla ajalehe toimetuse aruandes oli formaalselt kõik korras — lehe veergudel esines nii ja nii palju kirjanikke, nii ja nii suure arvu artikliga. Kuid lugeja ega kirjaniku seisukohalt ei olnud asi korras. Lugeja ei leidnud lehe veergudelt ikka kirjaniku sõna, kirjanikule endale aga jättis selline mõnekümnerealine artiklike rahulolematuse tunde. Kas poleks tõesti parem olnud sellise artikli asemel kirjutada edasi paar lehekülge oma pooleliolevast romaanist.

Lugeja aga ootab kirjanikelt eelkõige artiklit, mida lugedes ta ka ilma allkirjale tähelepanu juhtimata kohe aru saab, et tegemist on kirjaniku artikliga. Publitsistikat, teravat ja sügavalt analüüsivat, nõuab lugeja kirjanikult.

Peab ütlema et viimaste kuude jooksul on olukord selles osas paranenud. Nii näiteks ilmub „Rahva Hääles" järjekindlalt kirjanike sõnavõtte — joonealuseid päevateemadel. Agaramalt võtavad kirjanikud sõna ka teistes ajalehtedes ja ajakirjades. Need on tõepoolest elavalt kirjutatud, lugeja tunneb nendes kohe kirjaniku sulge. Kas on aga küllalt ainult kirjaniku sulest ja elavalt kirjutamisest? Vaatamata oma ladususele jätavad nad lugeja külmaks, ei veena. Ei veena sellepärast, et neis puudub publitsistikale vajalik argumentatsioon. Mõni aeg tagasi ilmusid ajalehes „Rahva Hääl" V. Beekmani artiklid „Häda puhkeajaga" ja „Tõkestame tee sõjaõhutajatele". Autor oskas kirjutada peaaegu joonealuse ulatuses artikli ilma ühegi konkreetse faktita. Teises artiklis näitab V. Beekmann rahvaste võitlust rahu eest. Ta toob üksikuid fakte, annab võrdlusi. Kuid missuguseid? Kõige üldisemaid ja kõigile tuntuid. Ei ole ühtki pilti meie nõukogude tänapäevast, mis lugejas ärataks huvi oma uudsusega. Huviga oleksid aga lugejad jälginud kirjaniku jutustust sellest, kuidas ja missuguste tunnetega sõidavad meie inimesed uudismaid harima või tööle kolhoosidesse, kuidas maisi külvipind nihkub lõunast üha rohkem põhja poole, kirjaniku enda kohtumistest uute tehaste ehitajate ja töölistega jne. Meil on, millest kirjutada.

Publitsistlik artikkel rahvusvaheliste küsimuste kohta nõuab mitte lihtsalt ajaloo, vaid ka diplomaatia ja rahvusvaheliste suhete ajaloo head tundmist, nõuab rahvusvahelise olukorra igapäevast jälgimist. Meie maa rahulikust ülesehitustööst kujuka pildi andmine nõuab, et kirjanik oleks väga palju ringi liikunud, viibinud mitte ainult turistlikel läbisõitudel, vaid elanud otse töötajate hulgas.

Me kirjutame üldsõnaliselt — et me oleme sõja vastu ja rahu poolt, et me kaitseme oma õnnelikku elu jne. Sellest on vähe. Kirjaniku sulega ja veenvate faktidega peame paljastama sõjasepitsejate uued manöövrid. Huvitavad võrdlused ajaloost, imperialistide varasematest katsetest luua sõjalisi blokke Nõukogudemaa või Venemaa vastu, analoogia — need on publitsisti peamised relvad võitluses rahu eest.

See oli vaid üks konkreetne näide. Kuid ma arvan, et paljudel teistelgi juhtudel just vähene faktide tagavara on vaikimise või üldsõnalisuse põhjuseks.

Meil tuleb palju õppida Ilja Ehrenburgi publitsistikast. Meil ongi sageli esile kerkinud „väikesi" Ehrenburge, kes püüavad järele aimata Ehrenburgi vormi, tema publitsistlikke võtteid. Mõni kord päris õnnestunult. Minu arvates aga tähendab Ehrenburgilt õppimine mitte nii palju tema publitsistlike võtete õppimist — need kujunevad igal kirjanikul-publitsistil aja jooksul, aastatepikkuse tööga, vastavalt tema enda maitsele, karakterile jne. Eelkõige on tähtis Ehrenburgilt õppida teadmiste laiendamist. Mitte niivõrd faktide kasutamist, kuivõrd faktide omandamise oskust. Vähemalt meie vabariigi kirjanike jaoks on see minu arvates esmajärgulise tähtsusega. Liiga väike on meie poolt kasutatavate faktide ja võrdluste arsenal. Vähemalt pooltes publitsistlikes artiklites võrreldakse Nõukogudemaa ülesehitavat tööd tärkava kevadega. Hea ja ilus võrdlus. Kui see aga kordub artiklist artiklisse — ära tüütab.

Võidakse vastu vaielda — meie ei saa kirjanikust teha rahvusvaheliste küsimuste eriteadlast, spetsialisti ehitustööde või maisi kasvatuse alal. Kuid me peame kirjanikult nõudma, et tal oleksid vähemalt algteadmised nendes küsimustes, rahval on õigus nõuda oma kirjanikult, et tal oleksid algteadmised kõigis nendes küsimustes, mis antud momendil rahvast kõige rohkem huvitab

Ja siin tuleb nähtavasti rääkida ka toimetuse ja kirjaniku koostööst. Vähemalt minul olevate kogemuste põhjal piirdub kirjanike ja toimetuste vaheline koostöö sageli ainult teema ja artikli pikkuse määramisega. Mõnikord mitte sedagi.

„Kirjutage . . noh, midagi jaanuaripleenumi teemal . ."

Ma arvan, et ma pole ainuke, kellel on tulnud kuulda sellist kirjutamiseks mitte eriti innustavat ettepanekut. Tõeline kirjanike aktiviseerimine, nende abistamine, tähendab kirjanikus huvi äratamist antud teema vastu, tema mõtete liikumapanekut vajalikus suunas, probleemide ülestõstmist toimetuse töötajate poolt. Ärgu pidagu toimetuse töötajad paljuks ka seda, kui nad aitavad kirjanikul leida artikli kirjutamiseks vajalikku materjali. Ajalehes ilmunud hea publitsistlik artikkel teeb au mitte ainult kirjanikule, vaid ka ajalehe toimetusele.

Selleks, et meil kerkiks esile rohkem häid kirjanikke-publitsiste, on vaja teha kõik, et laiendada kirjanike silmaringi, on vaja ajalehe toimetustelt igakülgset abi kirjanikule.

*

Meie nõukogude elu on ääretult rikas ja mitmekesine. Kui palju leidub meil head ja ilusat, mida võime eeskujuks tuua. Leidub ka halba, mille vastu võidelda. Elu kajastamine kirjaniku poolt tähendab seda, et kirjanik operatiivselt võtab sõna tänapäeva küsimuste kohta, aktiivselt segab ennast ellu.

Seda tahaks kirjanikele eriti südamele panna ajakirjanduse päeva puhul.

A. Saar

Moskvas avati Dresdeni galerii maalide näitus

2. mail avati Moskvas A. S. Puškini nimelises Kujutava Kunsti Muuseumis pidulikus õhkkonnas Dresdeni galerii maalide näitus. Need maalid päästis Nõukogude armee 10 aastat tagasi, 1945. aasta maikuus. Teatavasti otsustas Nõukogude valitsus anda selle galerii hindamatud aarded üle Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsusele. Saksa Demokraatliku Vabariigi algatusel otsustati maaliteoseid demonstreerida Moskvas enne nende saatmist Saksamaale.

Näituse avamisele olid kogunenud nõukogude kunstnike arvukad esindajad, väljapaistvad teadlased ja kultuuritegelased, NSV Liidu Ülemnõukogu saadikud, pealinna ettevõtete ja ehituste novaatorid, Nõukogude armee endised sõjamehed ja kunstnikud-restauraatorid, kes olid võtnud osa maalide päästmisest. Kohalviibijate hulgas olid NSV Liidu kultuuriminister N. Mihhailov, NSV Liidu välisministri asetäitjad V. Zorin, V. Semjonov ja N. Fedorenko, NSV Liidu kultuuriministri asetäitjad S. Kaftanov, V. Kemenov ja N. Tverdohlebov, NSV Liidu Kunstide Akadeemia president A. Gerassimov, NSVL Nõukogude Kunstnike Liidu organiseerimiskomitee esimees B. Joganson. Kohal viibisid ka Saksa Demokraatliku Vabariigi delegatsioon eesotsas peaministri asetäitja Hans Lochiga, Saksa Demokraatliku Vabariigi saatkonna töötajad eesotsas ajutise chargé d'affaires'i K. Seitziga, arvukate välismaiste delegatsioonide liikmed, kes olid saabunud Nõukogude Liitu 1. mai pidustustele. Kutsutud külaliste hulgas olid ka välisriikide saatkondade ja esinduste juhid.

Näituse avamise eel esines kõnega NSV Liidu kultuuriminister N. Mihhailov. Ta kõneles nõukogude sõjameeste kangelaslikkusest ja nõukogude kunstnike-restauraatorite väljapaistvast meisterlikkusest, kes päästsid hävingust suurimad kunstiteosed.

Dresdeni galerii aaretes, ütles sm. Mihhailov, on erakordse jõuga väljendatud rahvaste geenius ja talent. Nõukogude valitsuse otsuse — anda Dresdeni galerii maalid üle Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsusele — võtsid nõukogude inimesed ja saksa rahvas vastu kui mõlema maa vahelise sõpruse uue avalduse.

Sm. Mihhailov lõpetas oma kõne elaguhüüdega nõukogude ja saksa rahva vahelise sõpruse auks.

Saksa Kunstiakadeemia presiidiumi, kujutava kunsti alal töötajate ühenduse ja Saksamaa kultuuritöötajate nimel võttis sõna Kunstiakadeemia asepresident Otto Nagel. Ta avaldas sügavat tänu kuulsusrikka Nõukogude armee sõdureile, kes päästsid kunstiaarded.

Pärast Otto Nageli sõnavõttu kuulutati näitus avatuks. Mängiti Nõukogude Liidu ja Saksa Demokraatliku Vabariigi hümni. Punane siidlint lõigati läbi ja kõik siirdusid saalidesse, kus on välja pandud Dresdeni galerii kuulsad maalid — Raffaeli, Tiziani, Rubensi, Rembrandti, van Dycki, Giorgione, Velazquezi, Ribera ja paljude teiste väljapaistvate meistrite suurepärased tööd. (TASS)

200 aastat Moskva ülikooli

7. mail 1955 möödub 200 aastat M. V. Lomonossovi nimelise Moskva Riikliku Ülikooli asutamisest ja avamisest. Moskva ülikooli juubel on suureks sündmuseks meie kodumaa kultuuri- ja teaduselus.

Moskva ülikool asutati 1755. aastal vene rahva geniaalse poja M. V. Lomonossovi algatusel. Ülikool on alati hoidnud ja tugevdanud vene teaduse rahvuslikke traditsioone — mõttejulgust teaduslike probleemide ülestõstmisel ja lahendamisel, teadusliku teooria tihedat sidet elava praktikaga, võitlust kodumaa teaduse sõltumatuse, au ja väärikuse eest, oma rahva ennastsalgavat teenimist.

Moskva ülikool on alati olnud teadlaste ning kultuuri- ja haridustegelaste ettevalmistamise tähtsaimaks keskuseks. Siin õppisid ja töötasid meie kultuuri ja teaduse väljapaistvad esindajad: V. G. Belinski, A. I. Herzen, N. P. Ogarjov, D. I. Fonvizin, A. S. Gribojedov, M. J. Lermontov, I. S. Turgenev, I. A. Gontšarov, A. N. Ostrovski, A. P. Tšehhov, V. I. Nemirovitš-Dantšenko, L. V. Sobinov. Ülikooli kasvandikud on töötanud linna- ja maakoolides, maahaiglates, on päästnud haavatute elu lahinguväljadel, on uurinud meie maa loodusvarasid ja viinud rahva hulka teadmisi.

Ülikoolis on kujunenud palju teaduslikke koolkondi ja suundi, milledele kuulub tähtis koht mitte üksnes vene, vaid ka kogu maailma teaduses. Määratu suurt mõju teaduse arengule on avaldanud selliste väljapaistvate vene teadlaste, nagu I. M. Setšenovi, K. A. Timirjazevi, V. I. Vernadski, A. G. Stoletovi, N. J. Žukovski ja N. D. Zelinski tegevus Moskva ülikoolis.

Moskva ülikooli üheks põhiliseks iseärasuseks on tema tihedad sidemed eesrindliku ühiskondlik-poliitilise mõtte arenguga, meie maa demokraatliku ja revolutsioonilise liikumise ajalooga. Ajajärgul, kui Venemaal levis marksism, tekkisid Moskva ülikoolis esimesed marksistlikud ringid. Nende ringide liikmed uurisid marksistlikku kirjandust, tõlkisid seda ja andsid välja, propageerisid marksismi tööliste hulgas.

Bolševistliku organisatsiooni juhtimisel võttis Moskva ülikooli üliõpilaskond aktiivselt osa 1905. aasta revolutsioonist. V. I. Lenin hindas kõrgelt üliõpilaskonna osavõttu 1905. aasta revolutsioonist ja nimetas Moskva ülikooli revolutsiooniliseks ülikooliks.

1911. aastal, üliõpilaste streigi ajal, korraldas tsaarivalitsus Moskva ülikoolis pogrommi. Protestiks tsaarivalitsuse vägivalla vastu lahkus ülikoolist üle 100 eesrindliku professori ja dotsendi. Nende hulgas olid K. A. Timirjazev, N. D. Zelinski, V. I. Vernadski, S. A. Tšaplõgin ja paljud teised.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon avas uue ajastu Moskva ülikooli ajaloos. Moskva Riiklikus Ülikoolis viidi läbi õppeprotsessi põhjalik ümberkorraldamine markistlik-leninliku teooria — ainuõige teadusliku teooria alusel. Meie maa vanima ülikooli uksed avanesid töötajate laste ees. Ülikool võttis aktiivselt osa majanduslike ja kultuuriliste ümberkujunduste elluviimisest meie maal.

Partei ja valitsus hoolitsevad pidevalt vanima vene ülikooli eest. 1948. aastal võttis NSV Liidu Ministrite Nõukogu J. V. Stalini ettepanekul vastu otsuse ehitada Lenini mägedel Moskva ülikooli kõrghoone. Ehitus valmis enneolematult lühikese ajaga. Ülikooli peahoone on tõeline teadusepalee. Ülikooli arvukad laboratooriumid on varustatud suurepäraste seadmete ja unikaalse aparatuuriga.

Praegu töötab Venemaa vanimas ülikoolis ligi 2000 teadlast, nende hulgas 99 akadeemikut ja NSV Liidu Teaduste Akadeemia kirjavahetaja-liiget, liiduvabariikide akadeemiate ja haruakadeemiate 46 liiget ja teenelist teadlast, ligi 400 professorit ning noorte teadlaste — dotsentide ja teaduste kandidaatide suur kollektiiv.

Ülikooli 12 teaduskonnas õpib käesoleval õppeaastal (koos kaugõppijatega) üle 22 000 üliõpilase ja 1200 aspiranti. Selles paljutuhandelises noormeeste ja neidude kollektiivis, mis on tõelise internatsionalismi ja rahvastevahelise sõpruse kehastuseks, on esindatud Nõukogude Liidu 57 rahvust. Ülikool on saanud kaadri sepikojaks kõigile Nõukogude vabariikidele.

Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist möödunud 37 aasta jooksul on Moskva ülikool lasknud välja ligi 45 000 spetsialisti — rohkem kui eelnenud 160 aasta jooksul.

Kogu oma ajaloo kestel on Moskva ülikool olnud tihedalt seotud välismaa teadusliku mõtte eesrindlike vooludega. Moskva Riikliku Ülikooli teadlased esinevad rahvusvahelistel kongressidel ja konverentsidel. Ülikooli professorite töid tõlgitakse Euroopa ja Ida rahvaste keeltesse.

Moskva ülikool abistab rahvademokraatia maid rahvaintelligentsi kaadri ettevalmistamise tähtsa ülesande lahendamisel. Moskva ülikoolis õpivad noormehed ja neiud Hiinast, Koreast, Mongoolia Rahvavabariigist, Vietnami Rahvavabariigist, Poolast, Tšehhoslovakkiast, Ungarist, Rumeeniast, Bulgaariast, Albaaniast ja Saksa Demokraatlikust Vabariigist. Rahvademokraatia maade üliõpilased ja aspirandid omandavad sihikindlalt teadmisi, et pühendada kogu jõu ja kõik teadmised oma kodumaal uue elu ehitamisele.

Sageli külastavad Moskva ülikooli välismaa teadlaste, üliõpilaste ja ühiskonnategelaste ekskursioonid. Välismaa külalised avaldavad üksmeelselt vaimustust nõukogude teaduse kõrge taseme ja Moskva ülikooli saavutuste üle.

Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse pidev ja alaline hool kõrgema hariduse eest kindlustab Moskva Riiklikule Ülikoolile kõik tingimused viljakaks tööks meie suure sotsialistliku kodumaa hüvanguks.

N. Ševtsov,

Moskva Riikliku Ülikooli professor

Kirjanike loominguline konverents Moskvas

Moskvas Literaatide Keskmajas toimus kahepäevane loominguline konverents teemal «Nõukogude inimese tunnete ja karakteri kasvatamine». Konverentsi organiseeris NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu proosasektsioon. Konverents, mis toimus ühe vanima proosameistri K. Fedini juhtimisel, äratas kirjanike hulgas suurt huvi ja sellest võtsid osa ka Leningradi ning Kiievi kirjanikud. Arutelu toimus peamiselt viimase aja proosateoste ümber.

Pikemate sõnavõttudega esinesid konverentsil V. Rudnõi, J. Uspenskaja, N. Tšukovski, D. Granin, I. Paderin, T. Trifonova, L. Nikulin, N. Atarov, V. Nekrassov, V. Gerassimov, V. Kotšetov jt.

Konverentsil arenes elav diskussioon paljude oluliste loominguliste probleemide ümber. K. Simonov, kes esines lõpusõnaga, ütles konverentsi tööd hinnates: «Me oleme suutelised üksteisele ja üksteisest ütlema palju õiget, palju vaieldavat, kuid sellest hoolimata palju huvitavat.»

Eesti raadio tänapäev ja arenguperspektiivid

7. mail, kümnendal üleliidulisel raadiopäeval, tähistab nõukogude rahvas raadio 60. sünnipäeva.

U. KOIT

Tänapäeval on Moskva kujunenud üheks tähtsamaks ringhäälingusaadete keskuseks maailmas. Iga päev annab Moskva raadio edasi 3 erinevat üleliidulist programmi, mitu lisaprogrammi Kaug-Ida ja Kesk-Aasia raadiokuulajate jaoks ning erisaateid välismaa raadiokuulajaile.

Raadio saated on üks tähtsamaid vahendeid rahvaste vahelise sõpruse arendamiseks ja kultuuriväärtuste vahetamisel. Nõukogude vennasrahvaste ringhäälingutel on kujunenud kauniks traditsiooniks vahetada pidupäevade puhul helilintidele kirjutatud tervitusi. Eesti Raadio tänavuses maipühade pidulikus saatekavas esinesid Riia jalatsivabriku „Erglis" tööline Kruse, Tadžiki teaduste akadeemia tegevliige prof. Bogoutdinov, Armeenia kolhoosi esimees Muradjan ja Bakuu ülikooli rektor Mamedalijev, jutustades oma vabariikide saavutustest ning tuues tervitusi eesti rahvale.

Raadio kaudu ja eriti linnadevaheliste ülekannete ning üleliidulise keskssaatekava päevauudiste regulaarsete ülekannete abil on meie raadiokuulajad tuttavad kogu paljurahvuselise Nõukogudemaa elu ning vennasrahvaste saavutustega. Raadio kaudu oleme tuttavad kõigi meie maa rahvaste muusikakultuuriga, tunneme jakuudi laule, Kesk-Aasia rahvaste rahvapillimuusikat, Kaukaasia rahvaste ooperid, ning samal ajal tervitavad miljonid raadiokuulajad meie Riikliku Meeskoori, Tiit Kuusiku või Georg Otsa ettekandeid, mida sageli võib kuulda nii Kišinjovi kui Vladivostoki, Alma-Ata või Tbilisi raadiojaamade kaudu.

Hea tunne on raadiokuulajal, kui ta keerates raadio skaalanuppu satub kauge jaama peale, kust antakse edasi midagi tuttavat ja lähedast — olgu see siis eesti laul gruusiakeelses ettekandes, teade Riia raadiost naabervabariikide vahelise sotsialistliku võistluse kohta või sõnum „Pravda"-nimelisest sovhoosist, kus töötavad meie vabariigi uudismaaharijad. Sama tunne sundis sulge haarama ka Tbilisi raadiokuulajaid Arušanovit ja Melikovi, kelledelt hiljuti saime peaaegu ühesisulised kirjad.

Sm. Melikov kirjutab:

„Gruusia ülemnõukogu valimiste päeva hommikul teatas meie raadio diktor, et tuleb ülekanne Tallinnast, kust kuulete armeenia rahvalaulu „Pääsulind". See üllatas mind väga — kas tõesti Eestis tuntakse ja lauldakse seda imeilusat armeenlaste lemmiklaulu „Tsitsernak". Varsti kuulsingi vastuvõtjas tuttavat laulu eesti keeles. Oli meeldiv kuulata seda koori ettekandes orkestri saatel. Meil Kaukaasias lauldakse „Päsulindu" tavaliselt soololauluna."

Ka sm. Arušanov palus enda ning naabrite nimel tervitada ja tänada meie artiste, kes kandsid raadios ette seda armeenia rahvalaulu.

Rahvaste sõpruse üheks eredamaks väljenduseks on tihe majanduslik ja kultuuriline koostöö vennasrahvaste vahel. Paljude rongide, autobusside ja liinilennukitega asuvad iga päev sajad töötajad Tallinnast teele vennasvabariikidesse või saabuvad kaugest komandeeringust, üleliiduliselt konverentsilt, huvitavalt puhkereisilt. Nende reisimeeste mitmekesiste muljete edasiandmise on endale ülesandeks seadnud vabariikliku raadio saated „Kus käisime, mida nägime", mis regulaarselt korduvad iga kuue nädala järel pühapäeva õhtuti. Selles laia vastukaja leidnud saatesarjas on esinenud inimesed väga mitmekesistelt elualadelt, nad on jutustanud paljudest lähedastest ja kaugetest kohtadest meie kodumaal — Murmanskist, Krimmist, Taga-Karpaatiast ja Kaug-Idast, uutest uudismaa harimise rajoonidest ning paljudest muudest paikadest, kuid kõigi sõnavõtjate muljed ühtuvad ühes — neile on osaks saanud soe ja sõbralik vastuvõtt, neile on rikkalikult jagatud kogemusi, nad on sügavalt tunnetanud Nõukogudemaa avarust ja meie rahvaste sõpruse suurt jõudu.

Saateis „Kus käisime, mida nägime" on tavaliselt üks osa pühendatud muljetele meie töötajate välismaareisidest. Need sõnavõtud kõnelevad Nõukogudemaa järjest tihenevaist kultuurilistest sidemetest kõigi maailma maadega, nõukogude kunstimeistrite ja sportlaste edust raja taga, siirast poolehoiust, mida välismaa töötajad avaldavad Nõukogudemaa esindajaile ning laienevast võitlusest rahu kaitseks.

„Kus käisime..." — saated on vaid üks uudsetest saatevormidest. Viimasel ajal on vabariikliku raadio saatekava rikastunud veel mitme teise uue saateliigiga. Pühapäevaõhtuste ringvaadete sarjas kõlavad eetris kordamööda ülevaated päevasündmustest, temaatilised ringvaated „Tänane Eesti" ning saated „Saagem tuttavaks!".

Laia vastukaja kuulajate seas on leidnud eriti viimatinimetatud saated. Nende kaudu tutvub kuulaja lihtsate tööinimestega paljudelt erialadelt, inimestega, kes äratavad huvi oma tööala, saavutuste või mitmekesiste eriharrastuste poolest. Võtkem näiteks käesoleva aasta 2. jaanuari saade. Selles tutvustati silmapaistvat ratsionaliseerijat, kes on ühtlasi värske autoomanik, heliloojat, keda vähem tuntakse hea fotograafina, ministeeriumist maale asunud agronoomi elu ja tööd kolhoosis, isetegevuslast-rahvapillimeistrit ning vana Sõrve kalurit, kes juba kuuekümnendat aastat käib merel ning on päästnud 122 inimese elu.

Hiljuti esines saates „Saagem tuttavaks" mees, kes kunagi kandis Stutthofi surmalaagris vanginumbrit 32 873. Tema lihtne napisõnaline vestlus isiklikest mälestustest kõlas veenva üleskutsena rahu kaitseks, et enam kunagi ei korduks sõja koledused.

Suurt huvi raadiokuulajate seas on äratanud „Raadiosõprade klubi" saated. Ka neis esinevad inimesed väga mitmesugustelt aladelt isiklike muljete ning vestlustega päevaküsimustes, kuid sellele lisaks on suur osa saatest meelelahutusliku iseloomuga — estraadinumbrid, seltskondlikud mängud, kergem muusika ja tants. Sisult lähedased „klubi" saadetele on raadiopuhkeõhtud laupäeviti või pühapäeviti.

Kõigi nende uuemate saatevormide kavandamisest võtavad aktiivselt osa ka paljud raadiokuulajad ise oma ettepanekute ning soovidega mida iga päev saabub raadiosaadete toimetustele üsna suurel hulgal.

Eriti tihe kirjavahetus raadiokuulajatega on vabariikliku raadio lastesaadete toimetusel. Aasta kestel toimetusele saabunud kirjade arv ulatub nelja tuhandeni. Siin on raadiotädidel ja -onudel tublisti tegemist, et kõikidele väikestele korrespondentidele vastata, eriti mudilassaadete „Mõistata" puhul, sest ühele õnnestunumale neist saabus vastukajaks korraga 412 kirja ning joonistust.

Üks kuulatavamaid saatevorme raadios on kuuldemäng. Aasta kestel on Eesti Raadio lisaks kordussaadetele andnud eetrisse 48 kuuldemängu, teatrilavastuse montaaži ning instseneeringut. Neist on eriti soojalt kuulajate poolt vastu võetud suuremad raadiolavastused, nagu Tšehhovi „Kajakas", Bornhöhe „Vürst Gabriel", Tammsaare „Kõrboja peremees", Sütiste „Ristikoerad", Tammlaane „Raudne kodu" jt.

Mõningat edenemist on märgata ka originaalsete estraadistsenaariumide loomisel raadio jaoks (U Lahe „Kevad murrab sisse", „Nääriõhtu Raadiosõprade klubis" jt.), kuid sellel alal pole kaugeltki suudetud veel rahuldada raadiokuulajate nõudmisi.

Mida on raadiolt oodata lähemal ajal? Eespool oli antud ainult lühike ülevaade uuematest saatevormidest. Raadio töötajad püüavad neid edasi arendada ja täiendada. Juba praegu käivad ettevalmistustööd vabariigi 15. aastapäeva tähistamiseks raadio saatekavas. Muuhulgas on kavas pikem raadiomatk ümber Eesti See on sari saateid, milledest igaüks on pühendatud ühele linnale, rajoonile või asulale, kusjuures jutt tuleb nii maanurga tänapäevast kui ka selle ajaloost ja iseärasustest. Raadio-ringreisist osavõtuks omapoolse kaastööga on andnud oma nõusoleku juba mitmed vabariigi kirjanikud, samuti Tartu ülikooli töötajad.

Muidugi tuleb ka üldlaulupeo pidustuste ülekanne.

Koos sideorganitega on teoksil mõningad uuendused, mis tõotavad tunduvalt parandada raadiosaadete kuuldavust.

Üheaegselt sellega käivad ettevalmistused kaugnägemiskeskuse rajamiseks Tallinnas. Selleks on juba leitud ja kohandatud vajalikud ruumid, on saabunud vennasvabariikidest ka esimesed saadetised sisseseadeid, neil päevil algab saatejaama antennimasti ülesseadmine (see ületab tunduvalt Oleviste torni pikkuse) ning võib olla kindel, et juba käesoleval aastal näevad tallinlased esimest kaugnägemissaadet. Siinjuures tuleb märkida, et kaugnägemissaated toimuvad ultralühilainete kaudu, mis levivad ainult sirgjooneliselt ning maakera kumerusest tingitult ei saa neid tavalise vastuvõtuantenniga tabada rohkem kui saja km raadiusega maa-alal saatejaamast arvates. Katsed Moskva, Leningradi ja Kiievi ümbruses, kus juba pikemat aega töötavad kaugnägemissaatjad, näitavad, et üksikuil juhtudel võib saadet vastu võtta ka palju pikema maa tagant, kuid kõik see oleneb kohalikest atmosfäärilistest ning geograafilistest tingimustest, mida praegu on raske ette näha. Niisiis televiisorite hankimisega võivad esialgu rutata ainult Tallinna ja selle lähema ümbruse elanikud Viimasele küsimusele on muuseas juba aegsasti mõtelnud ka Tallinna kaubandusette-

(Järg 4. lk.)

AJAKIRJANDUSE PÄEVAKS

Eesti 1905.—1907. a. revolutsioonilis-satiirilise ajakirjanduse ajaloost

E. LAUL

Partei ajakirjanduse tähtsus ja osa 1905.—1907 a rahvarevolutsioonis oli hiiglasuur. Ajakirjandus oli tähtsaimaks vahendiks mitte ainult töölisklassi relvastamisel revolutsioonilise teooriaga, vaid ka proletariaadi organiseerimisel avalikule revolutsioonilisele võitlusele ja partei loosungite alla.

Partei kirjastuslikus tegevuses pöörati ülevenemaaliste poliitiliste ajalehtede kõrval tähelepanu ka kohalikele partei häälekandjatele ning anti välja teadusliku ja ilukirjandusliku profiiliga ajalehti Ka eesti bolševikud rajasid oma poliitilised ajalehed („Edasi", „Sotsiaaldemokraat", „Tööline" jt.) ning pidasid võitlust progressiivse, realistliku kirjanduse ja kunsti eest, mis teeniks revolutsiooni huve Seejuures lähtuti V I. Lenini õpetusest kirjanduse ja kunsti parteilisusest

J Lilienbachile, kes 1905.—1907 a. revolutsioonipäeviks oli kujunenud veendunud sotsiaaldemokraadiks-bolševikuks, oli tema kirjastuslikus tegevuses eeskujuks M. Gorki tegevus „Znanije" kirjastuses, mille eesmärgiks oli demokraatliku kirjanduse arendamine, proletariaadi revolutsioonilise teadlikkuse ja kultuuritaseme tõstmine. J. Lilienbach mõistis selgesti, et olukorras, kus kodanlus püüab etendada juhtivat osa kirjandus- ja kultuurielus, on eesti proletariaadil tarvis vastukaaluks kodanluse taotlustele luua proletariaadi klassihuve kaitsev sotsiaaldemokraatlik kirjandus. Üha enam intensiivistuv ja laienev proletariaadi võitlus tõi selle vajaduse eriti selgesti esile. Märkides, et eesti proletariaadil kuni viimase ajani „vaba kirjandus puudus" ja et eesti proletariaat on vene ja Venemaa teistest rahvustest selles suhtes maha jäänud, nõuab Lilienbach mahajäämuse kiiret likvideerimist („Kes maha on jäänud, peab seda enam ruttama").

Proletariaadi maailmavaatele ja klassihuvidele vastava kirjanduse rajamiseks hakkas ta 1905. a. lõpul VSDTP eesti organisatsiooni toetusel välja andma ühiskondlik-poliitilise, kirjandusliku ja satiirilise sisuga ajakirju. Esimeseks selliseks väljaandeks oli 1905. a. lõpul ilmunud „Edasi" I.

Rahvarevolutsiooni, mis „Edasi" ilmumise ajaks oli saavutanud kulminatsiooni, kujutab J. Lilienbach allegoorilise luuletusega „Veevoog". Nimetades revolutsiooni hõbedaseks allikaks, veevooks, mis murrab pimedusest välja läbi kalju avara mereni, rõhutab luuletaja revolutsiooni jõudu, sisendab usku proletariaadi ürituse võidusse, näidates, et „ainult oma jõud" võib päästa allika kaljukammitsaist („Murdis lahti tee / päästis vabaks vee / ainult oma jõud").

Tsarismi lüüasaamist äsja lõppenud Vene-Jaapani sõjas paljastab „Edasis" avaldatud J. Lilienbachi luuletus „Sõjamehe päevaraamat". Luuletuses ilmneb tsarismi mädasus, vihjatakse tsaarikindralite poolt teostatud varanduste kokkuröövimisele, näidatakse, kelle arvel peeti avantüristlikku sõda ja mis see läks maksma rahvale („Surnukeha-kuhjad olid / meie väest; / moon, mis kaasa võeti, võeti / meie käest").

Proletariaadi revolutsioonilise teooriaga relvastamiseks, tema klassiteadlikkuse ja võitlusvaimu tõstmiseks oli „Edasis" avaldatud kirjutus „Karl Marx". On tähelepanuväärt, et esmakordselt kõneldi avalikult eestikeelses trükisõnas Karl Marxist ja tema revolutsioonilisest õpetusest ajal, kus eesti proletariaat oli revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia juhtimisel astunud võitlusesse oma ajalooliste vaenlaste — balti parunite ja tsarismi vastu. Just sel otsustaval hetkel omas suurt tähtsust marksismi laialdane propageerimine. Muuseas avaldati „Edasis" ka K. Marxi foto ja revolutsiooniteemalisi pilte.

Mõistagi, et tsaarivõimudele ei jäänud tähele panemata „Edasi" revolutsiooniline mõju, ja „Edasi" sattus repressioonide alla. „Tallinnas piirati Raua, Vase ja Tina uulitsad sisse ja võeti ühe majaperemehe käest — tormiga muidugi — 160 eks. tööliste jõulualbumit „Edasi" ära", teatatakse sandarmeid ja valitsevat režiimi pilkavalt „Edasile" 1906. a. algul järgnenud ajakirjas „Tiiu Tasane". „Nii on siis hirmus hädaoht, mis tervele Tallinnale hukatuseks oleks võinud saada, õnnelikult kõrvale saadetud ja kodanlased hingavad kergemalt Au vapratele!"

„Tiiu Tasast" sai ilmuda ainult kolm numbrit ja temale järgnes „Tapper". Viimase numbreid ja kaasandeid korjati ära ja tema vastutav toimetaja pidi lõpuks minema vanglasse. „Sellele järgnevad katsed, Kirves, Puss, Sügise, ei pääsnud trükikojastki välja", kirjutab Lilienbach 1906. a. lõpul ilmus rida eritiitlilisi satiirilisi väljaandeid ja hakkas ilmuma „Lendlehe"-nimeline seeria, püsides kuni „1907 juuni reaktsiooniline pöördeaeg tegi väljaandele otsa peale: toimetaja saadeti lühikese kinniistumise järele maalt välja ja „Lendleht" pandi — tagajärele kinni".

Vaatamata tsaarivõimude tagakiusamistele jätkas J. Lilienbach ebaõnnestumiste järel jällegi uute satiiriliste ajakirjade väljaandmist. Seda võimaldas rahvarevolutsiooni osaline edu ja see, et Lilienbachi väljaannetel oli proletariaadi hulgas suur populaarsus. Sel viisil kujunes Eestis 1905.—1907. a. proletariaadi revolutsioonilise võitluse kandel suuremate vaheaegadeta, peaaegu pidevalt ilmunud revolutsioonilis-satiiriline ajakirjandus.

J. Lilienbachi poolt välja antud nn. „politikaliste, ilukirjanduse-, pilkenalja- ja pildiajakirjade" eesmärgiks oli proletariaadi ees seisvatele revolutsioonilistele ülesannetele kaasaaitamine ja tema kirjandusliku ning esteetilise maitse arendamine, kusjuures erilist tähelepanu osutati revolutsioonilisele satiirile.

Sel eesmärgil avaldati pilkelehtede veergudel revolutsioonilist luulet (J. Lilienbach, G. Tikerpuu, J. Kreek), revolutsiooni teemalist ja muu ainelist proosat (E. Vilde, E. Peterson-Särgava, A H. Tammsaare jt.), tõlkeid vene ja väliskirjandusest (näiteks M. Gorki „Tormikotkas"), kirjanduskriitilisi artikleid, mälestusi revolutsioonilistest sündmustest, revolutsioonilist publitsistikat, väga mitmesuguses vormis satiiri jm. Ajakirju illustreerisid kunstnikud A. Laikmaa, H. Möldermann, A. Jansen jt. Muuseas kirjandusajaloolase tähelepanu on väärt A. H Tammsaare esteetikaküsimusi käsitlev artikkel „Kõlblusest" („Lendleht" 1907, nr. 12), mis näitab, et autor seisis marksistliku esteetika positsioonidel. Revolutsiooni teenistuses oli see artikkel sellega, et ta suurepäraselt näitas kiriku ja valitsevate klasside moraali klassiolemust.

Revolutsioonile oli äärmiselt kahjulik kodanlik natsionalistlik propaganda, mida tegi J. Tõnissoni juhitav nn eduerakond eesti kodanluse tolle aja suurima ajalehe „Postimees" kaudu. Maha salates klassivastuolud, propageeriti selles kirjanduse ja kunsti apoliitilisust ja püüti näidata nagu võitleks „eduerakond" kogu eesti rahva kultuuriliste ja majanduslike huvide eest, kõigi eestlaste huvides.

Revolutsioonilis-satiirilise ajakirjanduse veergudel astuti järjekindlalt välja **„kõik-eesti" muinasjutu vastu.**

(Järg 4. lk.)

Eesti raadio tänapäev ja arenguperspektiivid

(Algus 3. lk.)

võtted. Maipühiks avati uus raadiotarvete kauplus, kus varsti tulevad müügile ka televiisorid. Edaspidi on kavas luua rida televisiooni ülekandejaamu, mis kindlustavad kaugnägemissaadete vastuvõtu kogu vabariigi territooriumil.

Kuid mida siis võib näha kaugnägemissaadetes, kui saatejaam on valmis? Esialgu peamiselt kinosaateid. Tallinna kaugnägemiskeskuse ehitamine on ette nähtud kahes järgus — kõigepealt sisseseade kinofilmide näitamiseks ning ülekanneteks, selle järel aga ehitatakse uus kaugnägemisstuudio, milles võib korraldada spetsiaalseid televisioonilavastusi, kontserte, teatri- ning tsirkuseetendusi. Võib korraldada ka huvitavaid segaeeskavasid ning temaatilisi kontserte, milledesse lülitatakse kontsertesinemiste ning lavapiltide kõrval ka katkendeid kinofilmidest, samuti maale ja fotosid. Meie jaoks on see esialgu veel tuleviku küsimus. Peale stuudiohoone ning vajaliku sisseseade on selleks tarvis veel luua ja ette valmistada suur kaader režissööre, operaatoreid ning muid spetsialiste, kellede hulgas ei puudu ka kunstnikud, kostüümeerijad, grimeerijad ning lavameistrid. Kuid ka juba kaugnägemiskeskuse esimese järjekorra valmimisel on kavatsus korraldada väiksemas ajutises stuudios elavesinemisi ning võimaluse korral ka ülekandeid Raadioteatrist ning teatritest ja kontserdisaalidest. Leningradi ning teiste kaugnägemiskeskuste praktikast nähtub, et ka väikse diktoristuudio abil võib korraldada üsnagi huvitavaid saateid — näiteks populaarseid vestlusi väiksemate esemete, piltide ja diagrammide demonstreerimisega, uute lasteraamatute tutvustamist illustratsioonide näitamisega jne. Moskva teletsentrum annab juba mõnda aega autokursuse saateid, Leningradi teletsentrum tutvustab oma põllumajandussaadetes uusi põllutöömasinaid ja -riistu, näidates selgitava teksti juurde jooniseid, pilte, masina detaile ning väljavõtteid vastavatest kinofilmidest. Millised konkreetsed saatevormid osutuvad meie kaugnägemiskeskuse esimese osa tingimustes jõukohaseiks, sellest võib rääkida alles tegeliku töö esimeste kogemuste põhjal.

Kaugnägemine ühendab endas kino, teatri ja raadio iseärasused ja võimalused. Teletsentrumi kollektiivi töö on väga pingerikas, see nõuab suurt täpsust ning palju loomingulist initsiatiivi. Kaugnägemise ala on veel noor, ainult kümneaastase praktikaga, kuid tal seisab ees suur tulevik. Juba praegu töötab Moskvas katsesaatja värvilise programmi edasiandmiseks. Ning võib-olla ilmub mõne aasta pärast ka tallinlaste televiisorite ekraanile pilt juba loomulikes värvides.

Tutvustati rahvakunsti

Tartus asuv Eesti NSV TA Etnograafia Muuseum korraldas loomingulise koostöö päeva Tartu töötajatega.

Selleks päevaks sisustasid muuseumi töötajad ühe saali mitmesuguste rahvakunsti ainetel valmistatud silmkoeesemetega. Arvukate kindakirjade kõrval oli eksponeeritud hulk villaseid kampsuneid, kaelasalle, tikandeid ja palju muud.

Muuseumi poolt oli organiseeritud ka mustrite kopeerimine. Nõuannet silmkoe-esemete valmistamiseks rahvakunsti motiividel anti vastavate spetsialistide poolt igale soovijale.

Väljapanekuid külastas ühe päeva jooksul hulgaliselt Tartu töötajaid ja koduperenaisi.

R. VALDE

SCHILLERI DRAMATURGIA

Otsekui mingi kurja geeniusena jälitas temaaegse Saksamaa trööstitu olukord saksa rahva suurimat dramaturgi tema hällist peale. Friedrich Schiller sündis 1759. a. kehva sõjaväevelskri pojana ja türannilise väikedespoodi alamana. Noorukina veetis ta seitse aastat kasvandikuna vaimu suretava distsipliiniga koolis, mil oli palju ühist sunnitöövanglaga. Oli ainult loomulik, et see Würtembergi hertsogi vaimusünnitus kutsus erksamais kasvandikes esile protestimeeleolu ja oli neile inimvabaduse idee taimelavaks. Neid sütitas Rousseau tundesiiruse, võrdsuse ja vendluse jutlus, mille õhutusel noor saksa kirjandus oli kaldunud „tormi ja tungi" ummikteele. Kooli lõpetamine ei toonud muutust paremuse poole. Noormehest sai niisamasugune sõjaväemeedikus nagu tema isagi, ja despootliku võimu valvas silm varitses kiivalt iga püüdu vabamate arenguvõimaluste saamiseks. Karmi järelevalve põhjuseks oli allohvitser Schilleri jäme distsipliinivastane eksimus. Ta oli 1782. a. algupoolel kaks korda käinud Mannheimis, kus oli kuulmatu menuga toimunud tema esikdraama „Röövlid" esietendus. Teistkordse retke eest sai „velsker" Schiller kaks nädalat aresti. Hiljem keelas hertsog kirjanikul, kellest sai oma rahva suurim dramaturg, „välja anda kirjanduslikke teoseid, eriti suhteid pidada välismaalastega". Mitmesajaks riigiks ja riigikeseks killustatud Saksamaal oli Mannheim, kelle teatriga Schiller oli suhteid loonud, Würtembergi hertsogi seisukohalt „välismaa". Kirjanikult võeti võimalus pöörduda elava sõnaga oma rahva poole.

Selles väljapääsmatus olukorras astus Schiller oma elu otsustava sammu: ta põgenes oma despootliku „maaisa" valdustest. Põgenemine toimus ööl vastu 23. septembrit 1782, kui hertsog võõrustas väljaspool Stuttgarti mäekingul asetsevas lossis tulevast Venemaa despooti Paul I ja selle abikaasat Maria Fjodorovnat, kes oli hertsogi lihane tütar. Ülimal määral veetlev on ettekujutus läbi selge öö ruttavast poeedist, kelle peas mõlkus revolutsioonilise, realistliku, Saksamaa kaasajale pühendatud draama idee ja kelle reisipaunas oli tragöödia „Fiesco" käsikiri.

Kuid tolleaegne Saksamaa ei olnud revolutsiooniks küps. 1781. a. ilmunud „Röövlid" oma türannidevastase motoga, 1782. a. ilmunud „vabariiklik kurbmäng" Fiesco vandenõust, 1783. a. ilmunud „kodanlik kurbmäng" „Salakavalus ja armastus" olid kõuekärgatuseks, mis oli kuuldav kogu maal, kuid oli võimetu puhastama selle läppunud õhkkonda. Kui puhkes äikesetorm, teostus see Prantsusmaal, kus kaugemale jõudnud kodanlik areng oli tekitanud suuremat pinget. Kirjanik tundis teravat pettumust. Teda tabas pikaajaline loominguline kriis.

Pidades lootusetuks iga katset Saksa tegelikkuse mõjutamiseks inimvabaduse suunas, pöördus Schiller väljapääsu otsinguil Kanti idealistliku filosoofia poolt kättenäidatud radadele. Kant pidas ainsaks „vabaduse valdkonnaks" eetilise inimese „praktilist mõistust" ja nägi selle viimase ning tegelikkuse kokkupuutevõimalust esteetilises loomingus. Schillerist sai Kanti esteetika tähtsaim edasiarendaja. Tema filosoofiline põhiteos, 1793—1794 ilmunud „Kirjad inimese esteetilisest kasvatusest" on silmapaistev oma keeleliselt kauniduselt, kuid tähistab põgenemist tegelikust elust esteetilise näivuse maailma. Ta väidab, et kunstiloomingu tõeline saladus seisvat selles, kuidas hävitada vormi abil sisu. „Ainult ilu teel võib saavutada vabadust."

Kiindumusest kättesaamatusse ideaali annab tunnistust ka Schilleri vormikaunis filosoofiline lüürika, mis oma põhiosas kujunes aastail 1795—1798. Selle motiiviks on irdumine maisest, meelelisest elust ja pürgimuslik lend ilu ning poeesia maailma. Pisut elulähedasemad ning konkreetsemad on järgnevail aastail loodud ballaadid, mis on tänapäevani jäänud tema luuleloomingu populaarsemaks osaks.

Hoolimata Schilleri suurusest luuletajana ja saksa proosakeele kaasloojana oleneb tema osatähtsus maailmakirjanduses ennekõike hinnangust, mis saab osaks tema draamaloomingule. See hinnang on alati olnud kõrge, kuid pole püsinud ühtlasena. Schilleri draamateoste sisemine vasturääkivus, milles otseselt kajastus kirjaniku ühiskondlike vaadete piiratus, on pakkunud tuge suuresti lahkuminevaile tõlgitsustele. Schilleri ideid on pidanud südamelähedaseks kõige lahkuminevamad ühiskondlikud voolud. Kogu möödunud sajandi jooksul on Schilleri soojast humaansusest innustatud subjektiivsus olnud nii saksa kui ka vene lugejale südamelähedasem Goethe elulähedasemast objektiivsusest. Kui dramaturg köitis Schiller südameid ja meeli samal ajal ka rohkem kui Shakespeare ja ikka samal põhjusel. Oma kirjutuses „Vene novellist ja hr. Gogoli novellidest" (1835) iseloomustas Belinski otse geniaalse läbinägelikkusega Schilleri dramaatilist esikteost „Röövlid":

„Schilleri Moor räägib palju, kuid tema sõnus pole fraasitegemise varjugi. Asi seisab selles, et siin ei räägi tegelane, vaid autor ise. Teose tõeks pole elutõde, vaid tundmuste tõde; teoses pole tegelikkust, pole draamat, kuid on lõpmata palju poeesiat; olukorrad on võltsid, situatsioonid on ebaloomulikud, kuid tundmused on tõepärased ja mõte on sügav; lühidalt, Schilleri „Röövlites" ei pea nägema draamat, mis esitab elu, vaid lüürilist poeemi draama vormis, poeemi, mis lõõmab ja keeb."

Suuremal või vähemal määral on need sõnad maksvad kogu Schilleri draamaloomingu kohta. Didaktilise deklaratiivsuse all kannatab ka „Fiesco", mille vabariiklikud ideed olid saksa teatripublikule autori enda ütlust mööda „mõttetu sõnakõlks". Suuremast draamatehnilisest ja ideelisest küpsusest hoolimata pole sellest täiesti vaba ka „Salakavalus ja armastus", mille „peamine väärtus seisab selles, et see on esimene saksa poliitiline tendentsdraama" (F. Engels kirjas M. Kautskyle). Siitpeale ei jätkanud Schiller enam saksa kaasaegse temaatika viljelemist. 1787. a. ilmunud „Don Carloses" ei esine kaasaegsed sakslased ega ka XVI sajandi eluküllased hispaanlased. Draama tegelased on muutunud filosoofiliste abstraktsioonide hääletoruks.

Saatus hoidis siiski dramaturgi jaoks varus tõusuvõimalusi. 1794. a. alustas Schiller ajalooprofessorina oma loenguid Jena ülikoolis. See tõi peatselt sõprusvahekorra lähedases Weimaris elava Goethega. Viimane oli selleks ajaks parajasti saanud jagu oma kaldumisest ideaalse abstraktsioonina käsitletud klassitsismi. Tal oli valminud „Wilhelm Meisteri" esimene osa, esimene klassikaline realistlik romaan Goethe sulest. „Kirjanik on ainus tõeline inimene, ja parim filosoof on tema vastu ainult karikatuur," kirjutas autorile romaani lugemisest sügavalt mõjutatud Schiller. Sõbral õnnestus dramaturgi mõnel määral tõsielule lähendada. On teada, et Goethe võttis lähedalt osa 1797—1798 loodud triloogia „Wallenstein" kujundamisest. Selle realistlik, hoogus, rahvalähedane esimene osa, „Wallensteini laager", kannab eriti Goethe juhendava mõju jälgi. Kuid järjekindlaks realistiks ei suutnud Schiller ka Goethe mõjul enam tõusta. Kuigi kirjanik talle näis ainsa tõelise inimesena, mõjutas Schiller-filosoof, kelle sihiks oli inimkonna esteetiline kasvatus ja kelle jaoks inimisiku enesemääramise vabadus piirdus tema sisemaailmaga, peaaegu lõpuni Schillerit-dramaturgi. 1800. a. kirjutatud „Maria Stuart" tähistab tema tagasilangust subjektiivse eetika skeemi. Kõik tragöödia tegelased on autori ideede hääletorud. „Messina pruudis" saavutab irdumine tegelikkusest oma haripunkti. Schiller põhjendab seda vajadusega säilitada teose terviklust. Draamas on kõik tinglik, päevavalguski on kunstlik, arhitektuur on sümboolne, meetriline keel on ebarealistlik; mispärast peaks siis tegevus jääma reaalseks ja tervikluse purustama, küsib ta. Ta loob kaunikeelse tragöödia, mis jäljendab antiikseid eeskujusid, kuid mille inimskeemid seda järsumalt erinevad kreeka klassikute elulähedastest kujudest.

Kurnatuna viimse kümne eluaasta jooksul raskest kopsuhaigusest, astus poeet lühikest aega enne surma siiski veel sammu edasi realistliku elukäsitluse suunas. Inimese esteetilise kasvatuse unenägu oli möödas. Tema luuletustes hakkavad sagenema tööeetose motiivid. Draamaloomingus püsib „Orleani neitsi" (1801) veel endiste vaadete kammitsas. Teose konflikt ei haara XV sajandi Prantsusmaal ägestunud klassivõitluse momente, me ei näe talupoegi ja linlasi võitluses feodaalidega. Ka siin kulgeb konflikt ainuüksi eetilisel pinnal, nimelt heroilise talutüdruku südames, mis on käristatud taevast sisendatud päästeülesande ja maise armastuse vahel. Alles oma viimses lõpule viidud dramaatilises teoses, 1804. a. ilmunud „Wilhelm Tellis" püüab Schiller ajalootegurina esitada rahvast. Šveitsi talupoegade vabadusvõitlus kajastub teoses kaasakiskuvalt ja jõuliselt. Kuid kõige positiivse kõrval, mida see teos nii rikkalikul määral sisaldab, häirivad selles üksikasjad, mis annavad tunnistust Schilleri ajaloolise silmaringi jätkuvast piiratusest. Mitte asjatult ei heitnud Engels teosele ette iganenud patriarhaalsete vahekordade idealiseerimist. Rõhutades omandiõiguse puutumatust kanoniseerib Schiller ajast pühitsetud kurnamisevorme, ta peab vägivallatarvitust lubatavaks ainult kaitseseisundis ja ka siis ainult äärmise abinõuna. Kõiges selles avaldub Schilleri võimetus mõista ajalooprotsessi tegelikku käiku, mille mõjuvamaks näiteks tema elu lõppjärgus oli Prantsusmaal toimunud suur kodanlik revolutsioon. Selle tegelased olid „Fiesco" autori kunagi nimetanud feodalismi ikkest vabanenud Prantsusmaa aukodanikuks. Kuid aukodanik ise ei suutnud Prantsuse revolutsiooni vastu säilitada oma esialgset vaimustust. Jakobiinlust ta ei mõistnud, revolutsiooniline vägivald kohutas teda. Selle kartus kuuldub läbi tema kuulsa „Kellalaulu" (1800) väikekodanlikus idüllis: rahulik elu on ülim õnn, vormi tohib kindal käel ja õigel ajal purustada ainult vilunud meister, häda, kui ääsist tungib omal jõul kõikehävitava joana tuline metall!

Tänapäeval kinnitatakse täie õigusega, et Nõukogude Liidus on Shakespeare enesele leidnud teise kodumaa. Kuid alles võrdlemisi hiljuti seisis Schiller vene teatrite klassikalistes lavastustes esikohal. Kui 1918. a. rajati Leningradis Gorki ja Lunatšarski algatusel Suur Dramaatiline Teater, osutus Schiller selle külastajaile ikka veel lähedasemaks kui Shakespeare. Seda näitab selgesti etenduste arvustik. 1919—1921 mängiti „Don Carlost" 150, „Röövleid" 93 korda; menukaim Shakespeare'i tragöödiast, „Othello", nägi samal ajal ainult 31 korda rambivalgust.

Sellest ajast saadik on suhtumine mõlemasse klassikusse suuresti muutunud. Nõukogude teater on otsustavalt loobunud Shakespeare'i „šilleri-

(Järg 8 lk.)

Eesti 1905.—1907. a. revolutsioonilis-satiirilise ajakirjanduse ajaloost

(Algus 3. lk.)

„Eduerakonda" nimetatakse „kahe otsaga vorstiks, mis tervet eesti rahvast peab toitma". „Lendlehes" (nr. 4) aga näidati töörahvale, mida tuleb mõtelda „terve rahva kasude" all, millest „Postimees" alalõpmata lärmas. „Terve rahva" mõiste „alla käivad nimelt Eesti soost kirikhärrad, tohtrid, mõisapidajad, köstrid, kaupmehed ja jõukad ostukohtade peremehed".

Valdav enamik revolutsioonilisest satiirist oli suunatud just „eduerakonna" paljastamiseks, s. o. kodanliknatsionalistliku suurima taimelava, revolutsiooni ühe õelama vaenlase vastu, sest tal oli teatud mõju teadlikkuselt mahajäänumate tööliste, rohkem aga talurahva ja kodanliku intelligentsi hulgas. Satiirilistes ajakirjades nimetatakse „eduerakonda" hundiks lammaste seas, J. Tõnissoni aga „vaimliste orjade kuningaks". Laialt levisid rahva hulgas „eduerakonna" kohta satiirilises ajakirjanduses tarvitatud iroonilised nimetused „kõduerakond", „mädaerakond", „uduerakond" jne. Üldtuntud on Jaan Tõnissoni nimetamine Koodi Jaaniks.

„Eduerakond" laimas proletariaati ja tema parteid, astus otseselt välja revolutsiooni vastu ja asus koostööle tsarismi ning balti parunitega (Balti Konstitutsiooniline Partei), kes kaitsesid konstitutsiooni sildi all töörahvale vaenulikku monarhistlikku korda Venemaal ja oma põliseid seisuslikke privileege.

Kümnete viisi on J Lilienbachi väljaannetes karikatuure, aforisme, tabavaid võrdlusi jne. J. Tõnissoni, tema „Postimehe" ja „eduerakonna" pihta. Sellisteks lühisatiirideks on näiteks mõistatus: „Ise koodiga Tartus, aga saba sahkerdab Pärnus",* ütlused, et „Ei ole õige, et ere ja nella** ühel nõul on, kuid tõsi on see, et neil ühed mõtted ja püüded on." „Mis vahe on Tõnissoni ja kasaka vahel? — Kasakal on nuut, Tõnissonil koot."

Revolutsiooniline satiir on suunatud ka balti parunite ja pastorite vastu, nende kuritegude ja reaktsioonilisuse näitamisele.

Toetudes rahvaloomingule, on proletaarsed kirjanikud ja revolutsioonilissatiiriliste ajakirjade teised kaastöölised loonud terve rea vanasõnu, mõistatusi, võrdlusi, kõnekäände, aforisme jne., mis sisaldavad teravat poliitilist satiiri. Vanasõnade, mõistatuste, aforismide jne. kujul üteldi haruldase teravmeelsuse, tabavuse ja lakoonilisusega tsarismi, balti parunite, eesti kodanluse, isevalitsuse bürokraatide ning valitseva politseilise korra aadressil revolutsioonilist tõde, mis kasvatas tööliste ja talupoegade klassiteadlikkust ning võitlusvaimu.

Ohjeldamatut reaktsiooni paljastasid näiteks A. H. Tammsaare aforismid:

„Enne saadeti inimesed paradiisist, nüüd — maalt välja. Siis keelati paradiisi tagasitulek elavatel ära; nüüd ei tohi aga ka surnudki maale tagasi tulla." „Enne lasksivad inimesed loomi mõtelda ja rääkida, nüüd ei tohi aga mõtlejad inimesed suudki lahti teha." V. Buki mõistatus: „Üks annab jumala armu, kaks teevad aset, neli annavad „tuld"?" J. Lilienbachi võrdlused: „Aasta on pikk nagu sõjaseadus." „Surm tuleb järsku nagu sõjakohus." Anonüümsete autorite vanasõnad ja aforismid: „Meil kirjutatakse seadused — naha peale." „Kui selle raha eest, mis riigi „rahustamiseks" ära on kulutatud, talupoegadele maad oleks ostetud, siis poleks meil enam agraarküsimust." „Kas on maakera peal nii metsikut kohta, kus rikkaid kullaga ja vaeseid tinaga tervitatakse?"

Tsarismi poliitikat paljastati töörahva ees mõistatustega: „Üle ilma ulatab, Venemaale ei ulata. (Konstitutsioon.)" „Küll lubatakse ja antakse, aga siiski ei ole kusagil näha. (Vabadused)"; vanasõnaga: „Konstitutsioon on õrn asi, tarvitab kanget valvsuse korda."

Püüd vallandada masside revolutsioonilist initsiatiivi ja kõigutamatu veendumus revolutsiooni tulevases võidus väljendub samuti vanasõnade ja aforismide kaudu. Sellisteks on just J. Lilienbachi nn. uued vanasõnad: „Julge vastuhakkamine on pool võitu." „Terav reaktsioon leiab revolutsiooni." „Agitaator annab head nõu."

Revolutsiooni ajal, kui proletariaadile kaasatundva ja tema poole ülemineva intelligentsi poliitiline kasvatamine oli partei kirjanduspoliitika tähtsaks päevaülesandeks, osutas J. Lilienbach oma kirjastuslikus tegevuses suurt tähelepanu eesti demokraatlikele kirjanikele E. Peterson-Särgavale, E. Vildele, A. H. Tammsaarele. Kõigile neile avati Lilienbachi väljaannete veerud. A. H. Tammsaare avaldas siin peale eelmainitud palade allegoorilised nn. hiina mõistujutud „Looja", „Hea valitseja" ja revolutsiooni-teemalise jutustuse „Pärast võitlust". Teine revolutsiooni-aineline jutustus „Rahaauk" jäi tsensuuri tõttu ilmumata. E. Peterson-Särgavalt ilmus kirjutus „Maa ägab". Mõlema silmapaistva eesti kirjaniku kirjanduslikku loomingut populariseeriti kriitiliste artiklitega, neile anti vastupidiselt kodanlikule kriitikale tunnustav hinnang, mis julgustas neid edasistele saavutustele.

Kõige avalikumalt astus demokraatlikest kirjanikest 1905.—1907. a. proletariaadi poolel välja E. Vilde, kes võttis otseselt osa revolutsioonist, tegi hulgaliselt kaastööd J. Lilienbachi „Lendlehtedele" ja andis ise välja Helsingis 1906. a. paos olles poliitilist satiiriajakirja „Kaak". „Kaak" oli niisama kartmatu tsarismi, balti parunite, kodanlike natsionalistide ja Stolõpini reaktsiooni ründaja kui J. Lilienbachi satiiriajakirjadki.

Vilde avaldas selles rohkesti revolutsiooni-ainelisi jutustusi, poliitilist satiiri, vesteid ja karikatuure, paljastades lõikava irooniaga ja suure kunstimeisterlikkusega kõiki revolutsiooni vaenlasi. Tema satiiris on palju leidlikkust, vormi mitmekülgsust ja ideestikulist rikkust.

Vilde, Peterson-Särgava, Tammsaare jt. paljastasid 1905.—1907. a. revolutsioonilis-satiirilises ajakirjanduses kiriku ja religiooni reaktsioonilist osa, näitasid neid valitseva klassi toena ja vaimse pimestajana. Nad näitasid oma loomingus, kuidas usu silmakirjaliku sildi all toimetati oma klassihuvide ning isiklike kasude tagaajamist.

Eesti revolutsioonilis-satiiriline ajakirjandus, mis kasvas välja proletariaadi arenevatest kirjanduslikest ja esteetilistest vajadustest, oli tihedalt seotud proletariaadi revolutsioonilise võitlusega, kajastas seda ja, õppides vene proletariaadi vastavatest eeskujudest, aitas bolševike parteil kasvatada töötavaid masse revolutsioonilises võitlusvaimus. 1905.—1907. a. revolutsioonilis-satiirilise ajakirjanduse traditsioone jätkati edaspidises võitluses tsarismi, mõisnike ja kodanluse võimu kukutamiseks.

Meie ajal on selles ajakirjanduses avaldatud ilukirjanduslikud, eriti aga revolutsioonilise satiiri paremad saavutused eeskujuks sotsialistliku sõnakunsti meistritele. 1905.—1907. a. revolutsioonilis-satiirilise ajakirjanduse saavutusi satiiri alal, mis pakuvad huvi ka tänapäeval, on tarvis rohkem uurida ning populariseerida. Meie ajalehtede ja ajakirjade toimetused, samuti Eesti Riiklik Kirjastus peaksid leidma võimalusi 1905—1907. a. revolutsioonilise satiiri avaldamiseks juba tänavu, kus me tähistame Vene esimese kodanlik-demokraatliku revolutsiooni viiekümnendat aastapäeva.

---

* „Postimehe" Pärnu saba all mõteldakse „Postimehe" Pärnu väljaannet.

** Ere — tuletatud Eesti Rahvameelse Eduerakonna esitähtedest; nella — tuletatud Balti Konstitutsioonilise Partei nimetuse saksakeelsest sõnast „konstitutionelle" — E. L.

Meile kirjutatakse

Rohkem tähelepanu A. H. Tammsaare mälestuse jäädvustamisele

Kaasaegsete mälestuste kogumine kirjandusklassikute kohta on meil üsnagi söötis ala. Esimesi samme on siin teinud mõned üliõpilased Ka ajalehtedes on paaril korral ilmunud mälestusi, nagu prof. J. V. Veski ja A. Särevi kirjutused A. Tammsaarest ja „Noorte Hääles" J. Sütiste 10. surma-aastapäeva puhul ilmunud mälestused.

Eesti NSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nimelisel Kirjandusmuuseumil tuleks koguda, niipalju kui veel võimalik, kaasaegsete mälestusi A. H. Tammsaarest ja teistest klassikutest. Sest kui meie vabariigis jõutakse kord niikaugele, et hakatakse välja andma eesti kirjanike kohta selliseid kaasaegsete mälestuste kogumikke, nagu neid on ilmunud vene keeles vene kirjanduse klassikuist, siis pole mälestusi enam võimalik kuigi palju koguda.

Kui meil on olemas C. R. Jakobsoni, L. Koidula. Fr. R. Kreutzwaldi ja Ed. Vilde muuseumid ning eeltööd on käimas O. Lutsu muuseumi avamiseks, siis on unustatud A. H. Tammsaare.

Möödunud suvel A. H. Tammsaare sünnikohta külastades tekkis allakirjutanul mõte, et miks ei võiks siia, Vetepere soode ja rabade vahelisele väljamäele, asutada kirjaniku muuseum.

Praegu on säilinud mõlemas Vargamäe talus rida romaani-aegseid hooneid — Andrese ait ja laut, Pearu elumaja, kõrvalhooned ja saun. Möödunud suvel langes Andrese ehitatud lauda katus sisse, ja kui kiiresti vahele ei segata ning hooneid muinsuskaitse alla ei võeta, siis võib-olla paari aasta pärast pole sellest hoonest enam midagi järele jäänud.

Kuigi Tammsaare sünnimaja on hävinenud, ei tohiks meie etnograafidel olla eriti raske seda restaureerida säilinud vundamendi, reheahju ja fotode järgi.

Avataval muuseumil oleks kahekordne tähtsus: see oleks niihästi A. H. Tammsaare memoriaalmuuseumiks kui ka „Tõe ja õiguse" sündmuskohtade vabaõhumuuseumiks.

Võidakse täiesti õigustatult küsida: kas tuleb siia võrdlemisi kõrvalisse kohta külastajaid? Kindla vastuse annavad sissekirjutused ja allkirjad Põhja- ja Lõuna-Tammsaare talude külalisraamatuis. Lehitsedes neid huvitavaid ja omapäraseid raamatuid, leiame siit kolhoosnikute, õpilaste ja üliõpilaste allkirju, siin on käinud näitlejaid ja ajakirjanikke.

Kui praegu käib aastas Vargamäega tutvumas umbes sada kirjandushuvilist, siis muuseumi avamise ja hea organiseerimisega tõuseks külastajate hulk vähemalt nelja-viiekordselt. Ka kunagine põhjatu soosild on hästi korrastatud, nii et isegi suurte autobussidega saab kohale sõita.

E. Teder

Mihkel Lüdigi juubelikontsert

Mihkel Lüdigi 75. sünnipäeva puhul toimub 8. mail „Estonia" kontserdisaalis kontsert juubilari loomingust.

Eesti Raadio sümfooniaorkester esitab S. Prohhorovi juhatusel avamängu-fantaasia nr. 1, sümfoonilise pildi „Jaaniöö", avamängu nr. 2 ning „Skertso" süidist sümfooniaorkestrile. E. Laidre kannab orkestri saatel ette romansid „Lapsepõlves", „Üks pisar veereb vaikselt" ja „Kägu".

A. Klas ja B. Lukk esitavad „Andante cantabile" ja „Skertso" kahele klaverile. M. Lüdigi kooriloomingust tulevad Riikliku Akadeemilise Meeskoori ettekandel G. Ernesaksa juhatusel esitamisele „Põlismetsa järv", „Mänd" ja „Tõtta", naiskoori „Ilo" poolt A. Velmeti juhatusel — „Veli hella vellekene" („Kiigelaul"), „Kannike" ja „Mu süda", Eesti Raadio segakoori poolt J. Variste juhatusel — „Mets", „Lehed lang'sid", „Karjase laul", „Ühest vaiksest pühast hiiest" ja „Sääl nüüd kasvab".

Kontserdi lõpupalana esitavad Riiklik Akadeemiline Meeskoor ja Eesti Raadio segakoor J. Variste juhatusel vanameistri „Koidu".

Vennasvabariigi üliõpilaste kontsert

2. mail esinesid J. Tombi nim. Kultuurihoones Riia Meditsiinilise Instituudi isetegevuslased Üle saja liikmeline segakoor Riia Konservatooriumi üliõpilase Centis Krikuse juhatusel esitas mitu läti rahvalaulu. Soojalt võttis kuulajaskond vastu eesti keeles lauldud M. Saare „Hällilaulu" Kontserdi lõpul esitasid segakoor, tantsurühm ja solist, Riia Konservatooriumi üliõpilane Druvis Krikus „Au kolhoosikorrale" filmist „Valgus Koordis". Järgmisel päeval esines külaliskoor sama kavaga Tallinna Vabariiklikus Haiglas.

AVALDAMATA MATERJALE JÄLGIDES

Rohkem külalisetendusi

Toimetusele saabunud lugeja kirjas tehakse etteheiteid vabariigi teatritele, et need ei ole enam kui seitsme kuu jooksul andnud Aegviidu kultuurimajas ühtki külalisetendust. Kunstide Valitsuse ülem sm L. Rajala teatab, et maikuus on Aegviidus ette nähtud [illegible] külalisetendus («Mäng armastus[illegible]) ja L. Koidula nim. Pärnu Draamateatri etendus («Kosjavunad»). Käesoleva aasta III kvartali ringreisietenduste plaani koostamisel püütakse parandada Aegviidu teenindamist teatrite poolt.

Mihkel Lüdigi loomingut lehitsedes

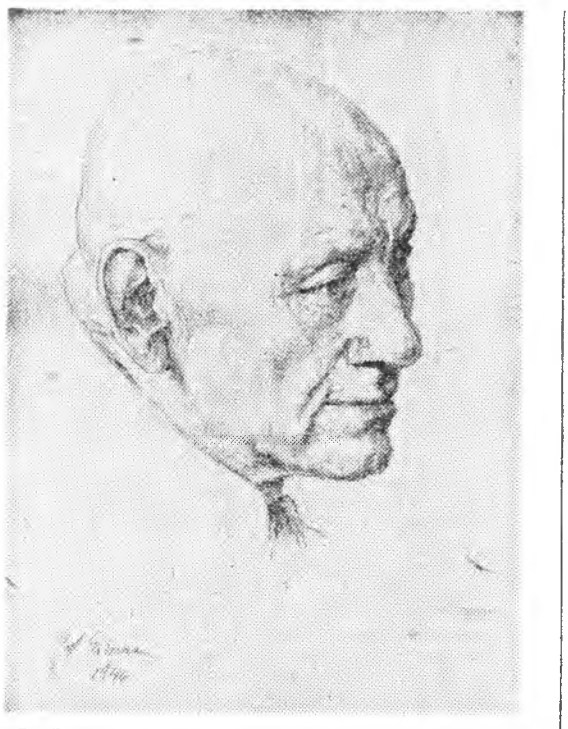

E. Einmann «Eesti NSV teeneline kunstitegelane Mihkel Lüdig» (Pliiats, 1946)

Mihkel Lüdig on üks neid meie vanema põlve heliloojaid, kelle kasvamine professionaalseks muusikuks toimus Peterburi konservatooriumis ümmarguselt viiskümmend aastat tagasi. Vahetu kokkupuutumine vene klassikalise muusika esindajate Rimski-Korsakovi, Glazunovi, Ljadovi ja teistega avaldas Lüdigi kujunevatele esteetilistele vaadetele tugevat mõju. Seda tõendavad Lüdigi teoreetilised seisukohad muusika ülesande, sisu ja vormi suhtes, eeskätt aga tema looming ise.

Lüdig kerkis professionaalse muusikuna esile ajal, mil meie muusikaelus toimus tunduv elavnemine. M. Härma, R. Tobias, A. Kapp, A. Läte, A. Lemba jt. tõid oma ilmumisega eesti muusikaareenile kaasa uue, enneolematu värske puhangu. Sajandi algaastaist alates elavneb kontserditegevus, kasvab laiade hulkade huvi muusika vastu. Kuid see aeg, eriti aastad pärast 1905. a. revolutsiooni mahasurumist, kannab endas ka suuri vastuolusid. Meie vanema põlve heliloojate kindla sideme puudumine üha tugevneva töölisliikumisega põhjustas teatava ideelise piiratuse nende loomingus, irdumise tegelikkuse suurtest probleemidest. Lisaks tegutsesid peaaegu kõik meie tolle aja heliloojad organistidena, olles oma muusikalises tegevuses seotud klerikaalsete ringkondadega. See aga vajutas suuremal või vähemal määral oma pitseri ka osale nende loomingust. Ent vaatamata nendele vastuoludele on meie vanema põlve heliloojate loomingus ülekaalus väärtuslikud, progressiivsed elemendid, mis aitasid kinnitada realismi jooni meie heliloomingus.

*

M. Lüdigi looming ei ole suur ega eriti mitmekesine. Siia kuuluvad umbes poolsada koorilaulu, kümmekond soololaulu ja instrumentaalpala ning mõningad orkestriteosed.

Hoolimata kvantitatiivsest tagasihoidlikkusest võime Lüdigi teoste paremikus leida hinnatavaid jooni. Siin avalduvad selgesti need viljastavad mõjutused, mida noor Lüdig sai Peterburist ja mis tema loomingus omandasid eredalt rahvusliku ja isikupärase ilme.

Laululoominguga on Lüdig tegelnud kogu oma pika heliloojaelu vältel; see on avaldanud tunduvat mõju ka teistele tema poolt viljeldud žanridele. Temaatikalt on Lüdigi laululooming õige mitmekesine. Siin leiame hoogsat, hümnilikku pateetikat — lauludes «Koit» ja «Sääl kord kasvab». Suur osa tema lauludest on kaasakiskuvad ja sügava muusikalise poeesiaga joonistatud loodusepildid, igaüks oma kindla ja ereda muusikalise kujuga — «Nõmm», «Mets», «Kuuvalge!» jt. Nendes lauludes on tunda inimest, kelle tunnete kaudu avaneb loodus oma rikkuses ja mitmekesisuses. Reas lauludes arendab Lüdig laulu-ballaadi jooni — «Ühest vaiksest pühast hiiest», «Põlismetsa järv» jt. Inimtunnete sügavat ja siirast kajastust kohtame Lüdigi romanssides — «Lapsepõlves», «Minu altar» ja «Üks pisar veereb». Kuigi Lüdigi laululoomingut iseloomustab tõsine põhitoon, vilksatab selles siiski ka lõbusamaid ja humoristlikumaid lehekülgi. Ent ka siin ühendab helilooja nalja tõsidusega. Meenutagem näiteks suurepärast kooriskertsot «Kits ja hunt».

Kuigi Lüdigi muusikaline tegevus oli pikka aega seotud kirikuga, pole see mõju avaldanud tema laululoomingule. Samuti ei leia me tema laulude hulgas ühtki, mis viitaks kodanlikus Eestis valitsenud hurraapatriotismile, kuigi Lüdig sel ajal oli mitmeti seotud valitsevate ringkondadega.

Võrreldes meie sääraste koorilaulumeistritega, nagu M. Saar ja C. Kreek, on Lüdigi muusikalised väljendusvahendid tunduvalt napimad ja tagasihoidlikumad.

Meloodikas toetub Lüdigi looming, ka instrumentaalsetes teostes, peamiselt eesti rahvamuusikale. Ta süvendab ja arendab seda joont, mis sai alguse Kunileiu ja Härma paremates lauludes. Rahvaviisist lähtudes ei piirdu Lüdig selle tsiteerimisega, vaid arendab sellel baasil intonatsioone, mis meloodiliselt ja rütmiliselt on lähedased küll oma allikale, kuid samal ajal on rikastunud helilooja isikupäraste, uute avaramate joontega. Sageli on Lüdigi meloodiates viisikäände, mis meenutavad ehtsaid rahvaviise, tegelikult aga on helilooja originaalsed meloodiad. Otseselt kasutab Lüdig rahvaviise harvemini, ja ka siis mõningate muudatustega. Tüüpilise näitena võiks tuua rahvaviisi «Sokukene» rütmiliselt muudetud kasutamist laulus «Koit». Lüdigi loomingu meloodikas leiame veel teistegi rahvalaulule omaste võtete arendamist, näiteks refrääniviise ja varieerimist. Viimast on õnnestunult kasutatud soololaulus «Minu altar», millega saavutatakse sisuline tihedus. Sõltuvalt sidemest rahvalauluga toetub Lüdigi meloodiline joonis põhiliselt diatoonikale. Lüdigi meloodias võime täheldada püüdu kasutada eesti rahvaviisile omaseid laade, sagedamini dooria ja miksolüüdia laadi, mis oma madala juhttooniga annavad ka tema harmooniale omapärase, karge kõla.

Lüdigi harmoonia kasvab välja meloodilise joone lihtsusest ja diatoonikast. Siin ei kohta me sukeldumist keerukatesse kooskõlade kombinatsioonidesse. Lüdigi lauludes prevaleerib peamiselt homofoonne käsitluslaad, mida ainult ajuti rikastavad huvitavad, rahvalaulust väljakasvanud, oskuslikult rakendatud alahääle harmoonilised võtted («Karjase laul», «Kits ja hunt», «Õhtul» jt.). Polüfoonilistest vahenditest kasutab Lüdig sagedamini imiteerivat käsitluslaadi («Üksik lill») ja lühifugaatosid («Mets», «Lehed lang'sid» jt.). Kuid ka oma homofoonses käsitluslaadis on Lüdigi laulud värskekõlalised ja omapärased.

Lüdigi koori-harmoonilises faktuuris omab suurt tähtsust ladus häältejuhtimine, mis teeb tema laulud esitajaile huvitavaks ja hästilauldavaks ning tugevdab laulude emotsionaalset mõjukust. Siin avaldub koorispetsiifika põhjalik tundmine. Sisust sõltuvalt vastandab Lüdig nais- ja meeshäälte kõlavärve ja eriregistreid, mis läbinisti kooripärases ja ühtlasi orkestraalses käsitluses mõjuvad sisutihedalt ja haaravalt. Mahlakad koori-unissoonid vahelduvad sageli kõlajõuliste ja säravate helimassiividega või sumedakõlaliste, madalas registris antud piaano-akordidega. Meenutagem, kuidas laulus «Mets» pärast «tormifuuriate viharõket» kerkib soojakõlalises naiskoori piaanos esile äikesejärgne kaunis ja päikeseline maastikupilt. Sääraseid haaravaid momente leiame Lüdigi loomingus ohtrasti.

Ka orkestriteostes on Lüdigi harmooniline keel lihtne ja selge. Seda toetab veel helilooja armastus puhtate orkestrivärvide vastu, mis on kooskõlas tema muusika üldise ilmega. Vaske kasutab ta peamiselt metsasarvedena, trompetite ja tromboonide rakendamises on ta väga mõõdukas.

Lüdigi teostes puudub see filosoofiline sügavus, mis on omane R. Tobiasele ja A. Kapile. Tema teoste lihtsale sisule vastab ka lihtne vormiline ülesehitus. Õige sageli kannavad nad rapsoodilist ilmet, kus muusikalise vormi kujundus areneb vabas seoses teksti mõtte arenguga. Säärane käsitluslaad prevaleerib ka Lüdigi orkestriteostes, millele on võõras klassikalise sonaatallegro rangus. Lüdigi teosed koorduvad sageli lühikestest, erineva iseloomu, faktuuri ja kõlavärviga episoodidest, mida aga ühine muusikaline põhimaterjal ja ühte peamisse sisulisse tõusupunkti suunduv arendus ikkagi ühiseks tervikuks seob. Need jooned on omased eeskätt populaarsele sümfoonilisele pildile «Jaaniöö». Oma sisulisele lihtsusele vaatamata on «Jaaniöö» tänu oma rahvalikule käsitluslaadile säilitanud elujõu poole sajandi vältel. Selles laadis, mida kohtame ka Lüdigi teistes programmilistes teostes, avaldub vene programmilise sümfonismi viljastav mõju, kuigi veel aras ja piiratud teostuses. Kuna sajandi algaastail valitses eesti sümfoonilise loomingu nappus — sellega tegelesid ainult R. Tobias, A. Kapp, A. Lemba ja mõningal määral ka A. Läte, siis Lüdigi «Avamäng-fantaasia» nr. 1, süit «Lembitu» ja sümfooniline pilt «Jaaniöö» olid küllaltki olulised sellele žanrile aluse rajamisel.

*

Nagu näeme, on Mihkel Lüdigi noorusaastate looming oma paremate joontega andnud palju hinnatavat meie rahvuslikku muusikasse. Võideldes nii oma loomingus kui üldises muusika-alases tegevuses realismi printsiipide eest, on Lüdig oma loomingu paremikuga eeskujuks olnud meie heliloojate mitmele põlvkonnale.

Märkimisväärne on M. Lüdigi lakkamatu loominguline ind. Vanameister on kümne viimase aasta jooksul loonud üsna arvuka hulga teoseid, millest näiteks «Avamäng-fantaasia» nr. 2 ja rida laule on omandanud suure populaarsuse. Viimaste aastate loomingusse kuulub ka süit «Kolhoosipildid» puhkpilliorkestrile. Äsja lõpetas Mihkel Lüdig oma «Skertso», ühe osa teoksilolevast süidist sümfooniaorkestrile.

Nõukogude Eesti töötajad, eriti aga paljutuhandeline laulјate ja mängijate pere soovivad Mihkel Lüdigile veel palju aastaid ja palju jõudu tööks eesti rahvusliku muusika rikastamisel.

H. Kõrvits

Teenitud edu

Eesti NSV Riikliku Filharmoonia solisti Nadežda Anniko esinemine 24. aprillil Raadioteatri saalis kujunes meie vokalistide käesoleva hooaja kontsertidest üheks õnnestunumaks.

Kuna N. Anniko on oma populaarsuse saavutanud seni peamiselt estraadilauljana, äratas vene klassikalise vokaalloominguga ulatuslik kava erilist huvi. N. Anniko laulja-interpreedi võimed on aastate vältel tunduvalt kasvanud ning püüd — lahendada nõudlikumaid loomingulisi ülesandeid — on andnud häid tulemusi. Rikastunud on laulja väljendusvahendid ning nende kasutamise võimalused.

Kava oli koostatud maitsekalt, huvitavalt ja mitmekesiselt, silmas peetud heliteoste kontrastsust ja sisulist sobivust.

N. Anniko hääl ei ole eriti kõlajõuline, kuid küllaltki ulatuslik, kandev ja omapärase meeldiva tämbriga, mida iseloomustab metsole omane rinnaregistri domineeriv kõlavärv.

Oma häälelisi võimeid kasutab laulja oskuslikult ja mõõdutundega. Laskumata forsseerimisele, kõlab ta hääl vabalt, vastavalt kunstilistele kavatsustele. Lauljal ei õnnestu aga alati hääle madalat registrit siduda keskregistriga, eriti siis, kui ta kasutab madalaid toone pehmelt, piaanos. Loobudes rinnakõlast, ei leia hääl hingamistoega seostatud vajalikku kõrget kõlavust, mille tagajärjel tekivad häälde jõuetud «tühjad kohad». Vokaalse ebamugavuse all kannataski eriti Dargomõžski romanss «Öine zefiir», mis seetõttu ei õnnestunud ka sisuliselt. Sama ilmnes ka Mussorgski «Unustatu» esimeste fraaside puhul. Mõningatel juhtudel andis tunda ka intonatsiooni ebakindlus — palade algused kippusid kõlama kõrgemalt, nagu Dargomõžski «Ei ütle kellelegi», Rahmaninovi «Oh, ära kurvasta», Balakirevi «Emba, suudle».

Kava esimese palana jäi Vanja aaria Glinka ooperist «Ivan Sussanin» esitus järgmistega võrreldes kahvatumaks, kuna eelmängus ja retsitatiivis polnud tempode mõjuvat vaheldusrikkust, mille najal kajastub Vanja kord-korralt kasvav meeleheitlik rahutus kuni kulminatsioonini «tehke lahti!». Sellele järgnev Glinka serenaad «Ma siin, Inesilja» algas toreda tantsulise kergusega. Keerukaks teeb pala esituse selle keskmine osa, kus meeleolud tekstis ja muusikas koos tähendusrikaste mänglevate pausidega on väga muutlikud, väljendades kord armastust, armukadedust ja rüütellikust, samas kannatamatust, viha. Siin tuleks lauljal arendada suuremat ilmekust. Dargomõžski lauludest olid head «Mul on kurb» ja «Ei ütle kellelegi», milles laulja hääl kõlas laia laulvuse ja ilmeka kõlavärviga, andes südamlikult edasi armastava südame nukrust, laskumata sealjuures liigsesse «haledusse». Meeldejääva haaravusega esitas N. Anniko Mussorgski vokaalteoseid: Marfa aaria ooperist «Hovanštšina», ballaadi «Unustatu» ja «Hopakk». Need kolm iseloomult vägagi erinevat pala esitati suurepärase kujundusega. Igaühele leidis laulja tabavaid kõlavärve, mis aitasid avada nende silmapaistvate helimaalingute sisu. Jõuliselt kõlas Marfa salapärase saatuse ennustamine. «Unustatu» ettekandes lõi laulja ühtlaselt rahuliku marsirütmi («alla marcia sostenuto») taustal südamliku lihtsuse ja haaravusega kujutluse võõrsile unustatud, mahajäetud langenud võitlejast. Humoorikalt, elavalt ja hoogsalt esitas ta «Hopaki». Tšaikovski «Kustub küünla viimne helk» sügavat kurbust ja igatsusvalu tõlgitsesid nii laulja kui saatja veenvalt ja muusikalise fraseerimisselgusega. Sama võib öelda ka «Nii kiirelt unund» kohta. Rahmaninovi rahvalaululähedases «Armusin oma kurbuseks» haaras jällegi laulja siiras ettekanne, milles ilmnesid ühtlasi tema võimed kantileeni valdamisel. Õnnestunult esitati lisapaladena Lüdigi «Lapsepõlves» ja Rubisteini «Öö».

Kontserdi heale kordaminekule aitas kahtlemata kaasa F. Bernšteini tähelepanelik, ansambliühtlane, seejuures aga emotsionaalne klaverikaasmäng.

Linda Saul

„Kauka jumal"

Jõgeva kultuurimaja etendus TR Draamateatris

Märtsikuus toimunud riiklike klubiliste asutuste vabariiklikul ülevaatusel tunnistati Jõgeva kultuurimaja näiteringi poolt esitatud «Kauka jumal» parimaks lavastuseks. Näiteringile anti üle rändpunalipp ja preemia.

Lõppkonverentsil võeti vastu otsus juurutada traditsiooni, et igal aastal parimad isetegevuslikud näiteringid esineksid pealinna avalikkuse ees suurel teatrilaval. See hea otsus väärib täitmist. See oleks ergutuseks isetegevuslastele ja annaks ülevaate meie isetegevusliku näitekunsti arengust.

Jõgeva rajooni kultuurimaja oli selles mõttes esimeseks pääsukeseks. Ja kuna see oli nii öelda nurgakivi panek traditsioonile, siis on väga kurb, et kultuuriministeeriumi vastavad töötajad nii ükskõikselt suhtusid nende endi poolt algatatud ettevõttesse ja jätsid Jõgeva külalised omapead. Tulemus: suure hoole ja armastusega ettevalmistatud etendust jälgis pooltühi saal ja külalised sõitsid tagasi koju puudujäägiga. Etenduselt puudusid kriitikud, kultuuriministeeriumi vastava ala töötajad, näitlejad. Väga kurb algus heale üritusele.

Asi on seda kurvem, et etendus on tõesti kõrgetasemeline. Külaliste lohutuseks võib öelda, et need vähesed, kes etendust jälgisid, said suurepärase teatrielamuse. Näitering näitas ennast parimast küljest, õigustades kõigiti ülevaatuse kõrget tunnustust. See oli professionaalse teatri tasemeline etendus. Eriti räägib asja kasuks veel see, et esitatud näidend on meie lavaklassika üks raskemaid pähkleid, nõuab head näitlejamaterjali ja tihedat ansamblimängu. «Kauka jumal» on kutselisele teatrilegi proovikiviks.

Tähtsat osa etenduse tasemes määrab keskse kuju, Mogri Märdi osatäitmine. See šekspiirlike mõõtmetega kuju nõuab erilist näitlejamaterjali, häält, sisemist jõudu, temperamenti ja mõistust. Ellart Randoja tuli selles vastutusrikkas osas (ühtlasi ka lavastajana) oma ülesandega suurepäraselt toime nii osa lahtimõtestamisel kui ka karakteri loomisel. See oli algusest lõpuni kindlalt väljapeetud kuju, rangelt vaoshoitud temperamendiga, õigete rõhkudega, mis mõningais jõulistes pursetes (näit. IV vaatuses). kus avaldub Märdi kulakuhinge kohutav sisu, said suure emotsionaalse kõlajõu.

Teiseks suurepäraseks näitlejasaavutuseks oli Märdi naise Mari kuju Ella Kase esituses. Mari on allasurutud naine, kes 30 aastat on tundnud mehe külma kätt enese üle. Kuid mõningatel hingeliigutuse silmapilkudel murdub temas nagu tamm, ja vaoshoitud kannatus katkeb. See põhitoon jäi Ella Kase läbini elulises kujus tugevasti kõlama.

Hea kordaminek oli ka Ilme Liivaku esituses Masa Antsu tütar Leena. Lavaline vabadus ja orgaanilisus on Ilme Liivaku tugevad näitleja-eelised. Ka Liidia Jõesaare Miili oli nauditav kuju, kuigi I vaatuses läks diktsiooni ebaselguse tõttu osa teksti kaduma. (Võib-olla põhjustas seda ka peaaegu kõigi tegelaste juures rambipalavik etenduse algul.) Hea lihtsusega esitas Liidia Jõesaar raske stseeni IV vaatuses.

Elulise ja õigestimõistetud kuju andis ka Aita Randrüüt vana Annena.

Tublisid edusamme, võrreldes ülevaatusel nähtuga, oli teinud Harald Hiir Noore Märdina. Kuju on kasvanud dünaamikalt ja seesmiselt tegevuselt; kuid veelgi jääb puudu lavavabadusest ja sõnalisest tegevusest, mistõttu tekst kõlab deklaratiivselt.

Kindluse puudust oli tunda J. Prooveri Masa Antsus ja Arno Koppeli kaupmees Pärnas. Pärna väline kujujoonistus oli hea, kuid see osa nõuab eriti tugevat seesmist tegevust; puudus osaliste vaheline tihe kontakt ja sellest kasvav pinge, ning pikk ja tähtis stseen jäi hõredaks. Hõredaks jäi ka Masa-Antsu stseen. Mängiti mööda.

Hinnatav on hool pisiosade väljatöötamisel. Oskar Virulase ehitusmeister Marjapuu, Endel Helm, Karl Räpp ja J. Proover töömeestena ning Leili Reitkam teenijatüdrukuna lõid ilmekad ja meeldejäävad kujud. Siit algab hea teater.

Realistliku raami draamale andsid lavapildid. Kuigi need olid valitud V. Kingissepa nim TR Draamateatri laost, oli valikus hoolt, maitset ja detailitäpsust.

Jääb soovida, et Jõgeva näitetrupp ei jääks rahule saavutatuga, vaid et see sündmus tiivustaks neid ja õhutaks uutele võitudele. See, mis nad näitasid, oli hea. Kuid tänavuaastane hea võib järgmisel aastal olla juba hea miinusega. Näitejuhtimises pööratagu erilist rõhku ülesannete ja tegevusliinide määramisele, et igal lavaolijal oleks alati selge, mida ta tahab öelda ja milline on ta ülesanne antud tükis. See on põhibaas, millele rajatakse karakterilooming koos elava sõnaga.

Repertuaari edaspidisel valikul lähtutagu kindlalt trupi võimalustest ja näitlejamaterjalist. Peetagu meeles, et alati on tähtis kvaliteet. Parem on väikeses näidata suurt, kui suures väikest. See ei tähenda tagasitõmbumist, vaid läbimõtlemist ja kindlat sihti, millele liitunud hool, armastus ja entusiasm tagavad hea lavastuse.

V. Panso

Eesti kunstnike esinemine Leningradis

3. mail andsid Leningradi Riikliku Filharmoonia Suures saalis kontserdi Jenny Siimon ja Hugo Lepnurm.

Kunstnikud esitasid Scarlatti, Bachi, Griegi, Brahmsi jt. teoseid.

Uuslavastusi teatrites

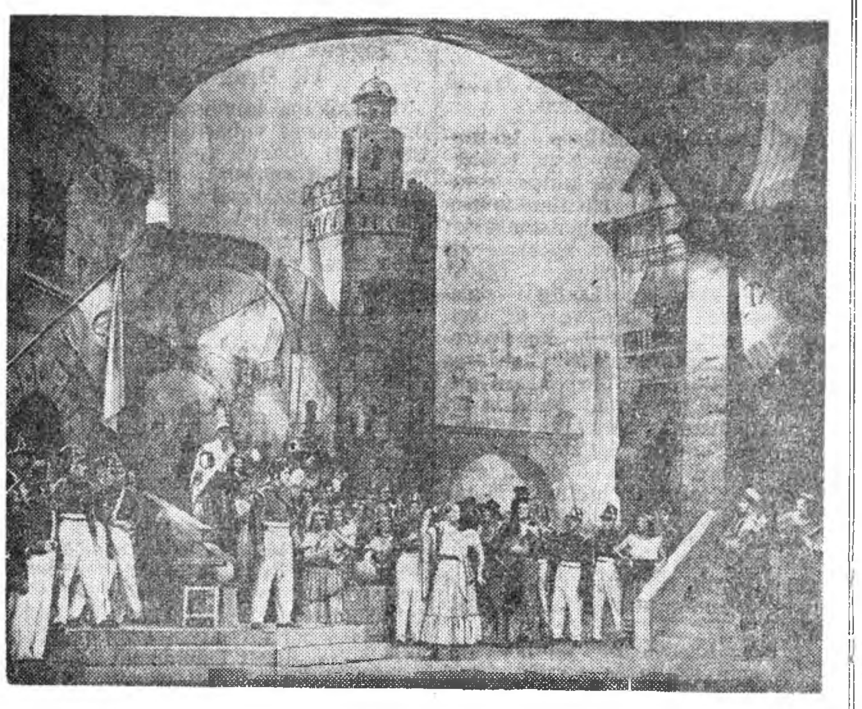

RAT „Estonias" esietendus G. Bizet' ooper „Karmen", mille lavastas teatri peanäitejuht Aleksander Viner, dirigeerib Kirill Raudsepp, lavakujundus Eldor Renterilt. Karmeni osa kehastavad noored ooperisolistid Irina Kask, Viivika Vasar ja Silvia Urb, Micaelat Aino Külvand ja Klaudia Tiidus, Don Joséd laulavad Viktor Gurjev, Enno Eesmaa ja Georg Aan ning Escamillot Tiit Kuusik, Georg Ots ja Vootele Veikat. Ooperis on veel kaastegevad Ott Raukas, Ants Aasmaa, Ludmilla Issakova jt.

Pildil: stseen I vaatusest.

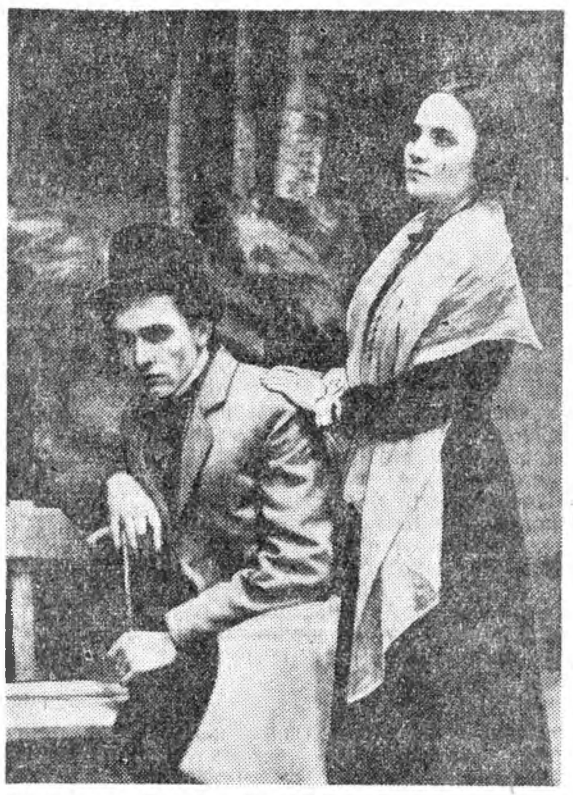

Esimesena meie vabariigi teatritest tõi Rakvere Teater lavale A. Ostrovski „Äikese," mille lavastas teatri peanäitejuht Kulno Süvalepp. Pildil stseen V vaatusest: Boris (E. Randoja), Katerina (M. Aasa).

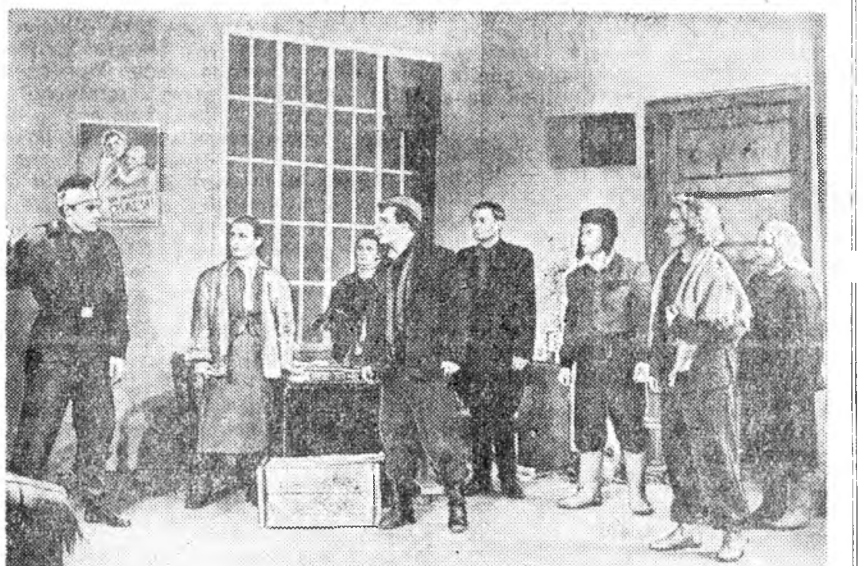

V. Kingissepa nim. Draamateatris esietendus A. Arbuzovi 4-vaatuseline draama „Majake äärelinnas". Näidendi lavastas noor näitejuht Kalju Kiisk. Pildil stseen 3. vaatusest: (vasakult) Ženja (R. Aren), Veera (S. Laidla), Leena (L. Rummo), Vitja (J. Orgulas), insener Korobeinikov (V. Ratassepp), Danila (E. Padrik), Ljuba (E. Puudist), Marusja (A. Käsi).

Teatrite vastastikused külalisesinemised

Pärast pikemat vaheaega külastab Tartu töötajaid RAT „Estonia". 10.—12. mail toimuvad RT „Vanemuise" ruumes „Estonia" külalisesinemised. Ettekandmisele tuleb G. Ernesaksa ooper „Käsikäes" ning P. Tšaikovski ballett „Luikede järv".

Samal ajal esineb Tallinnas RAT „Estonia" ruumes RT „Vanemuise" kollektiiv L. Normeti ja E. Arro muusikalise komöödiaga „Rummu Jüri".

Uute keraamiliste toodete näidiste konkurss

Kunstiliste keraamiliste toodete sortimendi laiendamise ja tootmisse uute keraamika toodete liikide juurutamise eesmärgil viib EVTK Nõukogu juhatus 1. maist kuni 1. septembrini k. a. läbi kunstilis-keraamiliste toodete vabariikliku konkursi.

Keraamikaesemete näidiseid võib esitada: valmistootena (põletatud, glasuuritud), mudelina, joonisena. Esitatud esemed ja joonised peavad olema suurusega 1:1 koos üksikasjalise tehnoloogilise kirjeldusega.

Konkursile võib esitada savist, kipsist ja plastiliinist esemeid, mitmesuguseid keraamilisi esemeid: figuure, inimesi, loomi, linde, vaase, seinavaase, lillevaase, puuvilja- ja seinataldrikuid, serviise, kanne, kausse, kruuse, vaagnaid, lambijalgu, tuhatoose, õllekanne ja muid kunstilis-keraamilisi tooteid, mis oleksid mõeldavad tootmiseks laiatarbekaubana ja mille kõrgus ei ületaks 30 sm.

Konkursi tööde vastuvõtmine toimub alates 1. juulist kuni 1. septembrini 1955 aastal aadressil: Tallinn, Vana-Posti t. 2, I korrus. EVTK Nõukogu Tootmis-Tehniline Valitsus. Teateid antakse telefonil 442-22.

Konkursile esitatavad näidised peavad olema varustatud autori märgusõnaga. Näidise juurde lisatakse pitseeritud ümbrik pealkirjaga «Keraamika konkursile».

Parimate keraamikatoodete näidiste eest määratakse:

üks esimene preemia — 5000 rbl.
kaks teist preemiat — à 3000 „
viis kolmandat preemiat — à 1000 „
kümme ergutuspreemiat — à 500 „

Parimate jooniste, kavandite eest määratakse järgmised preemiad:

üks esimene preemia — 2000 rbl.
kaks teist preemiat — à 1000 „
viis kolmandat preemiat — à 500 „
kümme ergutuspreemiat — à 250 „

EVTK Nõukogu juhatus

Sotsialistlike kolhoosiasulate loomine Eesti NSV-s

Väikeste kolhooside liitumine suurteks elujõulisteks sotsialistlikeks majanditeks on avanud kolhoosidele avarad arenguperspektiivid. Ainult suured, majanduslikult võimsad kolhoosid suudavad oma tootmises rakendada täielikku mehhaniseerimist, välja ehitada kolhoosnikute kultuurolustikuliseks teenindamiseks vajalikke hooneid: klubisid, koole, lasteasutusi, rajada viljapuuaedu' ja heakorrastust, ehitada vajalikke ja nõuetekohaseid loomakasvatushooneid, tootmistsehhe ja neid teenindavaid abihooneid: ladusid, hoidlaid, kuivateid jne.

Meie vabariigi kolhooside ühismajandite edasiarendamisel tekitab kolhoosnikute eluhoonete laialipillatus tõsiseid raskusi kolhoositootmise juhtimises ja organiseerimises. See takistab kolhoosi territooriumi õiget väljakujundamist, kolhoosimaade ühendamist suurtesse massiividesse, raskendab masina-traktorijaama tehnika täielikku kasutamist, õigete põllukülvikordade sisseviimist.

Kolhooside majanduslik ja administratiivne juhtimine toimub ühest keskusest. Kolhoosnikutel on vaja alatasa keskuses käia. Talud asuvad suuremalt osalt kilomeetrite kaugusel. See takistab kolhoosi brigadiridel õiget töö organiseerimist, kõigi kolhoosnikute töövõimete otstarbekat kasutamist, tekitab palju ebamugavusi kolhoosi liikmetele. Näiteks Keila rajooni „Koidula" nimelises kolhoosis on ehitatud karjalaut 124 lehmale, kuid sinna on paigutatud ainult 20 vasikat, sest loomade talitamiseks on kolhoosnikutel pikk tee käia. Analoogiline olukord on ka sama rajooni „Uue Elu" kolhoosis, kus 100-le lehmale määratud laut seisab kasutamata.

Kolhoosikeskustesse rajatakse rahvamaja, kultuurimaja, raamatukogu, spordiväljak jne. Kolhoosnikutel, kes elavad keskusest kaugel, on nende kultuuriasutuste normaalne kasutamine samuti raskendatud. Lastel on ebamugav kaugel koolis käia, iseäranis nooremate klasside õpilastel külmade ja poriste ilmadega. Emadel on väga raske ja sageli koguni võimatu viia oma lapsi kolhoosikeskusest kaugel asetsevatesse lasteaedadesse ja -sõimedesse. Selletõttu peavad paljud emad lastega kodus olema ja neil pole võimalik kolhoosi tööst ja ka kultuurilisest elust aktiivselt osa võtta. Kolhoosiperedel, kes elavad keskusest eemal, on raskusi ka kiire meditsiinilise abi saamisega.

Suurel määral on takistatud üksiktalude elektrifitseerimine ja radiofitseerimine, on võimatu sisse viia veevarustust ja kanalisatsiooni.

Paljud eesrindlikud kolhoosnikud on aru saanud, et vana taludesüsteem on teravas vastuolus kolhoosi kui terviku ja ka üksikute kolhoosiperede eluliste huvidega, ning õigustatult üles tõstnud uute kolhoosiasulate loomise küsimuse. On ju selge, et kolhoosnikute ümberasumine taludest kolhoosiasulaisse kergendab kolhoosnikute tööd põllunduses, karjakasvatuses ja teistes kolhoosi tootmisharudes. See aga võimaldab suuresti tõsta kollektiivse töö viljakust, mis on kolhoosi ja kolhoosnikute tulude kasvu aluseks. Kolhoosiasulate loomine aitab paremini rahuldada maarahva kasvavaid kultuurilisi ja elukondlikke nõudeid. Meie kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus osutavad suurt tähelepanu ja hoolt kolhoosikeskusse ümber asuvaile kolhoosnikutele: neile võimaldatakse ehituseks krediiti, eraldatakse ehitusmaterjalide fonde, vabastatakse põllumajandusmaksust jm.

Kolhoosiasulate rajamisel tuleb meeles pidada, et taludest ümberasumine on suur majanduspoliitiline üritus. Selle elluviimine nõuab tõsiseid jõupingutusi. Kõigepealt tekitab see majandeile materiaalseid kulutusi. Tuleb hoolikalt kontrollida kolhooside üksikute majandite ainelisi võimalusi, läbi viia see töö kiirustamata, et paralleelselt töötajate elutarbeliste tingimuste parandamisega oleks kindlustatud ka pidev areng kõigis kolhoositootmise harudes.

Umberasumine puudutab ka aastakümnete jooksul kujunenud maarahva elulaadi üksiktaludes. Mõnedele kodanlike igandite kammitsais olevatele inimestele näib, nagu oleksid talud maal ürgpõlised, et eestlane olevat oma iseloomu poolest individualist jne. Tegelikult ei pea need väärarvamused paika. Talude süsteem Eestis on ajalooline nähtus, mis pole tingitud mitte mingist eestlasele omasest individualismist, vaid ühiskondlik-majanduslikest suhetest. Eesti ajalugu näitab, et kuni kapitalismi arengu tekkimiseni meie maal, s. t. 19. sajandini, olid külad põhiliseks asustusvormiks. Küladel olid ühised heina- ja karjamaad, metsad ja kalastusveed. Ainult küla põllumaad olid talude vahel jagatud. Mõisad haarasid aga vägivaldselt enda kätte külamaid, mille tagajärjel hävisid terved külad. Talupojad olid sunnitud üksikute taludena asuma vähekõlblikele soo- ja ääremaadele. Ega ilmaaegu ütle eesti rahva vanasõna, et „kus mägi, seal mõis, kus küngas, seal kõrts, kus soo ja raba, seal talu". 19. sajandi teisel poolel läbi viidud maade kruntimine ja edaspidine kapitalismi areng tegid küla ühiskondlikele maavaldustele lõpu ja soodustasid üksiktalude arendamist.

Kapitalismi arenemisele kaasnes talurahva laostumine. Nõndanimetatud „talu-individualismi" põhilisteks kandjateks olid üksikud külakulakud, kes rikastusid kehvikute arvel. Üksiktalude arv suurenes veelgi kodanlik-natsionalistliku maaseaduse elluviimisel 1920. a. Endised mõisaväljad mõõdeti kruntidesse, millest suuremad ja paremad krundid anti kulakuvõsudele ja eesti töörahva vaenlastele. Enamik asunikke said aga niisugused krundid, et elu sees hoidmiseks pidi hallparuneid orjama.

Eesti töötav talurahvas on nüüd igavesti vabanenud oma põlistest kurnajatest ja saanud oma maa täielikuks peremeheks. Uhise sotsialistliku põllumajanduse arendamisel kerkivad maal endiste üksiktalude asemel hästikorrastatud ja nägusad kolhoosikülad. Valdav enamik meie vabariigi kolhoose on hakanud juba rajama uusi kolhoosiasulaid. Paljud kolhoosid on saavutanud sel alal silmapaistvaid tulemusi. Näiteks kolhoos „Viisaastak" Tapa rajoonis ehitas üksnes 1954. aasta jooksul 8 suuremat hoonet.

Möödunud aastal hakati hoogsalt individuaalelamuid ehitama. Head initsiatiivi on siin näidanud kolhoos „Uus Elu" (Rapla rajoon) eesotsas kolhoosi esimehe sm. Olbreiga. Individuaalelamud kerkivad Kose rajooni „Elu" kolhoosis, Tapa rajooni „Kaardiväelase" kolhoosis ja mujal.

Kolhoosiasula asukoha valik on suur ja vastutusrikas ülesanne. Selle õnnestunud või ebaõnnestunud valikust oleneb suurel määral kolhoosi tulevik ja tema arhitektuuriline ilme. Peab arvestama ka seda, et kord püstitatud kapitaalseid ehitusi ei saa enam ümber paigutada.

Kolhoosiasula peab olema heakorrastatud ja rikkalikult haljastatud. Puude ja põõsaste istutamisel on väga suur tähtsus kolhoosnikute elamute, tänavate ja kolhoosiasula kui terviku arhitektuurilis-kompositsioonilisel lahendusel. Õue rikkalik haljastamine puude, põõsaste ja lilledega on meie rahvaarhitektuuri üheks ratsionaalseks küljeks. Oskust täiendada hoonete arhitektuurilist ilmet ümbritseva loodusega ja haljasaladega peab lugema meie rahva suureks kultuuriliseks saavutuseks. See peegeldub nii Tallinna siluetis kui ka külade ja talude vaadetes.

Siin oleks kohane tuua näide meie rahvaarhitektuuri ajaloost. Muhu saarel asub vana Igaküla. Rahvasuu teab rääkida, et palju aastaid tagasi asus Igaküla praeguse Suuremõisa kohal, kust parun talupojad ära ajas ja seal endale mõisa ehitas. Küla rahvale anti ümberasumiseks uus koht täiesti lagedale liivasele maa-alale. Rahvaluule räägib, et see koht oli niivõrd lage ja kivine, et isegi lapse karistamiseks polnud kusagilt vitsa võtta. Nüüd aga näeme Igaküla haljastatuna suurte põliste puudega. Seda vana ja head rahva traditsiooni peame uues kolhoosiasula arhitektuuris igati edasi arendama.

Kolhoosiasula haljastamist oleks otstarbekohane alustada juba enne hoonete püstitamist. Iga kolhoosnik võiks juba nüüd kolhoosikülas asuval oma krundil teha haljastustöid, istutada vilja- ja marjapuid, rajada aiamaa hekki, muru, teid ja tarasid. Kolhoosinoorte abiga võiks hakata haljastama esimeses järjekorras ehitatavaid tänavaid ja tootmiskeskusi. Sel teel oleksid kolhoosiasula hoonete püstitamise ja keskuse lõpliku väljaehitamise ajaks seal juba küllaltki suured puud ja põõsad.

Kolhoosiasulate ehitamise üheks tähtsamaks küsimuseks on kolhoosnikutele mugavate ja ilusate elamute loomine.

Mõned kolhoosid, kus karjafarmid asuvad üksteisest eemal, on avaldanud soovi iga farmi juurde ehitada väike mikroasula. Seda soovi ei saa kuidagi pooldada, sest niisugust mikroasulat pole võimalik kooli, haigla, klubi, kauplusega jm. varustada ning niisuguse asula elutingimused jäävad madalale tasemele. Farmide valve- ja teeninduspersonalile ehitatakse aga brigaadikontori hoone.

Kolhoosiasulate rajamine nõuab kolhoosnikutelt üsna suuri kulutusi. Sellepärast tuleb suurt tähelepanu pöörata ehituste ökonoomsusele, unustamata seejuures vastupidavust ja ilu. Ei tohi aga minna lihtsustamise teele ja hakata ehitama odavaid, kuid näotuid elumaju. Kolhoosiasulas olgu tulekindlad hooned. Et vähendada ehituste hinda, tuleb kõigepealt laialt kasutada industriaalehitusmeetodeid, plokkehitust, kohalikke ehitusmaterjale, kas otse looduses leiduval kujul (paas, liiv, kruus, savi jne.) või rajada nende materjalide baasil ehitusmaterjalide tööstus.

Nii tootmishooneid kui ka elumaju ehitavad kolhoosnikud ise. Asula kiireimaks väljaehitamiseks tuleb kolhoosidel rohkem initsiatiivi näidata. Kolhoosil oleks otstarbekohane moodustada alaline ehitusbrigaad, kes võiks töötada aasta ringi. Kolhoos võib ehitada kolhoosi kulul individuaalelamuid ja neid järelmaksuga kolhoosnikutele müüa. Elamute püstitamisel võib organiseerida kolhoosnikute omavahelist koopereerimist jm.

Kolhoosiasulate asustamisel tuleb võimaluse piirides ära kasutada ja ümber korraldada olemasolevad asulad, et kergendada edaspidist väljaehitamist. Seda võimalust pole kahjuks mitte alati kasutatud. Näiteks Rakvere rajoonis asuva „Kungla" kolhoosi asula luuakse Haljala asulast 1,5 km eemale. Kergem oleks olnud Haljala asula ümber kujundada kolhoosiasulaks. Uute kolhoosiasulate loomisel peetagu ennekõike silmas selle otstarbekat sidumist looduslike tingimuste ja olemasolevate teedega.

„Põllumajandusprojekti" poolt väljatöötatud kolhoosiasulate projektides on püütud magistraalteed suunata mitte piki asula peatänavat, nagu Vene vennasvabariigi kolhoosides näeme. Mootortransport areneb magistraalteedel väga kiiresti. Niisuguse liiklusrohke magistraaltee läheduses ei ole mugav elada, sest transport toob kaasa müra, tolmu ja ebamugavusi. Vene kolhoosiasulad rajati juba olemasolevate külade alusel, mis olid välja arenenud siis, kui mootortransporti veel polnud.

Seoses partei ja valitsuse otsustega põllumajanduse arendamise kohta ning vabariigis toimuva kolhoosikeskuste ja kolhoosiasulate rajamisega on meie arhitektide ette seatud väga tähtsad ülesanded. On tarvis otsustavalt tõsta maa-ehituste projekteerimise kvaliteeti, et rahuldada töötava talurahva kasvanud nõudeid arhitektuuri suhtes. Neid nõudeid võib rahuldada ainult kvaliteetselt uus, sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik nõukogude arhitektuur. Arhitekt, kes loob uue sotsialistliku küla arhitektuuri, peab baseeruma oma loomingulises töös meie kõrgesti arenenud tehnikal ja kultuuril, väljendama arhitektuuris seda uut, mis ilmneb tänapäeva küla eluolus, majanduses ja inimeste teadvuses, kasutama selleks loovalt meie rahvusliku arhitektuuripärandi progressiivseid külgi.

Meie rahvaarhitektuur on lihtne, kuid kaunis ja otstarbekohane. Rahvaarhitektuuri mälestusmärkidel ei leia liialdusi dekoratiivkaunistuste osas. Arhitektuuriline ilmekus saavutati harilikult mahtude lahenduse, materjali ja konstruktsioonide esiletoomise ning ümbritseva loodusega sidumise teel.

Seda traditsiooni tuleb tänapäeva kolhoosiasulate arhitektuuris loovalt edasi arendada.

K. Tihase
A. Käsper

EN Kirjanike Liidus

EN Kirjanike Liidu luulesektsioon arutles 29. aprillil H. Suislepa loomingut. V. Beekman kõneles H. Suislepa luuletustest, D. Vaarandi — poeemist «Vabanemine». Ettekandjad ja sõnavõtjad (M. Nurme, J. Semper, U. Laht, M. Kesamaa jt.) märkisid, et H. Suislepp on ajakirjanduses ilmunud loominguga tähelepanu äratanud noor autor, kellel on eeldusi eriti pikema eepilise vormi kasutamiseks. Juhiti tähelepanu, et tema luuletustes on küll veel kalduvust deklaratiivsusele, kuid autori kasv on ilmne ja ta on suutnud seni anda nii mõnegi tähelepanuväärse luuleteose.

*

EN Kirjanike Liidule saabus NSVL Kirjanike Liidu juhatuselt kiri, milles kutsutakse kirjanikke üles andma rohkem teoseid, mis kõneleksid meie Nõukogude armee ja sõjalaevastiku võitlejaist tänapäeval. EN Kirjanike Liit korraldas kirja arutamiseks nõupidamise, millest võtsid osa peale kirjanike ka sõjaväe ajakirjanduse esindajad. Valiti komisjon, kes hakkab küsimusega praktiliselt tegelema. Komisjoni büroosse kuuluvad kirjanikud L. Zaitsev, E. Männik ja I. Amurski. Üleliidulisele nõupidamisele sõjaväe elu käsitleva kirjanduse küsimustes, mis toimub lähemal ajal, lähetatakse kaks esindajat.

*

EN Kirjanike Liidu ja ajakirja «Looming» poolt väljakuulutatud novellivõistlusele, millele tööde saatmise tähtpäevaks oli 1. mai, on saabunud ligi 120 tööd, seega tunduvalt rohkem kui eelmistel võistlustel. Võistluse žürii asus novellide läbivaatamisele.

EN Heliloojate Liidus

Aprillis tutvuti EN Heliloojate Liidus mitme uue teosega.

Instrumentaalloomingu alal esitas A. Lemba kuuest klaveripalast («Külas», «Kena neiu», «Pajupill», «Järve kaldal», «Rahvatants» ja «Tüdruku laul») koosneva tsükli. Miniatuure klaverile («Järve kaldal», «Mõtisklused», «Karutants» ja «Lein») on kirjutanud algaja helilooja, noortesektsiooni liige A. Marguste. A. Stepanov on loonud kaks pala — «Poeem» ja «Tants» viiulile.

Tutvuti ka M. Lüdigi «Skertsoga» süidist sümfooniaorkestrile ning B. Kõrveri soololauluga «Mälestus» (M. Kesamaa tekst) ja rivilauluga «Pahvaarmee» (K. Korseni tekst).

3. mail arutati «Sirbi ja Vasara» muusikaosakonna tööd. Ettekannetega esinesid F. Randel, J. Rääts ja V. Kivilo. Ettekannetes ja rohketes sõnavõttudes (S. Prohhorov, A. Stepanov, B. Kõrver, G. Ernesaks, A. Garšnek, V. Reiman, E. Arro, E. Tamberg, O. Tuisk, V. Ojakäär, R. Ivalo, A. Blumberg, A. Ridali) toodi esile mitmeid puudusi ajalehe töös, vahetati mõtteid kriitika taseme tõstmise kohta ning tehti ettepanekuid meie muusikaelu avaramaks kajastamiseks.

KIRI KINGISSEPAST

Kingissepa rajooni kultuurimajal on eriline koht linna ja kogu rajooni kultuurielus. Seda eeskätt just selle rajooni geograafilise asendi tõttu. Teatrit saarel ei ole, külalisesinemisi on vähevõitu, tuleb rohkem läbi ajada oma jõududega. Kultuurimaja töös on viimasel ajal märgata mõningat tõusu. Mõni aeg tagasi tutvustas kultuurimaja näitering (juht H. Kivi) vodevilli „Kus on see tänav, kus on see maja", millest võttis osa üle 30 isetegevuslase Kultuurimaja juures töötab 12-paariline rahvatantsurühm ja üle 40 liikmeline segakoor. Mõlemad esinesid edukalt ka rajooni klubiliste asutuste kunstilise isetegevuse ülevaatusel. Hiljuti alustasid tööd veel naiskoor ja puhkpilliorkester. Esimesel pilgul näib, et kultuurimajas on kõik korras, kuid ometi pole see nii. Lünki on esmajoones just kultuurimaja sisulises töös. On ju täiesti loomulik, et isetegevusringid ei jõua üle ühe korra kuus anda uue kavaga peoõhtut. Kuid mida teha ülejäänud laupäeva- ja pühapäevaõhtutel? Nii ongi kujunenud peamiseks vaba aja veetmise vormiks kultuurimaja „puhkeõhtud". Nimetusest hoolimata ei mõju need aga külastajaile kuigi värskendavalt. Saal on viimseni täis kiilutud, suitsu ja tolmu täis. Magnetofonihelide saatel tiirlevad paarid, ja sellises tantsukeerises möödubki „puhkeõhtu". Massimänge, humoreske, estraadivahepalu — kõike seda pole kordagi õhtu külastajaile pakutud. Kuna noortel pole laupäeva- ja pühapäevaõhtuil peale kino ja kultuurimaja kusagil mujal oma vaba aega veeta, kogunetaksegi „puhkeõhtutele". Selles poleks midagi halba, kui kultuurimaja juhtkond vähemalt neid üritusi veidigi mitmekesistada ja sisukamaks muuta püüaks. Kindlasti on selleks võimalusi.

Seni on kultuurimajas väga harva organiseeritud maarahvamajade esinemisi. Taritu rahvamaja näitering esines veebruarikuus kultuurimajas väga menukalt Kitzbergi „Libahundiga", 2 mail külastasid kultuurimaja Võhma rahvamaja isetegevuslased A Liivese näidendiga „Varastatud usaldus". See on aga ka kõik. Miks ei võiks linna töötajaile esineda ka niisugused tugevad maarahvamajad, nagu Kihelkonna, Tiirimetsa, Torgu jt., kus töötavad elujõulised isetegevuskollektiivid.

Vähe on tegelnud linna noorte vaba aja veetmise küsimusega ELKNÜ Kingissepa rajoonikomitee. Seni on organiseeritud kaks noorte õhtut, rohkem aga pole asja vastu huvi tuntud. Noorte õhtuid, loeng-kontserte, temaatilisi õhtuid jne. on aga noortele hädasti vaja. Rajoonikomiteel tuleks propageerida ka mõningate linna asutuste, nagu autobaasi, spordikomitee, mehhaniseerimise kooli jt., kommunistlike noorte algatust — isetegevusringide moodustamist. Kui igas asutuses oleksid töötajail loodud kultuurse vaba aja veetmise võimalused, poleks vaja meelelahutust otsida kõrtsist napsiklaasi tagant ega loota laupäeva- ja pühapäevaõhtute möödasaatmisel ainult kultuurimajale.

On täiesti ilmne, et Kingissepa linna töötajad, niisama nagu kogu saare elanikkondki, tunnevad vajadust teatri järele. Kingissepa teatri taasloomine võiks avaldada vägagi positiivset mõju kogu saare kultuurielu tõusule. Lohutada saarlasi sellega, et vabariigi teised teatrid on suutelised oma külalisesinemistega lünka täitma, pole õige. Seda näitab elu ise. Peaaegu igal suvel annavad küll Rakvere, Pärnu ja Viljandi teater külalisetendusi. Sügisel, eriti aga talvel, kui igaüks tunneb pikkadel õhtutel kõige rohkem vajadust kultuurilise meelelahutuse järele, ei ole külalisi sugugi näha.

Palju lohakust on maaelanikkonna teenindamisel kinoga. Rajoonis töötab küll kolm rändkino ja Kihelkonna külanõukogus paikkino, kuid vähese kontrolli tõttu jäävad sagedasti rändkinoetendused ära. Halva teenindamise üle kaebavad Kaali ja Torgu külanõukogu rahvas, „Ühinenud Ranna" kolhoosi kalurid jt. Hoopis halb on olukord Tagala rahvamajas, mis on rändkino marsruudist koguni välja jäetud. Ka lähedal asuva Kihelkonna paikkino töötajad ei võta vaevaks Tagala elanikele anda kinoetendusi.

Heidaksime nüüd pilgu rajooni rahvamajade tööle. Neid on Kingissepa rajoonis 19, lisaks sellele veel 3 kalurikolhoosi klubi. Tõsiseid edusamme on Taritu, Kihelkonna, Tiirimetsa jt. rahvamajadel. Üle rajooni on tuntud Taritu sega- ja meeskoor, kes tubli koorijuhi E. Prei juhatusel on menukalt esinenud paljudes rajooni rahvamajades. Mitmes rahvamajas on käesoleval aastal juurde loodud uusi isetegevuskollektiive: sega- ja meeskoor Torgu rahvamajas, naiskoor Kaarma rahvamajas, rahvapilliorkester „Uue Rahuste" kolhoosis jt. Need on aga üksikud saavutused. Terves reas rahvamajades, nagu Pihtlas, Kaalis, Praaklis, Eiklas, on massiline kultuuritöö täiesti vaibunud. Eikla rahvamajas pole k. a. veel läbi viidud ühtki isetegevusõhtut. Pihtla rahvamaja ümbruskonnas on küllaldaselt noori, kes heameelega võtaksid osa isetegevusringidest, rahvamaja juhataja sm. Lember aga suhtub oma ülesannetesse passiivselt. Siin töötab praegu rahvatantsurühm, kes aga vilunud ringijuhi puudumisel pole suutnud selgeks õppida ühtki rahvatantsu vabariikliku rahvakunstiõhtu kavast. Raskusest võiks üle saada, kui rajooni kultuuriosakond suunaks mõne tugevama rajooni tantsujuhi kohale noort ringijuhti abistama. Sellise šeflustöö järele on praegu vajadus ka mujal. Selle küsimusega tuleks esmajoones tegelda rajooni kultuuriosakonnal. Rohkem algatusvõimet abi saamiseks peaksid näitama ka rahvamajade juhatajad. Kuid sagedasti lihtsalt vaigitakse, selle asemel et abi nõuda.

Vähe on ära tehtud rajooni kalurite kultuurilisel teenindamisel. Esile võiks tuua ainult „Sõrve Kaluri" kolhoosi, kus on olemas oma klubi ja spetsiaalne kultuuriala töötaja. Möödunud aasta lõpul anti kalurite käsutusse uus, kõigi mugavustega rannamaja, kus kalurid võivad kuulata raadiot; samas tehakse ka kokkuvõtteid sotsialistliku võistluse käigust ja viiakse läbi vestlusi. Peaaegu igal laupäeva- või pühapäevaõhtul toimub kolhoosiklubis mingi üritus.

Vastupidine on olukord aga teistes kalurikolhoosides. Üheks suuremaks kalurikolhoosiks rajoonis on „Vätta Kalur". Siin töötas kuni käesoleva aasta märtsikuuni kultuuriala töötaja kohal sm. Õun, kes aga selle asemel et tööd teha, oli aktiivne joomingute algataja. Hiljuti ta lahkus töölt. kuid olukord kalurite kultuurilisel teenindamisel pole tänaseni paranenud. Mitmetes kalurikolhoosides võimutseb alkoholi kuritarvitamine. „Ühinenud Ranna", Kalinini-nimelise, „Mere", „Majaka" ja „Salme Kaluri" kolhoosi kalurite seas on see eriti maad võtnud. Neis kolhoosides pole ümbruskonna kultuurilised asutused, samuti kolhoosi juhatus midagi ette võtnud selleks, et kalurid võiksid tööst vabal ajal kuulata kontserti, raadiot, mõnda vestlust või vaadata kinofilmi. „Mere" kolhoosis tegutseb juba rida aastaid kultuuriala töötaja sm. Toomväli, kuid tema tegevuse tulemusi pole suurt nähagi. Paljud kolhoosi kalurid on veel usuliste eelarvamuste kammitsas. Täiesti unarusse on jäetud Abruka kalurite kultuurilise meelelahutuse eest hoolitsemine. Siin ei tööta rahvamaja ega käi ka isetegevuslasi linnast.

Kultuuritöö läbiviimiseks kalurikolhoosides on erilised eelised, kuna Eesti Kalurikolhooside Liidu poolt on igale kalurikolhoosile eraldatud küllaltki suur summa kultuuriliseks tööks. Paljudes kalurikolhoosides seisavad need fondid aga aastaid kasutamata.

E. Tooms

Vabariigi kunstnikke

Aleksander Kaasik

Kunstnikega juhtub sageli nii, et rahvas tunneb küll tema töid, kuid temast endast ei teata peaaegu midagi. Selles pole muidugi süüdi need inimesed, vaid süüdi oleme meie, kelle ülesandeks on kunsti rahva laiade masside hulgas populariseerida. Et osaltki seda võlgnevust likvideerida, annan alljärgnevalt lühikese ülevaate ühest eesti nõukogude väljapaistvamast skulptorist.

Stalingradi väljakut ehib suurepärane monument, mis kujutab M. I. Kalininit. Tallinlased on temaga juba ühte kasvanud; nad tunnevad teda omasena, nii et nad väljakut ilma selle monumendita ei suuda kujutledagi. Monumendi autoriks on skulptor Aleksander Kaasik, kelle elust ja loomingust kõnelevadki järgnevad read.

Skulptor A. Kaasik valmistab Ed. Vilde portreebüsti ette marmorisse raiumiseks

Aleksander Kaasik on sündinud 1908. aastal Tallinnas. Tema isa oli Krulli vabriku tööline. Tundnud juba varakult elavat huvi kunsti vastu, õnnestus noorukil pääseda õppima tolleaegsesse Riigi Kunsttööstuskooli. Siin õppis ta skulptuuri kujur F. Sannamehe juhatusel. 1931. a. lõpetas A. Kaasik kooli meistritunnistusega skulptuuri alal.

Kodanliku diktatuuri päevil Eestis ei olnud kunstnike elu põrmugi hiilgav. Tõelisel kunstnikul tuli võidelda mitte üksnes leivapala pärast, vaid ka oma kunstiliste tõekspidamiste eest. Kunstnik, kes oma loomingus midagi tõsisemat, rahva laiu masse huvitavat väljendada tahtis, sattus paratamatult vastuollu tolleaegsete valitsevate formalistlike kunstikontseptsioonidega.

Ka A. Kaasik ei pääse vastuoludest oma loomingus. Ta tahtis oma kunstiga rohkem pakkuda kui tavalist, tolle aja skulptorite juures peamiselt esinevat vigurdamist vormi alal. Seda räägivad mitmed tema tolleaegsed tööd. Suurepärase karakteri kujutamisega on antud «Vanamehe pea» (1937). On ilmselt näha, et kunstniku peamine huvi suundub inimese valmse olemuse väljatoomisele. Kujuri tähelepanu pole peatuma jäänud ainult välisele vormile, nagu paljudel tolle aja skulptoritel, vaid ta on tunginud sügavamale, toonud esile elu ja väljendusrikkuse ilmes. Ülalöeldu on täies ulatuses maksev ka «Naise portree» (1937), Bornhöhe portree (1938) ja mõnede teiste kohta. Niisugustes teostes näitab A. Kaasik end kunstnikuna, kes sammub realismi teed.

Teiselt poolt esineb ka A. Kaasiku loomingus tol ajal kõikumisi igasuguste «ismide» suunas. Nii näiteks 1934. aastal loodud skulptuurigrupis «Kalevipoeg ja Saarepiiga» tahtis kunstnik välja tuua kontrasti mehe ürgse jõu ja naise hapruse vahel. Ent siin ta on sattunud selliste liialduste teele, mis muudavad teose halvaks groteskiks. On muidugi veel teisigi sellelaadseid (ja ka teistsuguseid) «ajastule lõivumaksmisi» kunstniku kodanlusaegses loomingus, faktuuriga mänglemist jne., mis kahandavad tema paremategi teoste väärtust. Kuid määravaks kunstniku kodanlusaegse loomingu hindamises jääb siiski realistlik joon, mida märkisime ülal.

Vaadeldaval ajajärgul tegutseb kunstnik ka dekoratiivskulptuuri alal. Oli ju see ala õieti peamiseks leivateenimise allikaks. Tema arvukatest dekoratiivskulptuuridest tuleks nimetada kaheksat reljeefi Võru pangamajale (1938) ja «Med.-õe» kuju praegusel Tallinna Polikliiniku fassaadil.

Alles nõukogude võimu tulekuga saabub kunstnikule täielik loominguvabadus. Suure Isamaasõja puhkemisel siirdub A. Kaasik Nõukogude Liidu tagalasse. 1942. a. peale töötab ta eesti skulptorite brigaadis Eesti Riiklike Kunstiansamblite juures. Siin arendab ta pingelist tegevust loomingulisel alal.

1943. aastal korraldavad eesti nõukogude kunstnikud Moskvas näituse, mis oli pühendatud 1343. a. Jüriöö ülestõusu 600-nda aastapäeva tähistamiseks. Sellel näitusel esineb A. Kaasik kolme skulptuuriteosega: «Eesti naine-rahvatasuja 1343. a.», bareljeef «Lahing Tallinna all 1343. a.» ja «Balti laevastiklased-miinipildurid». Pärast näitust korraldati arutelu Moskva kunstnike osavõtul, kus A. Kaasiku tööd said kiitva hinnangu. Eriti tunnustavalt tõsteti esile skulptuuri «Eesti naine 1343. a.».

See väliselt rahulik teos omab suurt sisemist pinget. Kujutatud naise pilgus ja huultejoones väljendub ääretu viha ja leppimatus tema rahva rõhujate vastu. See viha ei jää ainult «passiivseks vastupanuks». Jõuline õlgade pööre ja vibu hoidvad käed näitavad, et see naine on asunud võitluse teele. Siin puudub väline, ülespuhutud paatos, kuid selle-eest on siin suur otsustavus ja visadus — kinni pidada, mitte taganeda ettevõetud sihist. Ja nende väljendatud tunnete ja omaduste kaudu on too 14. sajandi naispartisan seotud oma Suure Isamaasõja aegsete õdedega. Selles kujus muutus ajalugu elavaks, aktiviseerides nõukogude inimesi nende võitluses fašistlike anastajate vastu.

Võitleva inimese kõrval näitab kujur ka töötavat inimest. Nii on ta oma «Vihusidujas» ja pisut hiljem loodud «Alakaevajas» püüdnud kujutada töö ilu ja paatost. Nendes naiste kujudes on midagi sugulaslikku «Eesti naisega 1343. a.». Seesama otsustavus, seesama visadus ja sihikindlus, mis esines kaugel esiemal võitlustahtes, esineb ka nendes, sajanditega eraldatud tütarde töötahtes.

Kuid ka nendes teostes ei ole A. Kaasik suutnud täielikult vabaneda kodanlusaegsetest puudustest. Vorm ei ole veel küllaldaselt konkreetne, esineb veel modelleerimisel pinnaga mänglemist. Kuid on tunda, et kunstnik mõistab oma puudusi ja püüab neist vabaneda.

Pärast Eesti vabastamist fašistlikest röövvallutajatest pöördub kunstnik tagasi kodulinna. Siin kutsutakse ta äsjaavatud Riikliku Tarbekunsti Instituudi (praegune Eesti NSV Riiklik Kunstiinstituut) skulptuuri ala õppejõuks, kus ta tänapäevani töötab skulptuurikateedri juhatajana. Siin on tema töö osutunud viljakaks. Paljud meie noortest skulptoritest on omandanud oma kunstihariduse A. Kaasiku juhendamisel. Pingelise pedagoogitöö kõrval on A. Kaasik leidnud mahti ka loominguliseks tööks. Ta on esinenud skulptuuriteostega kõigil suurematel vabariiklikel kunstinäitustel. Sageli on ta võtnud osa ka üleliidulistest kunstinäitustest Moskvas, kus tema tööd on leidnud tunnustust.

Sõjajärgsel perioodil pöördub kunstniku peamine huvi portree-alasele loomingule. Ta on portreteerinud meie kultuuritegelasi. Õnnestunumateks tuleb siin lugeda Gustav Ernesaksa, Kaarel Karmi ja allakirjutanu portreid.

Huvitava ülesande on seadnud kunstnik endale portrees «Kaarel Karm Hamletina» (1947). Siin on ühendatud portree näitleja poolt loodud Hamleti kuju karakteristikaga. Niisugune lahendus annab meile Karmist rikka ettekujutuse. Meie näeme mitte ainult näitlejat K. Karmi, vaid mõistame ka tema poolt loodud Hamletit.

A. Kaasik viljeleb ka ajaloolist portreed. Juba 1947. a. lõi ta suurepärase portree Lydia Koidulast. Selles teoses on kunstnik näidanud Koidulat enneköike kui poetessi, kui rahvahulki süütavat luuletajat. Viimasel vabariiklikul kunstinäitusel esines A. Kaasik Ed. Vilde portreega, mis polnud küll just lõpuni viimistletud. Praegu töötabki kunstnik selle portree kallal edasi, viies seda marmorisse.

Tähtsa lõigu A. Kaasiku loomingus moodustavad monumendid. Esimene sellealane teos oli M. I. Kalinini monument Tallinnas (1949—1950). Kunstniku käsituses on õnnelikult välja toodud M. I. Kalinini suur südamlikkus ja lihtsus, mis tegid ta eriti kalliks kogu nõukogude rahvale. Ent veelgi õnnestunumaks tuleb lugeda J. V. Stalini monumenti Pärnus (1951—1952). Selles teoses paeluvad meid äärmine lihtsus ja rahu. Stalini ilmes ja poosis väljenduvad suurele rahvajuhile omane rahulikkus ja kindlus. Üllus ja lihtsus on kunstniku poolt sulatatud ühtseks tervikuks, mis annab teosele sügava emotsionaalsuse ja monumentaalsuse.

L. SOONPÄÄ

A. Kaasiku skulptuur «Kaarel Karm Hamletina»

Mida näitas Tartu koolikooride ülevaatus

Kevadise õppevaheaja eel korraldati Tartus koolide laulukooride ülevaatus. Selle tulemused lubavad teha mõningaid üldistusi laulupeoks valmisolekust Tartu koolides.

Esimesena torkab silma lauluõpetajate tubli töö kooride ettevalmistamisel. Enamik õpilasi esines distsiplineeritult, ettekannetes oli märgata laulmisrõõmu Lauluõpetajad ja mitme kooli direktsioonid (3., 5. ja 12. keskkool, Õpetajate Instituudi Harjutuskool jt.) olid hoolitsenud ülevaatuse organisatsioonilise õnnestumise eest. Kuid hästi esinenud koolikooride (Õpetajate Instituudi Harjutuskool, 2. ja 3. kk., 8. k. jt.) kõrval oli ka vähemõnnestunud ettekandeid (7. ja 10. kool).

Puudusi esines mõnede laulude sisu lahtimõtestamisel. Puhtmehaanilist lähenemist lauludele, nagu F. Säbelmanni „Ellerhein", P. Jurjani „Istutasin toominga" jt., oli märgata 1. keskkooli, 7. ja 10. kooli kooride juures, kuigi nende laulude kohta on antud vastavad juhendid laulupeo üldjuhtide poolt.

Patustati intonatsiooni puhtuses ja rütmilises täpsuses („Partei meid juhib", „Rahulaul" jt.). Paistab, et praegu on üks tõsisemaid ülesandeid õpilastel õige harmoonia tunnetamise arendamine Segast harmooniat omakorda soodustab ka muusikaliselt ebakindlate õpilaste rakendamine II ja III hääles. Selliseid lauljaid leidub peaaegu kõikides koolikoorides.

Rohkem tuleks tähelepanu osutada dünaamilisele tasakaalule üksikute häälerühmade vahel. Tavaliselt on I hääle lauljaid rohkem, mis iseenesest viib juba nende kõlajõu prevaleerimisele. Nõrgemaks rühmaks kipub jääma II hääl.

On üksikuid koore (1., 5. keskkool), kus õpilased pole seni veel küllalt kindlalt omandanud mõnda laulu, eriti neid, millel on rohkesti teksti. Nootide kasutamine aga segab dirigendi vahetut jälgimist. Nüansseerimisel jäi kõige rohkem vajaka dünaamilisest nõtkusest („Lapsed metsateel", „Ellerhein", „Istutasin toominga"). Kõigist neist puudustest saab üle, kui neile õigeaegselt tähelepanu pöörata.

Ülevaatusel ilmnes ka, et repertuaarist on kooridel õppimata keskmiselt 1—2 laulu, nende hulgas kõige rohkem esinevad „Ellerhein", „Kassilaul", „Lapsed metsateel" ja „Peolaul". Saatega laulude puhul on vähe tähelepanu pööratud instrumentaalpartii rakendamisele. Sellega peaksid aga koorid aegsasti harjuma.

Millest on need puudujäägid tingitud? Tundub, et üheks väga oluliseks momendiks on, et pole õiget kontakti kooli direktsiooni ja lauluõpetaja vahel. Osal koolidel puuduvad sobivad ruumid harjutusteks (2., 5. keskkool, 10. kool). Teises vahetuses töötavate koolide koorilaulu tunnid on planeeritud viimaste tundidena (sageli kell 20), millal õpilaste päevane väsimus annab tunda. Liiatigi ei lõpe kõikidel klassidel tunnid üheaegselt, mistõttu osa õpilasi kaotab ootamisega aega. Õpetamiseks kasutatavad klaverid pole alati heas seisukorras (1., 3., 5. keskkool jt.). Loomulikult ei soodusta see edukat tööd koorilaulu tundide läbiviimisel.

On ka teisi lisaraskusi vägagi ulatusliku laulupeorepertuaari omandamisel. Ei tohi unustada, et just käesoleval õppeaastal läksid koolid üle poeg- ja tütarlaste ühisõpetamisele. Praktiliselt tähendab see seda, et vähemalt linna koolides tuli organiseerida uued koorikollektiivid (kuigi nende baasil, kes varem on mõningaid laule õppinud). Ühe õppeaastaga õppida korralikult kätte selline ulatuslik repertuaar, nagu üldlaulupeoks on ette nähtud (lastekoorid — 13 laulu, naiskoorid 20, üldsegakoorid — 16, üldmeeskoorid 14 laulu), on vägagi nõudlik ülesanne. Seda enam tuleb kõikides koolides luua kõige soodsamad tingimused kooritööks.

Laulupeo ettevalmistamisel pakutakse teataval määral metoodilist abi „Üldlaulupeo Teataja" ja vastavate laulupeo raadiosaadete kaudu. „Üldlaulupeo Teatajas" nr. 1 on analüüsitud kõiki repertuaaris olevaid laule. See peaks aitama laulude tõlgitsust ühtlustada. Kahjuks peab aga märkima, et mitte kõik analüüsid ei vasta nõuetele. Kui laste-, nais- ja osa segakooride laule on võetud põhjaliku vaatluse alla ja juhitud tähelepanu lauludes esinevatele raskustele ning antud koorijuhtidele metoodilisi juhendeid, siis mõned analüüsid mees- ja segakooride osas on pealiskaudsed, antud kujul koorijuhtidele väheütlevad (näit. V. Reimani „Labajala", M. Lüdigi „Metsa", slovaki rahvalaulu „Laululind", V. Kapi „Kajaka", J. Meituse „Sõdurite koori" kohta). E. Arro „Rahvaste sõpruse" analüüs piirdub peamiselt tähelepanu juhtimisega sellele, et „refräänis esinevates trioolides laulda kolm nooti ühe löögi ajal!" Kuna hiljuti lõppes eelproovide teine ring, oleks vajalik ajakirjanduse veergudel analüüsida proovidel esinevaid vigu ja anda metoodilist abi laulupeo ettevalmistuse käigus.

Kahtlemata äratavad huvi ka raadio kaudu antavad perioodilised laulupeo saated. Sageli aga püütakse saatesse kuhjata ühe kooriliigi kogu repertuaar, mistõttu ei jää aega üksikute nõudlikumate laulude analüüsiks ega koorijuhtidele üksikute laulude õpetamise metoodika tutvustamiseks. Saated muutuvad sel juhul laulupeo repertuaari kontsertettekandeks. Mõningates saadetes pole elavat ja asjalikku laulu käsitlust (näit. 3. aprillil toimunud saade meeskooridele). Tihti korratakse saates sama juttu, mis on juba avaldatud „Üldlaulupeo Teatajas". Praegu on aga sisukas metoodiline abi koorijuhtidele väga tähtis.

R. Laasmäe

Rahvamaja hästisisustatud põllumajandusnurk

Varstu rahvamaja (juhataja Eha Nurme) põllumajandusnurk püsib Antsla rajoonis ja ka vabariigis parimate hulgas.

Põllumajandusnurka on koondatud naturaaleksponaate Kirovi-nimelisest ja teistest rajooni kolhoosidest. Siin on erinurk pealkirjaga: «Õpime tundma ja kasvatama tähtsamaid heintaimi». Vihkeksponaadid on toodud «Edasi» kolhoosist, kes on tuntud heintaimede seemnekasvatuse poolest. Sverdlovi-nimeline kolhoos kasvatas juba 1953. aastal maisi ja sai 420 tsentnerit haljasmassi hektarilt, sellepärast ongi eksponeeritud maisitaimed Sverdlovi-nimelisest kolhoosist. Maisikasvatuse küsimusi selgitavad erinurgas vastavad diagrammid ja kirjandus. Põllumajandusnurk propageerib valge mesika ja paljulehelise lupiini kasvatamist haljasväetisena, kesapõldude lupjamist lubimergli ja põlevkivituhaga, muldpottide kasutamist köögiviljakultuuride kasvatamisel, kartulite kasvatamist ruutpesiti ja palju teisi küsimusi. Põllumajandusnurga külastajail on võimalik kasutada uuemaid põllumajandusalaseid brošüüre ja raamatuid ning ajalehti. Illustreeritud kaantega kaustadesse on kogutud ajalehtede väljalõikeid maisi kasvatamisest, üldistest põllumajandusalastest küsimustest, spordist ja kehakultuurist, kinost. Erikausta on kogutud partei ja valitsuse otsused ja määrused.

Varstu rahvamaja abistasid põllumajandusnurga organiseerimisel läheduses asuva Varstu masina-traktorijaama töötajad ja Kirovi-nim. kolhoosi spetsialistid.

A. KIVISTIK

Avastati Köleri senitundmatu maal

Mõni aeg tagasi sai Tallinna Riiklik Kunstimuuseum oma fondide täienduseks mõnekümnenumbrilise kogu maale ja skulptuure. Need olid pikemat aega seisnud kuskil laoruumis ning seetõttu tugevasti tolmunud, enamik ka mehaaniliste vigastustega.

Teiste seas leidus selles kogus ka keskmist formaati maal, mille profülaktilise puhastamise protsessis ilmnes, et seni tundmatu autori teoseks peetud pildil on olemas signatuur, mis lubab ehk määrata kindlaks selle autori. Pildipinna tugeva määrdumise tõttu polnud kiri loetav ja tuli võtta ette täiendav pildipinna puhastus-pesemine, samuti lakikihi ähmastumise tõttu regeneratsioon, s. t. läbipaistvuse taastamine.

Teos muutus peensusteni nähtavaks. Selgus, et tegemist on noort mustajuukselist naist kujutava portreega, mille tumedal, roheka põhitooniga taustal leidub vasakul all signatuur: J. Köhler. Roma. 1858. Signatuur on Kölerile tavaks olnud laadis kraabitud pehmesse, alles kuivamata värvipinda.

Ülaltoodud signatuur ja asjaolu, et teos oma käsitluslaadilt on väga lähedane Köleri tuntud maalimislaadile, lubavad kahtluseta arvata, et tegemist on ühe portreega, mida kunstnik on maalinud pärast Rooma jõudmist 1858. aastal. Kuna meil seni oli teada ainult paar akvarelli, mis kannavad sama aastanumbrit ja ainult väike arv samasse aega kuuluvaid, kuid kunstniku poolt dateerimata teoseid, tuleb mainitud portree saamist Tallinna Riiklikule Kunstimuuseumile hinnata väga väärtusliku lisana Joh. Köleri loomingulisest pärandist. Muuseumi teadusliku kollektiivi otsusel lülitatakse teos peatselt muuseumi ekspositsiooni.

E. Põld

SCHILLERI DRAMATURGIA

(Algus 4. lk.)

seerimast" ja avab iga aastaga üha sügavamalt inglise renessansi dramaatilise geeniuse realistlikke, humanismist ja heroilisest teemast kantud teoseid. Mida suuremaks on kerkinud Shakespeare, seda vähem tähelepanu on osutatud Schillerile. Mineviku eksiarvamiste parandamise käigus oli see vahest paratamatu. Kuid vaevalt on see täiesti õiglane. Schilleri 150. surmapäev, mis langeb 9. maile, pakub paraja juhuse peatuda küsimuse juures, mida Schiller veel tähendab meie päevil.

Me teame, et Saksa Demokraatlik Vabariik kuulutas käesoleva aasta „Schilleri aastaks". Rohkearvulised pidulikud üritused linnas ja maal taotlevad kõige progressiivse ja aktuaalse esiletõstmist Schilleri kui poliitilise võitleja, dramaturgi, poeedi ja mõtleja pärandis. On loomulik, kui seejuures esijoones rõhutatakse neid jooni kirjaniku loomingus, mis olid väljakutseks Saksamaa feodaalsele ning pürjerlikule piiratusele ja poliitilisele killunemisele. Poliitiliselt lõhestatud ja oma lääneosas ikka veel ikestatud saksa rahvale on kirjanikul ka praegugi palju öelda. Kui Saksa Demokraatliku Vabariigi peaminister Otto Grotewohl esines hiljuti noorsoo ees sütitava kõnega Friedrich Schillerist, kõlasid kõne lõpul toodud sõnad, millega Wilhelm Tell ja ta võitluskaaslased vannuvad kaitsma oma maa ja rahva vabadust, just niisama aktuaalselt nagu siis, kui nad kirjutati:

Üks rahvas olla tahame kui vennad,
ei hädad meid, ei ohud lahutal

Saksa rahva progressiivsed jõud seovad oma klassiku pärandit suurel määral omaenese ajalooliste ülesannetega. Veel avaramalt näeb saksa rahva suurvaimu tähtsust Ülemaailmne Rahunõukogu, kelle vastavas üleskutses loeme, et Schilleri ideed ja kujud on lähedased ja kallid kogu maailma ausaile inimestele.

XVIII sajandi Saksamaa olude piiratuse tõttu ei kujunenud Schiller täisvereliseks realistiks ega järjekindlaks võitlejaks tema noorpõlve innustanud vabaduseidee eest. Seetõttu pole tema looming teda ümbritsenud tegeliku elu šekspiirlikult igakülgseks ja vääramatuks peegliks. Selles avaldub ennekõike autor ise. Me näeme teda kõigist puudujääkidest hoolimata ülimal määral veetleva ja siiralt otsiva isiksusena, kes rüütas oma ideed enneolemata kaunisse kunstilisse vormi. Oma eksirännakuist hoolimata heitis tema vaim pimestava valguse neile väärtustele, mis on inimelule ehteks. Kõige järel, mis selgitab Schilleri tähtsust tänapäeva seisukohalt, tahaks ikka veel meenutada seda, mida tema kohta ütles enam kui saja eest Belinski (artiklis „Položajevi luuletused", 1842):

„Miks on Schiller suur kirjanik? Sellepärast, et loodus kinkis talle määratu geniaalsuse. Kuid mispärast ei hävitanud ta oma suurt geniaalsust, ei kiindunud riimi kõlavusse ega tarbetusse sõnamängu? Sellepärast, et loodus oli talle andnud suure hinge, mis põlgas väiklust ja püüdis ainult tõelise, üleva ja jäädava poole..."

L. Meri

Üleliidulise kunstilise isetegevuse ülevaatuse vabariiklikus komisjonis

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogus toimus 4. mail tööliste ja teenistujate kunstilise isetegevuse üleliidulise ülevaatuse Eesti vabariikliku komisjoni istung.

Rahvaloomingu Keskmaja direktor V. Saviauk andis ülevaate konsultatsioonide korraldamisest isetegevuskollektiividele ja üksikesinejaile. Seminaride läbiviimiseks kohtadel on mitmel puhul rakendatud nii koosseisulisi kui ka mittekoosseisulisi rahvatantsuala, üksikjuhtumeil muusikaala konsultante, on osa võetud asutustes ja ettevõtetes korraldatud ülevaatustest.

Läbirääkimiste käigus soovitati Rahvaloomingu Keskmajal aktiviseerida abistamist ning viia see kindla plaani alusele. Üheks abinõuks on eelseisva laulupeo puhul konsultatsioonide seostamine kunstilise isetegevuse ülevaatuse ettevalmistusega. Suuremat hoolt masina-traktorijaamade, sovhooside ja ettevõtete isetegevuslaste kunstilise kasvu eest peavad kandma ka šefid kunsti- ja kultuuriasutustest. Just seoses ülevaatusega, mille ettevalmistuse käik on jõudnud haripunkti, peaks elavnema šeflustöö.

Edasi kuulati vabariikliku komisjoni liikmete informatsioone olukorrast kohtadel. Samuti kinnitati esindajad linna- ja rajooniülevaatusele.

VIII rahvusvaheline kinofestival Cannes'is

Aprilli lõpul avati Prantsuse kuurordilinnas Cannes'is VIII rahvusvaheline kinofestival. Sellest võtab osa 40 riiki. kes on esitanud läbivaatamiseks 36 täismetraažilist ja 50 lühimetraažilist filmi. Et piirata filmide arvu, on festivali korraldajate poolt kehtestatud kord, mille järgi maad, kes toodavad aastas alla saja filmi, võivad esitada festivalile ühe täismetraažilise filmi.

Erinevalt möödunud aastatest ei koosne festivali žürii ainult Prantsuse esindajaist. Nõukogude Liidu esindajana on žüriis kinorežissöör Sergei Jutkevitš.

Suur koht on festivalil Hollywoodi toodangul, kes on esitanud 4 täismetraažilist filmi. Festivali osavõtjate seas on ka Nõukogude Liit, Ungari, Poola, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria ja Rumeenia. Nõukogude filmidest näidatakse täismetraažilistest „Suur perekond" ja „Romeo ja Julia" ning lühimetraažilistest — „Sahhalin" ja „Kuldne antiloop". Prantsusmaa progressiivne avalikkus avaldab kahetsust, et Prantsusmaa ja Hiina Rahvavabariigi vaheliste diplomaatiliste suhete puudumise tõttu ei ole hiina filmid festivalil esindatud.

Festival, mille avas Prantsuse tööstus- ja kaubandusminister André Maurice, algas itaalia režissööri Vittorio de Sicca loodud filmi „Napoli kuld" linastamisega.

Nõukogude filmidest on seni demonstreeritud „Romeod ja Juliat" ja „Suurt perekonda", milledel oli suur menu.

Festival kestab 11. maini.

TŠELLISTIDE RAHVUSVAHELINE VÕISTLUS PRAHAS

Prahas toimub kuulsa tšehhi tšellomängija Hanuš Vigani nimeline tšellistide rahvusvaheline võistlus. Nõukogude noortest muusikutest võtavad võistlusest osa tšellistid G. Ivanov, T. Priimenko, M. Homitser, M. Abraamjan ja pianist-kontsertmeister F. Bauer.

Žürii liikmetena sõitsid Prahasse M. Rostropovitš ja N. Tšeplõgin.

Teatrites ja kontserdisaalis

RAT «ESTONIA»

Reedel, 6. V k. 19.30 **«Karmen»**; laupäeval, 7. V k. 19.30 **«Käsikäes»**; pühapäeval, 8. V k. 13 **«Vaikselt anuvad mu laulud»**, k. 19.30 **«Traviata»**, Violetta osas külalisena Läti NSV teen. kunstnik Veera Davidone; teisipäeval, 10. V k. 19.30, kolmapäeval, 11. V k. 19.30, neljapäeval, 12. V k. 14 ja k. 19.30 RT «Vanemuise» külalisetendus **«Rummu Jüri»**.

V. KINGISSEPA NIM. TR DRAAMATEATER

Reedel, 6. V k. 18 **«Kaotatud paradiis»** (õpilastele); laupäeval, 7. V k. 19.30 **«Majake äärelinnas»**; pühapäeval, 8. V k. 13 **«Mahtra sõda»**, k. 19.30 **«Vana tamm»**; teisipäeval, 10. V k. 19.30 **«Antonius ja Kleopatra»**; kolmapäeval, 11. V k. 19.30 **«Tagahoovis»**; neljapäeval, 12. V k. 19.30 **«Majake äärelinnas»**; reedel, 13. V k. 19.30 **«Tagahoovis»**.

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Pühapäeval, 8. V k. 12 **J. Tombi nim. Kultuurimaja segakoori kontsert**; k. 15.30 **loeng-kontsert «Nõukogude ballett»**, lektor L. Entelis (Leningrad), kaastegevad — Leningradi Riikliku Akadeemilise Kirovi nim. ooperi ja balletiteatri solistid, Stalini preemia laureaadid N. Dudinskaja ja K. Sergejev, RAT «Estonia» solistid Ü. Ulla, A. Rüütel, D. Šur, E. Joasoo, E. Ülevain, A. Loorents, F. Morell, A. Leis, A. Tšugai, klaveril — V. Väinmaa, k. 20 **helilooja Mihkel Lüdigi 75. sünnipäeva tähistamise kontsert**; esmaspäeval, 9. V k. 20 **ENSV Riikliku Akadeemilise Meeskoori kontsert**, juhatab Gustav Ernesaks; kolmapäeval, 11. V k. 20 **Tiit Kuusiku kontsert**, klaveril T. Sütiste.

KÕIGILE ÜLDLAULUPEOKS VALMISTUJAILE ON VAJALIKUKS KÄSIRAAMATUKS:

Nõukogude Eesti 1955. aasta üldlaulupeo teataja nr. 1
Hind rbl. 2.50

Nõukogude Eesti 1955. aasta üldlaulupeo teataja nr. 2
Hind rbl. 1.90

Teataja annab ülevaate üldlaulupeo ettevalmistustöödest ja eelproovidest rajoonides ning toob ära üldlaulupeo ühendkooride, -orkestrite ja rahvatantsukollektiivide üldjuhtide metoodilisi artikleid, milles antakse juhtnööre, kuidas paremini lahti mõtestada ja kunstiküpselt ette valmistada üldlaulupeol esitamisele tulevat repertuaari.

Lisaks avaldatakse teatajas isetegevuskollektiivide töökogemusi ning terve rida fotosid parimatest kunstikollektiividest.

Teataja nr. 1 ja 2 on müügil kõigis Raamatukaubanduse Valitsuse raamatukauplustes.

UUSI RAAMATUID

V. I. Lenin. TEOSED. 28. köide.

Sisaldab V. I. Lenini teoseid, mis on kirjutatud 1918. aasta 29. juulist 1919. aasta märtsi alguseni, kodusõja ja välismaise sõjalise interventsiooni esimesel perioodil. Tõlgitud venekeelse neljanda väljaande järgi EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudis. Trükitud 15 000 eks. 504 lk. Hind köites 6.50 rbl.

N. Sazonov. ELEKTRIMONTÖÖRI KÄSIRAAMAT. Tõlkinud L. Antonov ja R. Pakkas. Trükitud 5000 eks. 372 lk. Hind köites 8.40 rbl.

Н. В. Палувер. ОБ ОДНОМ ИТЕРАЦИОННОМ МЕТОДЕ РАЗЛОЖЕННЯ МНОГОЧЛЕНОВ НА МНОЖИТЕЛИ. Tallinna Polütehnilise Instituudi toimetised nr. 62. Trükitud 800 eks. 8 lk. Hind 25 kop.

P. Sopikov. LINDUDE HAIGUSED. Käsiraamat linnukasvatuse alal töötajaile. Tõlkinud N. Raudsepp. Trükitud 5000 eks. 278 lk. Hind köites 7.30 rbl.

Põllumajanduslik kirjandus

KATSETE KORRALDAMINE KOLHOOSIDES MAAVILJELUSE JA LOOMAKASVATUSE ALAL. Juhend agronoomidele, zootehnikutele ja põllumajanduslike kultuurimajade juhatajaile. Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi väljaanne. 60 lk. Trükitud 3000 eks.

V. Laur. LUTSERN RÄHKMULDADEL. Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi väljaanne. Trükitud 10 000 eks.

KOOLINOORED, KOGUGE HEINASEEMET KOLHOOSIDELE. Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi väljaanne. 18 lk. Trükitud 6000 eks.

Õpikud

N. Aleksejeva, E. Jekimova, N. Pentre, M. Seledets. EESTI KEEL VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIDELE. II—IV õppeaasta. Trükitud 5000 eks. 288 lk. Hind köites 2.05 rbl.

A. Barkov, A. Polovinkin. FÜÜSILINE GEOGRAAFIA. V klassile. Trükitud 12 000 eks. 166 lk. Hind köites 2.70 rbl.

М. Соколова, Г. Тукумцев. УЧЕБНИК РУССКОГО ЯЗЫКА. VII klassile. I osa lugemik, II osa grammatika. Trükitud 15 000 eks. 226 lk. Hind köites 2.55 rbl.

N. Bergman, A. Gilkner. SAKSA KEELE ÕPIK. IX klassile. Trükitud 3000 eks. 124 lk. Hind köites 1.70 rbl.

Ilukirjandus

Florimond Bonte. AU TEE. Esseid ja dokumente.

Praegu, kus ameerika sõjaõhutajad püüavad Prantsusmaad muuta oma kolooniaks, kus reaktsiooniline ajakirjandus püüab surnuks vaikida rahva vabadusvõitluse traditsioone ja maha suruda temas ookeanitagustele vallutajatele vastupanemise vaimu, võtab lugeja huviga kätte Prantsuse Kommunistliku Partei Keskkomitee liikme, rahvasaadik Florimond Bonte'i raamatu «Au tee». See teos ilmus Pariisis 1949. aasta veebruaris, Daladier' valitsuse poolt 1939. aasta sügisel arreteeritud ja vangi mõistetud deputaatide-kommunistide Alžeeria vanglast vabanemise kuuendaks aastapäevaks. Teos annab tõetruult edasi Prantsuse Kommunistliku Partei kõige dramaatilisemad peatükid võitluses rahu, demokraatia ja Prantsusmaa sõltumatuse eest. Vihase põlgusega kirjutab F. Bonte reaktsioonilise kodanluse rahvavastasest poliitikast, rahvasaadikute-kommunistide kohtuprotsessi käigust ning tingimustest, milles Prantsuse valitsevad ringkonnad lavastasid selle sünge komöödia ja konstitutsioonivastase akti. Raamatus toodud rahvasaadikute ja nende advokaatide kõned kohtuprotsessil paljastavad veenvalt prantsuse münchenilaste kuritegelikku poliitikat, mis viis Prantsusmaa 1940. aasta katastroofini. Teoses tuuakse palju näiteid sellest, kuidas valitsevate ringkondade liit Hitleriga ei katkenud isegi pärast formaalset sõjakuulutamist fašistlikule Saksamaale. «Kummalise sõja» kuudel, kui Prantsuse—Saksa rindel ei toimunud mingeid sõjalisi operatsioone, plaanitsesid kodanluse agendid ja kindralstaap hoopis lööke Nõukogude Liidule.

Bonte'i raamatut lugedes mööduvad silme eest unustamatud pildid Prantsusmaa au, vabaduse ja sõltumatuse eest võitlejate mehisusest. Julge, üllas esinemine nii sõjatribunalis kui ka vanglais Prantsusmaal ja sunnitööl Aafrikas veenavad kõige mitmesugusemate vaadetega prantslasi selles, et kommunistide tee on au tee. Rõõmsast, helgest optimismist on läbi imbunud raamatu viimased leheküljed. Patrioodid, kes aastaid kandsid uhkusega sunnitöölise rõivaid, taludes seejuures kõige raskemaid katsumusi, annavad vanglast väljudes pühaliku tõotuse jätkata oma võitlust vaba ja sõltumatu Prantsusmaa eest. Ja ajaloo edasised sündmused tõendasid, et nad on oma tõotusele ustavaks jäänud.

Prantsuse keelest tõlkinud V. Külaots. Kaane kujundanud H. Kersna. Trükitud 4000 eks. 376 lk. Hind köites 10.80 rbl.

ÜLE ÕUE ÕUNAPUU.

«Kõik ma panin paberisse, raiusin kõik raamatusse» ütleb rahvalaul eesti rahvajuttude, laulude, mõistatuste ja vanasõnade valimikust «Üle õue õunapuu». Ja tõesti ongi selle valimikuga «pandud kirja ja raiutud raamatusse» noorte jaoks väärtuslik kogu meie esivanemate rikkalikust sõnaloomingust. Ligemale saja rahvajutu ja -laulu ning paarisaja mõistatuse, vanasõna ja keerdküsimuse kaudu on rahvas siin väljapaistva luulemeistrina ja osava jutuvestjana kujutanud teda ümbritsevat loodust, looma ja nendevahelisi suhteid, kusjuures kõigi loomajuttude tegelaste kaudu piltsutatakse ja naeruvääristatakse ikkagi mitmesuguseid inimlikke nõrkusi ja pahesid. Kogu valimikus esitatav materjal avab noortele omapärase muinasjutu-maailma, mis rahva elukogemuste üldistusena ja oma kõlbelise maailmavaate poolest aitavad lastes süvendada arusaamist sellest, mis on hea ja mis on halb, arendab nende tähelepanuvõimet ja taiplikkust.

Koostanud E. Normann ja S. Lätt. Raamat koolealiste nooremale astmele. Illustreerinud F. Valdvere, J. Jensen ja A. Viidalepp. Trükitud 25 000 eks. 138 lk. Hind köites 6.30 rbl.

Ajakirjad

«EESTI KOMMUNIST» nr. 4.

Järjekordne number sisaldab juhtkirja «Suure Lenini õpetus valgustab meile teed kommunismi ehitamisel» ning artiklid «Uutele edusammudele kommunismi ehitamisel» ja «Suurendada parteiaparaadi organiseerivat osa». Peale nende avaldatakse siin pikem kirjutus V. I. Lenini Teoste 29. köite ilmumise puhul eesti keeles, kirjutusi Nõukogude Liidu riigilaenudest ning kolhooside ehitustöö küsimustest. Partei elu rubriigis annavad Tartu Riikliku Ülikooli ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia parteibüroode sekretärid I. Kalits ja U. Uri kirjutuse kõrgemate õppeasutuste parteiorganisatsioonide tööst maarajoonide abistamisel. Rahvusvahelistel teemadel teeb ülevaate rahvusvaheliste demokraatlike organisatsioonide võitlusest rahu eest G. Reitsak. Kriitika ja bibliograafia rubriigis vaatleb Ü. Jeret brošüüride sarja «Eesrindlaste töökogemusi». 72 lk. Hind 2 rbl.

«NÕUKOGUDE KOOL» nr. 4.

Ajakirja avab V. I. Lenini 85. surma-aastapäevale pühendatud kirjutus L. Hallopilt «Õppe- ja kasvatustöö leninlikud põhimõtted on edu pandiks meie töös». Juhtkirjas leiavad seekord käsitlemist õpilaste suviste praktiliste tööde organiseerimise küsimused. Peale nende sisaldab ajakiri veel materjale, mis annavad näpunäiteid töö organiseerimise kohta pioneerilaagrites ning õpilaste töö organiseerimisest koolialas ja kolhoosis, kirjutusi, milles õppejõud jagavad kogemusi ekskursioonide korraldamise alalt, punumistööde õpetamisest käsitöö tundides jm. 64 lk. Hind 3 rbl.

«PILT JA SÕNA» NR. 4

Mitmesuguste fotoreportaažide kõrval annab ajakiri kaks jutukest «Kidnapper» ja «Trump maha!» saksa demokraatliku kirjaniku Peter Wippi humoristlike lühijuttude seeriast «Eduard õhusilla all». Veel leiame siit A. Roolahe poolt mulluse Gruusia reisi muljetel kirjutatud lühijutu Gruusia kolhoosikülast ja -noortest «Õnnelikku reisi!», S. Levinilt rea pildikesi noortest teatrikunstnikest, kes isetegevuse põllult on siirdunud professionaalsele lavale, A. Velmeti valsi M. Metsa sõnadele «Kaluribrigaad» jm. 24 lk. Hind 3 rbl.

Eeloleva nädala RAADIOSAADETEST

PÜHAPÄEV, 8. MAI. Lainel 290 m: Kell 9.30 raadioajakiri lastele «Alati valmis!», k. 10 saade «Julgete mõtete maailmas», k. 10.30 kontsert-mõistatus, k. 12.20 eesti noorte heliloojate loomingut, k. 12.50 vene rahvamuusikat, k. 13.15 muusikaline saade «Saksa rahva laulud» (Moskvast), k. 14.15 estraadiduette (M), k. 14.30 populaarseid välismaa heliloojate laule, k. 14.50 sõnalis-muusikaline saade lastele — «Helilooja Ljadov», k. 15.30 M. Zaitsevi jutustus «Jahihunt Mergen», k. 16 Aserbaidžaani NSV rahvakunstniku Rašid Beibutovi kontsert, k. 16.30 kontsert kergest muusikast, k. 17 jalgpallireportaaž: Moskva «Spartak» — CDSA (M), k. 18.15 laule ja tantse operettidest, k. 19 muusikat Glieri balletist «Vaskratsanik», k. 19.30 ringvaade «Saagem tuttavaks!», k. 20 kontsert M. Lüdigi 75-nda sünnipäeva tähistamiseks, k. 23 spordisaade. Lainel 422 m: Kell 10.30 üldlaulupeo saade, k. 11.15 Puccini ja Massenet' ooperimuusikat, k. 15.10 muusikaline saade lastele — «Noored leningradlased» (M), k. 18 stseene Fr. Schilleri draamast «Salakavalus ja armastus», k. 19.20 NSV Liidu rahvaste laule ja tantse. Lainel 247 m: Kell 21.15 «Kuld-täht», Moskva Riikliku Ülikooli 200. aastapäevale pühendatud süit, A. Novikovi muusika, V. Kurjani sõnad (M) k. 22.05 tantsumuusikat (M).

ESMASPÄEV, 9. MAI. Lainel 422 m: Kell 9.30 katkend I. Paderini teosest «Peasuunas», k. 10.15 estraadikontsert (M), k. 11 saade lastele — katkendeid Ljubov Kosmodemjanskaja raamatust «Jutustusi Zojast ja Šurast», k. 11.20 Krjukovi, Lepini ja Hrennikovi kinofilmimuusikat, k. 11.45 vestlus vene keeles — «Kaadritööliste kogemused noortele», k. 12.20 kontserdi ülekanne Novosibirskist (M), k. 13.20 kontsert õpilastele (M), k. 14 Glieri kantaat «Au Nõukogude armeele» (M). Lainel 290 m: Kell 16 saade lastele — ülevaade Fr. Schilleri elust ja loomingust ning katkend draamast «Wilhelm Tell», k. 16.40 rahvaste laule Nõukogude armeest, k. 17 Tšehhoslovakkia muusikadekaadi kontsert (M) k. 18 vestlus rahvusvahelistel teemadel, k. 18.15 kontsert nõukogude lauludest, k. 19.30 põllumajandussaade, k. 20 vestlus «10 aastat Nõukogude armee ajaloolisest võidust Berliini all», k. 20.15 kontserdi ülekanne Moskvast, k. 21.20 soovikontsert sõjaväelastele, k. 23 estraadikontsert (M). Lainel 422 m: Kell 18.45 L. Knipperi pidulik avamäng «Võidupäev» (M), k. 19.20 vestlus «Aatom ja aatomituum», k. 19.30 Glinka variatsioonid Mozarti teemale ja romansse. Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.

TEISIPÄEV, 10. MAI. Lainel 290 m: Kell 9.30 vestlus «Spetsialist saabus ettevõttesse», k. 9.45 poola laule, k. 10.30 kontserdi ülekanne Vilniusest (M), k. 11.15 kontsert ukraina rahvamuusikast, k. 12.20 bajanist I. Panitski kontsert (M), k. 12.45 esineb Üleliidulise Raadio solist I. Kartavenko (M), k. 13.15 M. Aleksandrovitši kontsert, k. 16 spordisaade lastele, k. 16.10 saade lastele — populaarteaduslik vestlus rauast (II saade), k. 16.25 saade lastele — «Muusikaline varalaegas» (M), k. 17 muusika-hariduslik saade «Muusikasõnastik» — Skertso (M), k. 18 A. Kapi «Rahusümfoonia», k. 19.30 «Literaturnaja Gazeta» veergudelt, k. 19.50 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga, k. 20.40 tšehhi kirjaniku Iri Mareki jutustus «Räägib ema», k. 21.20 kontsertvestlus «Helilooja Aleksander Ljadov», k. 23 usbeki helilooja Kozlovski Ferghana süit «Lola». Lainel 422 m: Kell 19.20 Tsfasmani fantaasia nõukogude kinofilmide teemadele, k. 19.30 loeng abiks NLKP ajaloo õppijaile teemal «Kommunistliku partei strateegia ja taktika proletariaadi diktatuuri eest peetud võitluse ajajärgul». Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.

KOLMAPÄEV, 11. MAI. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 kirjandussaade vene keeles — eesti nõukogude luuletajate loomingut, k. 10.20 sümfooniakontsert (M), k. 11.15 katkendeid Miljutini operettidest, k. 12.20 välismaa kerget muusikat (M), k. 12.45 muusikaline saade «Elektridomra ja elektrikitarr» (M), k. 13.15 kontsert Borodini kammermuusikast. Lainel 290 m: Kell 16 saade mudilastele — ungari kirjanike jutustusi, k. 16.25 saade lastele — T. Popatenko laulu «Kui aiad õitsevad» õppimine (M), k. 17 kontsert N. Makarova loomingust (M), k. 18 saade kaluritele, k. 18.20 kontsert «Noori soliste» — esinevad Luce Wulfman ja Stanislav Neuhaus, k. 19.30 põllumajandussaade, k. 20.40 «Kajakas», kuuldemäng A. Tšehhovi näidendi järgi, k. 23 kontserdi ülekanne Kiievist. Lainel 422 m: Kell 19.20 lühipalu orkestrile, k. 19.30 vestlus «Nõukogude rahvaste vennalik abi» (Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm. Puusepp). Lainel 247 m: Kell 20 ülekanne Moskvast.

NELJAPÄEV, 12. MAI. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 saade laste nooremale koolieale — «Uusi raamatuid», k. 9.50 nõukogude heliloojate lastelaule, k. 10.20 kontserdi ülekanne Bakuust (M), k. 10.45 esineb Üleliidulise Raadio solist K. Kazanskaja (M), k. 11.15 kontsert Moskva saatjale, kavas B. Kõrveri lastelaule ja klaveripalu, k. 12.20 kontsert «B. Mokroussovi laule» (M), k. 13.15 Eesti Raadio estraadiorkestri kontsert, k. 14.15 «Uusi helilesvõtteid» (M). Lainel 290 m: Kell 16 saade lastele vene keeles, k. 17 kontsert nõukogude muusikast, k. 18 Uruguai kirjaniku Alfredo Gravina kirjutus «Ma jutustan sulle Uruguai'st», k. 18.20 muusikat kammeransamblitele, k. 19.30 E. Arro ja L. Normeti muusikalise komöödia «Rummu Jüri» ülekanne Lainel 422 m: Kell 18.30 soovikontsert. Lainel 247 m: Kell 19.25 ooperi ülekanne (M).

REEDE, 13. MAI. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 gruusia kirjaniku L. Kiatšeli jutustus «Muundumine», k. 10 kontsert mudilastele (M), k. 10.15 katkendeid lääne heliloojate operettidest (M), k. 11.15 Glazunovi ja Delibes'i balletimuusikat, k. 12.20 kirjanduslik-muusikaline saade «Rimski-Korsakov ja 1905. aasta» (M), k. 12.45 ukraina rahvalaule (M), k. 13.15 muusikat nõukogude operettidest, k. 14.30 noorte solistide kontsert (M). Lainel 290 m: Kell 16 saade lastele — «Nemad võitsid raadioolümpiaadi!», k. 16.20 saade lastele — «Meie kuuldemängude laulud», k. 16.40 saade lastele aiandusnädala tähistamiseks — «Kevad aias», k. 17 kontserdi ülekanne Leningradist, k. 18 saade «Jõudu tööle!», k. 18.20 kontsert «Isetegevuslasi mikrofoni ees», k. 19.30 põllumajandussaade. Lainel 290 ja 247 m: Kell 20 sümfooniakontserdi ülekanne «Estonia» kontserdisaalist, k. 23 saade lastevanematele. Lainel 422 m: Kell 18.45 «Uusi heliülesvõtteid» (M), k. 19.20 rahvapillipalu, k. 19.30 konsultatsioon poliitilise ökonoomia õppijaile teemal «Imperialism kui parasiitlik, roiskuv ja surev kapitalism».

LAUPÄEV, 14. MAI. Lainel 290 ja 422 m: Kell 9.30 vestlus «Maakera sisemine ehitus», k. 9.45 eesti heliloojate laule, k. 10.15 noorte kunstimeistrite kontsert (M), k. 11.15 Kabalevski ooperi- ja sümfoonilist muusikat, k. 12.20 soovikontsert meremeestele (M), k. 13.15 rahvademokraatia maade kunstnike kontsert, k. 14 kontsert-vestlus «Päikesepaistelise Turkmeenia muusika» (M). Lainel 290 m: Kell 16 saade laste keskmisele koolieale — «Tagametsa tiivuline pere», katkendeid J. Piigi raamatust, k. 17.15 esineb Üleliidulise Raadio solist V. Lvova (M), k. 18 Eesti Raadio segakoori kontsert vene klassikalisest kooriloomingust, k. 19.30 muusikat rahvapilliorkestrite ettekandes, k. 19.50 saade päevateemadel, k. 20 jalgpallireportaaž: Leningradi «Tööjõureservid» — Moskva «Spartak» (M), k. 20.45 Sišovi seatud Beranger' laule, k. 21.20 estraadi- ja tantsumuusikat, k. 23 «Hannes», peatükk J. Sütiste poolelijäänud autobiograafilisest jutustusest. Lainel 422 m: Kell 18.30 kontsert tsüklist «Ladina-Ameerika maade muusika» — Brasiilia (M), k. 19.20 rahvusvaheline ringvaade. Lainel 247 m: Kell 21.15 tantsumuusikat, k. 21 raadiosaade «Kevadisel teel».

«Sirbi ja Vasara» toimetus avaldab tänu Tallinna Riikliku Konservatooriumi professorile A. Arderile, dotsendile E. Avessonile, kontsertmeistrile H. Rikandile ja üliõpilasele R. Maasingule, viiulikunstnik V. Radamusele, Tallinna Muusikakooli õppejõule J. Barsovile, õpilastele V. Fomitšovale, V. Kulikovale ja A. Mikule esinemise eest kontserdil ajalehtede «Sirp ja Vasar» ja «Õhtuleht» ning trükikoja «Punane Täht» töötajaile esimese mai puhul.

Kolleegium: L. Auster, E. Einmann, A. Juhkum, K. Kivi, E. Männik, L. Rajala, L. Remmelgas, L. Tigane (toimetaja asetäitja) ja P. Uusman.

Toimetaja A. Saar

ILMUS

„LOOMING" NR. 4

Sisukord:

N. ZARJAN — Kevad.
V. MAJAKOVSKI — Juubelipäevane.
J. SMUUL — Kirjad Sõgedate külast. (Kaheksas kiri. Elu rentnikud.)
V. BEEKMAN — Kongo uraan Tuled.
L. PROMET — Püha kunsti jüngrid.
J. KAIDLA — Kutsumata.
L. REMMELGAS — Sotsialistliku realismi küsimusi kongressil.
E. LAUGASTE — Hans Christian Andersen.
V. PAAS — Autori ideest ja selle teostamisest.

Toimetus: Tallinn, Pikk t. 54 postkast 388. toimetuse tel. 432-46 ja 414 18. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 6 rubla. Väljaandja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kirjastuste ja Polügraafiatööstuse Peavalitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus Tallinn, Rataskaevu t. 2.

MB-08473 Trükikoda «Punane Täht» Tallinn, Pikk t. 54/58 Tellimuse nr. 737